

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแยกเป็นหัวข้อและรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว
 - 1.1 ความหมายของพฤติกรรมก้าวร้าว
 - 1.2 สาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว
 - 1.3 ประเภทของพฤติกรรมก้าวร้าว
 - 1.4 ขั้นตอนของการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว
 - 1.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว
 - 1.6 ปัจจัยสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว
 - 1.6.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม
 - 1.6.2 ปัจจัยส่วนบุคคล
 - 1.7 การวัดพฤติกรรมก้าวร้าว
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว
 - 2.1 การอบรมเลี้ยงดู
 - 2.2 พฤติกรรมของครู
 - 2.3 ความฉลาดทางอารมณ์
 - 2.4 เจตคติต่อพฤติกรรมก้าวร้าว
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว

ความก้าวร้าวเป็นการกระทำที่นักจิตวิทยาและบุคคลโดยทั่ว ๆ ไป ให้ความสนใจกันมาก จึงมีผู้แสวงหาคำตอบว่าทำไมมนุษย์จึงก้าวร้าว ซึ่งมีผู้ให้ความหมาย และตั้งทฤษฎีของความก้าวร้าวไว้มากดังนี้

1.1 ความหมายของพฤติกรรมก้าวร้าว

บัสส์ (Buss, 1961 : 1-7) อธิบายความหมายของความก้าวร้าวว่า ความก้าวร้าวเป็นการตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นในรูปของการกระทำอย่างทันที โดยมีเจตนาจะทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด บัสส์ แบ่งความก้าวร้าวออกเป็น 2 ชนิด

1. ความก้าวร้าวทางกาย (Physical Aggression) เป็นความก้าวร้าวที่แสดงออกโดยใช้อวัยวะทางร่างกาย เช่น แขน ขา ฟัน หรือใช้อวัยวะทางร่างกายร่วมกับอาวุธ เช่น มีด ปืน เพื่อให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด

2. ความก้าวร้าวทางวาจา (Verbal Aggression) เป็นการตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นโดยใช้ถ้อยคำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด ซึ่งจำแนกออกเป็นสองลักษณะด้วยกันคือ

2.1 การปฏิเสธ ในการปฏิเสธมักจะแสดงท่าทางประกอบด้วย เช่น หลับตาแสดงท่าทางรังเกียจ ไม่ยอมเข้ากลุ่ม ส่วนคำพูดที่ใช้ในการปฏิเสธได้แก่ การพูดตรงๆ เช่น ออกไปเดี๋ยวนี้หรือการพูดให้ร้าย เช่น ฉันไม่ชอบคุณ ร่วมกับการแสดงอารมณ์เพื่อทำร้ายความรู้สึกผู้อื่น

2.2 การบังคับ การพูดบังคับเป็นสัญลักษณ์ของการกระทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด สำหรับการบังคับนี้ บุคคลเรียนรู้การบังคับจากการสังเกต หรือการเลียนแบบการกระทำของบุคคลอื่น เช่น บิดา มารดา ครู เป็นต้น

Remschmidt (1993 : 15-24) อธิบายว่า ความก้าวร้าวใช้เป็นคำรวม หมายถึงแรงจูงใจ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่ประสงค์จะทำลายสิ่งของหรือบุคคลความก้าวร้าวแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ

1. ความก้าวร้าวทางการกระทำและคำพูด (physical and verbal aggression)
2. ความก้าวร้าวที่ปรากฏในความคิด ความรู้สึก อารมณ์และจินตนาการ (latent aggression)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 91) ให้ความหมายคำว่า ก้าวร้าว หมายถึง เกะกะ ระราน ได้แก่ กิริยา และวาจาที่ไม่เรียบร้อย

สุชา จันท์ธอม (2545 : 97) ให้ความหมายคำว่า ก้าวร้าว คือ พฤติกรรมอย่างหนึ่งของคนที่ขาดความสุข อาจแสดงออกทางร่างกายหรือทางวาจาก็ได้ เช่น การทำลายข้าวของการทำร้ายร่างกาย การดูค่า การพูดคำหยาบ เป็นต้น การก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมที่เด็กเรียนรู้จากสังคมที่เด็กใช้ป้องกันตนเองจากการรุกรานของผู้อื่น เช่น เมื่อถูกพ่อแม่เด็กมักจะโต้เถียงเมื่อถูกเพื่อนล้อเลียนมักจะชกต่อย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเป็นวิธีเรียกร้องความสนใจจากเพื่อน ๆ อีกด้วย เพื่อให้เพื่อน ๆ เกรงกลัว พฤติกรรมก้าวร้าวนี้สังคมมักจะติเตียน ทำให้พวกก้าวร้าวมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม

สุพัตรา พันธุ์ (2546 : 119-121) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมก้าวร้าว คือ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงการกระทำในลักษณะที่รุนแรงผิดปกติ เพื่อตอบสนองหรือปลดปล่อยความเครียด ความคับข้องใจ ความโกรธและความรู้สึกไม่ตีต่าง ๆ โดยเป็นการกระทำทางกายและทางวาจาที่รุนแรงผิดปกติเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด เสียหาย หรือมุ่งทำร้ายให้ผู้อื่นเดือดร้อน ทั้งที่มีเจตนาหรือไม่เจตนา

ชนิดตา เกตุอำไพ (2549 : 15) กล่าวว่า พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นการกระทำที่แสดงออก ในรูปของคำพูดและการกระทำ เพื่อระบายความคับข้องใจ ความโกรธ ความเครียดของตนเอง และความรู้สึกไม่พึงพอใจต่างๆ ซึ่งเป็นการกระทำที่ผู้อื่นไม่พอใจ

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551 : 22) ความก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมที่คนแสดงออกมาในทันที เพื่อทำร้ายบุคคลเป้าหมาย โดยมีเจตนาที่จะทำให้อีกฝ่ายได้รับความเจ็บปวดทางจิตใจ หรือทาง ร่างกาย หรือทั้งร่างกายและจิตใจ ความก้าวร้าวที่เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างตั้งใจ เพื่อ ทำลายวิถีการดำรงชีวิตของบุคคล เช่น เด็กถือไม้ขีดไปตีตามถูกผู้อื่นเช่นนี้ไม่เรียกว่าก้าวร้าว แต่ ถ้าเมื่อไรเด็กคนนั้นถือไม้แล้วตีไปตีผู้อื่นเรียกว่าก้าวร้าว

รัตโนทัย พลบูรณ์การ (2553) ให้ความหมายของความก้าวร้าวคือพฤติกรรมเกาะกระรอน ใช้กริยาและวาจาที่ไม่เรียบร้อย พฤติกรรมที่ตั้งใจทำให้เกิดเจ็บตัว หรือทำให้เกิดกังวลแก่ผู้อื่น ได้แก่ การตี เตะ ทำลายของ ทะเลาะ แย่งชิง ใช้คำพูดโจมตีผู้อื่น และต่อต้าน ไม่รวมมือหรือเข้า กลุ่มกับผู้อื่น และเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อต้องการทำร้ายผู้อื่นทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผลลัพธ์ของพฤติกรรมดังกล่าวนี้ทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ในทางลบกับผู้อื่นและไม่เป็นที่ ยอมรับของสังคม

จากข้อความเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว ผู้วิจัยรวบรวมให้คำสำคัญเกี่ยวกับ พฤติกรรม ก้าวร้าว หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมาแล้วทำให้อีกฝ่ายหรือตนเองได้รับบาดเจ็บหรือเสียหายทั้งด้านร่างกาย จิตใจรวมทั้งทรัพย์สินซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ทำให้เกิดความรุนแรงมากขึ้น สามารถแบ่งพฤติกรรมเป็นพฤติกรรมก้าวร้าวทางกาย วาจา และพฤติกรรมก้าวร้าวทางใจ

1.2 สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว

สุชา จันทร์เอม (2536 : 139-140) สรุปสาเหตุที่ทำให้เด็กก้าวร้าวพอจะสรุปภาพรวมไว้ ดังนี้

1. เด็กอาจมาจากครอบครัวที่ยากจน บ้านแตก ขาดการดูแลและเด็กไม่ได้รับการ พักผ่อนหย่อนใจในทางที่ถูกต้องมากกว่า
2. เนื่องจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองรักและตามใจลูกเกินไป ทำให้เด็กหวังและต้องการ จะได้สิ่งต่าง ๆ จากเพื่อนที่ตามใจตนเอง เช่นเดียวกับที่ได้จากพ่อแม่
3. เนื่องจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองบังคับเข้มงวดกดขี่มากเกินไป ทำให้เกิด ความรู้สึกไม่พอใจ แล้วแสดงออกกับเพื่อน ๆ หรือผู้อื่น
4. เด็กรู้สึกขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ ทำให้ไม่มีความสุขเนื่องจากเด็กไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ทำให้คิดว่าผู้ไม่เป็นที่รักที่ติดกับตน
5. เด็กไม่ชอบครู แต่ไม่กล้าแสดงออกถึงความรู้สึกขัดแย้งนั้น และเก็บความรู้สึก นั้นมาแสดงกับเด็กอื่น ๆ

ชูทิพย์ ปานปรีชา (2540 : 33-34) สรุปสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าวไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. เกิดจากความผิดปกติทางร่างกายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือเกิดจากสารเสพติด

ได้แก่ เมาสุรา ป่วยเป็นพิษสุราเรื้อรัง อยากรู้อายุขัยตาย เมายาบ้า มีเนื้องอกในสมอง เป็นโรคชัก มีสารเคมีในสมองบางชนิดต่ำกว่าปกติ และกรรมพันธุ์ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งด้วย

2. เกิดจากความผิดปกติทางจิตใจ ได้แก่ โรคจิตหวาดระแวง โรคซึมเศร้า หลงผิด หรืออาจเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพต่อต้านสังคม โรคสมาธิสั้น เป็นต้น

3. เกิดจากปัจจัยทางสังคม เช่น การเลียนแบบจากสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การฆ่าตัวตายของดารายอดนิยมก็เป็นมูลเหตุให้เยาวชนเอาเป็นเยี่ยงอย่างได้ สังคมที่ยุ่นวุ่นวาย ประชาชนไม่มีคุณธรรม ไม่สนใจศาสนา ขาดคุณธรรมค้ำประจําใจ ขาดการให้อภัย ไม่ให้เกียรติกัน ขาดกฎระเบียบ ไม่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ล้วนเป็นปัจจัยให้คนในสังคมนั้นแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้

ศูนย์สุขภาพจิต (2541 : 1) สรุปสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว ไว้ดังนี้

1. สาเหตุจากลักษณะทางชีวภาพ ซึ่งมีส่วนถ่ายทอดทางพันธุกรรม เช่น พ่อแม่มีอารมณ์ ดุร้าย ฉุนเฉียว โกรธง่าย หรือเกิดจากโรคใดโรคหนึ่ง เช่น สมาธิสั้น ไฮเปอร์แอคทีฟ ออทิสติก และสมองพิการ

2. สาเหตุจากพื้นฐานทางอารมณ์ของเด็ก ซึ่งเด็กบางคนจะมีอารมณ์รุนแรง ตั้งแต่เด็กเมื่อพบสิ่งแปลกใหม่ก็จะตอบสนองทางอารมณ์อย่างรุนแรง ชอบเล่นเสียงดัง และเอะอะโวยวาย

3. สาเหตุจากการเลี้ยงดูภายในครอบครัว เช่น การทอดทิ้งไม่เอาใจใส่ดูแล การลงโทษรุนแรงกับลูก การทะเลาะกันภายในครอบครัว การยั่วเย้าอารมณ์ให้เด็กโกรธ เมื่อเด็กทำผิดแล้วผู้ใหญ่ไม่ว่ากล่าวตักเตือน การสื่อความหมายที่ไม่ชัดเจนทำให้เด็กสับสนไม่รู้ผิด

4. สาเหตุจากสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิดีโอ ที่มีเรื่องก้าวร้าวรุนแรง เด็กก็จะเกิดการเลียนแบบเกิดขึ้น

สุชา จันทรโสม (2541) สรุปสาเหตุที่ทำให้เด็กก้าวร้าว พอจะรวบรวมสรุปไว้ดังนี้

1. ครอบครัวที่ยากจน บ้านแตก ขาดการดูแล เด็กไม่ได้รับการพักผ่อนหย่อนใจ ในทางที่ถูกต้องมากกว่า

2. พ่อแม่หรือผู้ปกครองรักและตามใจลูกมากเกินไป ทำให้เด็กหวังและต้องการจะได้สิ่งต่าง ๆ จากเพื่อนที่ตามใจตนเอง เช่นเดียวกับที่ได้รับจากพ่อแม่

3. พ่อแม่หรือผู้ปกครองบังคับเข้มงวดมากเกินไป ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกไม่พอใจ แล้วแสดงออกกับเพื่อน ๆ หรือผู้อื่น

4. การขาดความรัก ความอบอุ่นจากพ่อแม่ ทำให้ไม่มีความสุข

5. การไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ทำให้คิดว่าผู้อื่นไม่เป็นมิตรที่ติดกับตน

6. การไม่ชอบครู แต่ไม่กล้าแสดงออกถึงความรู้สึกขัดแย้งนั้น และเก็บความรู้สึกนั้นมาแสดงกับเด็กอื่น ๆ

สมพร สุทัศน์ีย์ (2542 : 46) สรุปพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กว่าเกิดจากสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. เป็นเด็กที่พ่อแม่ไม่ต้องการและเกลียดชัง ถูกทอดทิ้งจนเด็กรู้สึกหวาดกลัว โดดเดี่ยว และน้อยเนื้อต่ำใจ จนในที่สุดก็เกิดความรู้สึกเครียดแค้นชิงชัง
2. เป็นเด็กที่ถูกกลั่นแกล้ง หรือโดนรังแกมาก่อน
3. ขาดความรักและความอบอุ่นจากพ่อแม่และคนข้างเคียง
4. พ่อแม่เข้มงวดกวดขัน และเจ้าอารมณ์ ใช้อำนาจข่มขู่เด็กมากเกินไป ทำให้เด็กกลัวและเก็บอารมณ์นั้นไว้
5. เป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่พี่น้องแตกต่างกัน สามัคคี
6. ครูชอบใช้อำนาจเกินเหตุกับเด็ก
7. ครูไม่ยุติธรรม
8. เกิดจากการรบกวนหรือการต่อสู้อันใด
9. เกิดจากความไม่แน่ใจในเรื่องต่าง ๆ เข้าใจเรื่องราวไม่แจ่มชัด จึงเกิดความคับข้องใจซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมก้าวร้าวได้

กรมสุขภาพจิต (2543 : 48-49) สรุปสาเหตุของการเกิดความก้าวร้าวว่าเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. พื้นอารมณ์เดิมมีความรุนแรงขาดความยับยั้งชั่งใจอยู่แล้ว
2. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็กไม่ดี เด็กอาจหวั่นไหวจนนำไปสู่ลักษณะที่ขาดการควบคุมอารมณ์ตนเอง
3. มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นระหว่างพ่อกับแม่ หรือระหว่างพ่อกับแม่ เด็กอาจต่อต้าน ซึมซับความรุนแรง หรือรับทัศนคติว่าการใช้ความรุนแรงเป็นวิธีแก้ปัญหาที่ยอมรับได้ การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดา ผู้ปกครอง เป็นคนเจ้าอารมณ์ ใช้อำนาจ บังคับดูค่า หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าวแสดงให้เห็นเป็นแบบอย่าง
4. การเลี้ยงดูที่ขาดระเบียบวินัย บิดา มารดา ผู้ปกครองไม่สนใจ หรือตามใจมากเกินไป ทำให้เด็กเอาแต่ใจตนเอง แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวบุคคลในครอบครัว และกับบุคคลอื่นได้จนติดเป็นลักษณะนิสัย
5. ครอบครัวขาดความรัก ความอบอุ่น ถูกทอดทิ้งได้รับความเกลียดชัง ถูกลงโทษรุนแรง ได้รับความกดดัน เก็บกดความโกรธ แสดงพฤติกรรมในทางก้าวร้าว เป็นการระบายชดเชย
6. มีปมด้อยด้านร่างกาย การเรียน พยายามสร้างปมเด่น
7. ถูกบุคคลอื่นใช้อำนาจ ข่มขู่ ไม่ได้ได้รับความยุติธรรม แสดงออกเพื่อเป็นการตอบโต้แก้แค้น เคยมีประสบการณ์ถูกละเมิด ไม่ว่าจะคนในครอบครัวหรือคนนอกครอบครัว
8. ความเครียด หรือความไม่สบายใจต่าง ๆ เด็กอาจแสดงออกโดยพฤติกรรมก้าวร้าว
9. สังคมภายนอกที่ส่งเสริมความรุนแรง เลียนแบบอย่างมากจากสื่อ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ที่รุนแรง เช่น ละคร หรือการ์ตูนที่มีเนื้อหารุนแรง วิดีโอเกมต่อสู้ที่รุนแรง การลงโทษที่รุนแรงจากโรงเรียน เป็นต้น

10. โรคหรือภาวะทางสมองบางอย่าง เช่น โรคพยาธิ โรคทางอารมณ์ โรคจิต ภาวะปัญญาอ่อน หรือออทิสซึม โรคหรือภาวะดังกล่าว มักมีอาการก้าวร้าวร่วมด้วย แต่ต้องมีอาการอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับภาวะนั้นด้วย

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า สาเหตุใหญ่ ๆ ที่ทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว คือปัญหาที่เกิดจากตัวของวัยรุ่นเอง และปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อม เช่นปัญหาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ภูมิหลังครอบครัว กลุ่มเพื่อน พฤติกรรมของครู และการเปิดรับสื่อ ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่รอบตัววัยรุ่น

1.3 ประเภทของพฤติกรรมก้าวร้าว

Buss (1961 : 307) อธิบายความหมายของความก้าวร้าวว่า ความก้าวร้าวเป็น การตอบสนองต่อสิ่งที่มากระตุ้นในรูปของการกระทำอย่างทันที โดยมีเจตนาจะทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด บัสน์ แบ่งความก้าวร้าวออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. ความก้าวร้าวทางกาย (Physical Aggression) เป็นความก้าวร้าวที่ แสดงออกโดยการใช้อวัยวะทางกาย เช่น แขน ขา ฟัน หรือใช้อวัยวะทางกายร่วมกับอาวุธ เช่น มีด ปืน เพื่อให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด

2. ความก้าวร้าวทางวาจา (Verbal Aggression) เป็นการตอบสนองต่อสิ่งที่มา กระตุ้นโดยใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

2.1 การปฏิเสธ ในการปฏิเสธมักจะแสดงท่าทางประกอบด้วย เช่น หลบหน้า แสดงท่าทางรังเกียจไม่ยอมเข้ากลุ่มเพื่อน ส่วนคำพูดที่ใช้ในการปฏิเสธได้แก่ การพูดตรง ๆ เช่น “ออกไปเดี๋ยวนี้” หรือการพูดให้ร้าย เช่น “ฉันไม่ชอบคุณ” ร่วมกับการแสดงอารมณ์เพื่อทำลาย ความรู้สึกของคนอื่น

2.2 การบังคับ การพูดบังคับเป็นลักษณะของการทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด สำหรับการบังคับนี้บุคคลเรียนรู้การบังคับจากการสังเกต หรือการเลียนแบบจากการกระทำของ บุคคลอื่น เช่น บิดา มารดา ครู ผู้ปกครอง เป็นต้น

อัลเบอร์ติ และ เอ็มมอนส์ (Alberti and Emmons. 1987 : 21-24) ได้แบ่งความ ก้าวร้าวออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ความก้าวร้าวโดยทั่วไป (General Aggressiveness) หมายถึง ลักษณะ ที่บุคคลแสดงความก้าวร้าวต่อผู้อื่นในทุกๆ สถานการณ์อันเนื่องมาจากบุคคลเหล่านี้มีความ มั่นใจในตนเอง (self-confidence) มากเกินไป จะพูดกับใครมักจะออกคำสั่ง และพูดดูถูก ความคิดผู้อื่น ดังนั้นบุคคลเหล่านี้มักจะเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มเสมอ จึงทำให้มีเพื่อนน้อยมาก และบุคคลเหล่านี้ต้องการความรักและการยอมรับจากบุคคลอื่นมาก แต่เขามักจะไม่รู้ว่าจะทำ อย่างไรเพื่อที่จะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมได้

2. ความก้าวร้าวตามสถานการณ์ (Situation Aggressiveness) หมายถึง ลักษณะ ที่บุคคลแสดงความก้าวร้าวต่อบุคคลอื่นตามสถานการณ์ และต้องปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง ใหม่ตามที่มีผู้เสนอแนะไว้

บาส (Beach, 1970 : 279) ได้แบ่งความก้าวร้าวออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. ลักษณะการก้าวร้าวที่แสดงความโกรธออกมาอีก เนื่องจากเกิดความคับข้องใจในการแก้ปัญหาและมีเจตนาที่จะทำให้อีกบุคคลหนึ่งได้รับอันตรายบาดเจ็บ หรือการหมิ่นประมาท (Hostiletype Aggression)

2. ลักษณะการแสดงออกถึงความต้องการที่แท้จริง เพื่อให้ให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับการปรับปรุงพฤติกรรมของเขา แต่ทำให้มีผลกระทบต่อสัมพันธภาพที่เคยมีต่อกัน ทั้ทั้งที่วัตถุประสงค์จริงๆแล้วไม่ต้องการที่จะทำร้ายผู้อื่น(Impact-type Aggression)

โลธิตา ผุฏฐธรรม (2557) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พฤติกรรมความก้าวร้าว (Aggressive Behavior) หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่ทำร้ายหรือมุ่งทำร้ายผู้อื่น ซึ่งหมายรวมถึงพฤติกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ความก้าวร้าวทางวาจา การกลั่นแกล้ง การต่อสู้ ทำร้ายร่างกาย ปล้น ช่มชู้ และฆาตกรรม เป็นต้น ซึ่งความก้าวร้าวนั้นสามารถปรากฏได้ในหลายรูปแบบ และมักจะมีเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ซึ่งพฤติกรรมก้าวร้าวแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมก้าวร้าวเยี่ยงศัตรู (hostile aggression) หมายถึง พฤติกรรมก้าวร้าวที่มุ่งหมายให้เกิดความเจ็บปวดแก่บุคคลอื่น

2. พฤติกรรมก้าวร้าวที่เป็นเครื่องมือ (instrumental aggression) หมายถึง พฤติกรรมก้าวร้าวที่เป็นการใช้กำลังหรือการข่มขู่บุคคลอื่น เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ เช่น สิ่งของ หรืออาณาเขต

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551 : 26-27) สรุปประเภทของความก้าวร้าวได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ความก้าวร้าวทางตรง เป็นการระบายก้าวร้าวด้วยการทำร้ายบุคคลที่เป็นเป้าหมายโดยตรง เช่น โกรธใครก็ตรงเข้าชกต่อย ทูบตีให้เป้าหมายเจ็บตัว หรือใช้วาจาตำประจานให้เกิดความอับอาย เป็นต้น

2. ความก้าวร้าวทางอ้อม เป็นความก้าวร้าวที่ไม่แสดงตรงตัวบุคคล แต่จะใช้วิธีการแสดงออกด้วยการทำลายสิ่งของทรัพย์สินสมบัติทั้งของตนเองหรือของบุคคลเป้าหมาย ด้วยเพียงหวังทำลายความรู้สึกและจิตใจ เพื่อระบายความคับข้องใจของตนเอง

3. ความก้าวร้าวแฝง ความก้าวร้าวแฝงนี้ไม่แสดงออกทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่จะแฝงเร้นอยู่ในตัวบุคคลที่พร้อมแสดงออกเมื่อรู้สึกว่าจะต้องแสดงตนว่ามีอำนาจเหนือบุคคลเป้าหมาย ซึ่งหมายความว่าความก้าวร้าวนี้ อยู่ภายใต้จิตสำนึกตลอดเวลา จะแสดงออกมาเมื่อมีโอกาส โดยเฉพาะกับบุคคลที่อยู่ใกล้ตัวและอ่อนแอกว่า ซึ่งผู้อยู่รอบข้างจะมองไม่เห็นถึงความก้าวร้าว ลักษณะนี้ ผู้มีความก้าวร้าวแฝงมักจะดูดีในสายตาบุคคลอื่น แต่ผู้ถูกรุกรานจะรู้ตัว

จากการศึกษาผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า พฤติกรรมก้าวร้าวที่แสดงออกมาเกิดจากความคับข้องใจของบุคคล จึงแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่ผิดปกติ และมีผลกระทบต่อผู้อื่น ซึ่งการแสดงออกมานั้นเพื่อระบายความคับข้องใจและให้บุคคลอื่นได้รับโทษหรืออันตราย

1.4 ขั้นตอนของการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว

คูโบว์สกี และ แลงก์ (Jakubowski and Lange. 1978 : 67- 68) ได้เสนอขั้นตอนการแสดง ความก้าวร้าวของบุคคลตามแนวคิดของ โจนส์ (Jones) และแบนเนต (Banet) ไว้ดังนี้

1. ขั้นคุกคาม (Treat Stage) เป็นขั้นตอนเริ่มต้น คือ บุคคลรู้สึกว่าคุณถูกข่มขู่ คุกคามทางด้านร่างกาย หรือจิตใจภายนอก ซึ่งอาจเป็นบุคคลหรือสิ่งของก็ได้ ทำให้เขาไม่สามารถบรรลุสิ่งที่ต้องการ ก็จะนำไปสู่ขั้นที่ 2
2. ขั้นประเมินอันตราย (Assessment of Danger) ขั้นนี้บุคคลจะประเมินอันตราย ที่อาจเกิดขึ้นกับตนเองอย่างทันทีทันใด
3. ขั้นประเมินพลังกำลัง (Assessment of Power) ขั้นนี้จะตามติดขั้นที่ 2 อย่างรวดเร็ว คือ บุคคลจะประเมินอำนาจทั้งของตนเองและของผู้อื่นในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ถ้าเขา ประเมินว่าตนเองมีอำนาจควบคุมเพียงพอ หรือถ้าเห็นว่าการคุกคามนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อยไม่ สำคัญ บุคคลก็อาจวางเฉย แต่ถ้าประเมินแล้วตัดสินใจว่าตนเองไม่มีอำนาจควบคุมการคุกคามนั้นได้ บุคคลจะมีความโกรธเกิดขึ้น และหาวิธีป้องกันตนเอง ซึ่งนำไปสู่ขั้นสุดท้าย คือ
4. ขั้นแสดงความโกรธ (Anger Stage) ในขั้นนี้เมื่อบุคคลเกิดความโกรธขึ้นมาแล้ว อาจแสดงออกด้วยความโกรธ โดยถ้าหากว่า (1) บุคคลนั้นไม่มีทักษะการพูดเพื่อควบคุม สถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม (2) ปลดปล่อยให้ระดับความโกรธเพิ่มมากขึ้น (3) มีความเชื่อว่าความ ก้าวร้าวเป็นวิธีการเดียวที่จะดำเนินการกับผู้อื่นได้ และ (4) บุคคลคิดมากเกินไปกับการกระทำผิด ของผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นความไม่ยุติธรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ตั้งเครียดนั้น ในอีกแง่หนึ่งถ้า ความรู้สึกโกรธกลายเป็นสิ่งคุกคามบุคคลนั้นอย่างรุนแรง หรือถ้าบุคคลนั้นรับรู้ว่าการแสดง ความโกรธออกไป ทำให้เกิดอันตรายกับตนเองอย่างมากแล้ว เขาก็จะหันเหความโกรธเข้าสู่ตนเอง โดย อาจเก็บกดความรู้สึกและมีพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออก แต่ก็จะระเบิดออกมาอย่างก้าวร้าวในที่สุด ขั้นตอนที่ต่าง ๆ นี้จะเกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปอย่างรวดเร็วมาก จนบุคคลอาจแสดงความก้าวร้าวโดย ทันทีเมื่อมีเหตุการณ์มากระตุ้น

1.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว

จากการศึกษาค้นคว้าของนักจิตวิทยาหลายท่านได้เสนอแนวความคิดที่แตกต่างกัน ออกไปเกี่ยวกับความก้าวร้าว จนเกิดเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับความก้าวร้าวหลายทฤษฎีด้วยกัน ซึ่งอาจ สรุปเป็นทฤษฎีสำคัญได้ 2 กลุ่มด้วยกัน กล่าวคือ

1. ทฤษฎีความก้าวร้าวที่เกี่ยวกับพันธุกรรมหรือ ทฤษฎีเกี่ยวกับสัญชาตญาณ (Instinct Theory)
2. ทฤษฎีความก้าวร้าวที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 2 แนวคิด คือ
 - 2.1 ทฤษฎีความก้าวร้าวที่มาจากความคับข้องใจ (Frustration-Aggression)
 - 2.2 ทฤษฎีสัญญาณความก้าวร้าว (Aggression Cues Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

3. ทฤษฎีความก้าวร้าวที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory of Aggression)

1.5.1 ทฤษฎีความก้าวร้าวที่เกี่ยวกับพันธุกรรม

ทฤษฎีนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ทฤษฎีที่เกี่ยวกับสัญชาตญาณ (Instinct Theory) นักจิตวิทยาไม่น้อยเชื่อว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์เราเกิดจากสัญชาตญาณยกตัวอย่างเช่น แม็ค ดอร์เกิล (สาวิตรี ล้ำเลิศ. 2552 : 67; อ้างอิงจาก Mc Dougall. 1908 : 628) ได้กล่าวถึงสัญชาตญาณประมาณ 12 ชนิด และตั้งข้อเสนอนะว่าพฤติกรรมทางสังคมส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของสัญชาตญาณ แอลเดอร์ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 84; อ้างอิงจาก Adler .1927 : 197) เสนอว่า พฤติกรรมทั้งหมดของมนุษย์เราเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว ในที่สุดจะเห็นว่าเกิดจากสัญชาตญาณเพียงอย่างเดียว คือ ความต้องการอำนาจซึ่งต่อมาเขาเรียกว่า ความพยายามที่จะอยู่ในสถานะที่ดีขึ้น แอลเดอร์ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 84 ; อ้างอิงจาก Adler. 1966 : 231) มีความคิดที่คล้ายคลึงว่า พฤติกรรมมนุษย์ถูกกระตุ้นด้วยพลังที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือสัญชาตญาณที่จะได้ครอบครองเป็นเจ้าของ กล่าวคือ ทฤษฎีของ Freud ที่เชื่อว่ามนุษย์มีแรงขับสัญชาตญาณพื้นฐานอยู่ 2 ประเภท คือ สัญชาตญาณแห่งการมีชีวิต (life instinct) ซึ่งได้รวมเอาสัญชาตญาณแห่งการดำรงเผ่าพันธุ์ (sexual instinct) กับสัญชาตญาณแห่งการดำรงตน (ego instinct) ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความก้าวร้าว Schultz and Hencke (วุฒิสักดิ์ แต่งเหลือง. 2547 : 16) ยอมรับถึงสัญชาตญาณทั้งสองอย่างและเพิ่มสัญชาตญาณทางเพศเข้าไปเป็นอันดับที่ 3 ดังนั้นรวมแล้วสัญชาตญาณ 3 อย่างที่กล่าวคือ เพศ อำนาจความต้องการเป็นเจ้าของซึ่งควบคุมพฤติกรรมทั้งหมดของมนุษย์ ข้อเสนอต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลน้อยมากต่อแนวความคิดเกี่ยวกับความก้าวร้าวในระยษะนั้นเมื่อเทียบกับข้อเสนอเกี่ยวกับสัญชาตญาณของกลุ่มจิตวิเคราะห์

สัญชาตญาณความก้าวร้าวตามแนวความคิดจิตวิเคราะห์ ทฤษฎี และแนวคิดด้านสัญชาตญาณ (Instinct Theory) เป็นทฤษฎีที่เก่าที่สุด และเป็นที่ยุติกันดีที่สุดในการอธิบายเกี่ยวกับความก้าวร้าวของมนุษย์เราถูกวางรูปแบบไว้แล้วในเรื่องของพฤติกรรม และผู้ที่สนับสนุนความคิดนี้ก็คือบารอนและเบิร์น (นิภาพร พลหงษ์. 2546 : 79; อ้างอิงจาก Baron and Byrne. 1997 : 107-257) ทฤษฎีของฟรอยด์และผู้ยึดถือตามแนวความคิดกลุ่มเดียวกับเขาเชื่อว่า การกระทำที่ก้าวร้าวเกิดจากการได้รับการกระตุ้นจากพลังขับถ่ายในที่มีอยู่อย่างคงที่และจะต้องได้รับการปล่อยออกมาด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เพราะมนุษย์มีสัญชาตญาณของความเกลียด และการทำลายอยู่ภายใน ซึ่งโดยปกติจะแฝงเร้นอยู่ แต่อาจได้รับการเร้าได้โดยง่าย และรุนแรงขึ้นด้วยอำนาจของความผิดปกติทางจิตใจที่สะสมไว้ ฟรอยด์เชื่อว่ามนุษย์มีสัญชาตญาณแห่งความเกลียดชังและการทำลายคูกุ่นอยู่ซึ่งเขาได้อธิบายถึง แนวความคิดในเรื่องของสัญชาตญาณของมนุษย์ การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในแนวความคิดของฟรอยด์จะช่วยให้รู้ถึงพื้นฐานของพฤติกรรมก้าวร้าวที่ถูกสร้างขึ้น

นอกจากแนวคิดที่สำคัญแล้วสมมติฐานที่ฟรอยด์เสนออย่างได้นำมาประยุกต์ใช้กับพฤติกรรมของมนุษย์ แรงขับใจลดลง หรือแม้แต่การยินยอมตามใจอย่างเต็มตัวของพ่อแม่ หรือการตอบสนองความต้องการทุกอย่างก็ไม่อาจขจัดความขัดแย้งที่มีต่อกันลงได้อย่างสิ้นเชิง

อารยธรรม ระเบียบวินัย ศีลธรรมในสังคมจะมีอยู่ได้มิใช่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรัก ความเมตตากรุณาที่มีต่อกัน แต่จะต้องใช้กำลังอำนาจจึงช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้ นั่นคือชุมชนจะต้องมีกฎหมายและมันก็คือความรุนแรงในอีกรูปแบบหนึ่งที่จะใช้กับบุคคลที่ต่อต้านไม่ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม ฟรอยด์ดูจะมองโลกในแง่ร้ายและเชื่อว่า ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะไปพยายามขจัดความก้าวร้าวของมนุษย์ คงเพียงแต่หวังได้อย่างมากที่สุดก็คือ ขออย่าให้มนุษย์ได้ผันแปรแรงกระตุ้นที่ต้องการทำลายล้างนี้แสดงออกมาในรูปของการทำสงคราม

ฟรอยด์กล่าวว่า พฤติกรรมโดยส่วนใหญ่ของมนุษย์เราถูกควบคุมด้วยสัญชาตญาณที่สำคัญ 2 ประการ คือ สัญชาตญาณทางเพศ และสัญชาตญาณของอัตตา ฟรอยด์เชื่อว่า โรคประสาท คือ ความเจ็บป่วย เพราะการที่พยายามเก็บกดประสบการณ์ต่าง ๆ ลงไปสัมพันธ์กับความปรารถนาทางเพศ การที่ต้องเก็บกดนี้เนื่องจากความวิตกกังวลซึ่งเกิดจากสัญชาตญาณของอัตตาเพื่อช่วยให้อัตตายังคงอยู่ ความพยายามที่จะตอบสนองแรงขับ ความต้องการที่เปลี่ยนไปหรือเก็บกดลงไป เพราะสิ่งแวดล้อมภายนอก สัญชาตญาณของอัตตาปฏิบัติการภายใต้หลักการของความเป็นจริง (reality principle) เป็นการต้านกับหลักการของความพอใจ ในขณะที่ฟรอยด์ ไม่เห็นว่า ความก้าวร้าวเป็นแรงขับพื้นฐานยิ่งกว่านั้น เขายังรู้สึกว่ แรงกระตุ้นของความก้าวร้าวน่าจะเป็นผลจากความคับข้องใจมากกว่า ในระยะเวลาต่อมา แนวความคิดของฟรอยด์ได้เปลี่ยนไป ในปี 1920 เขาเห็นว่า ความก้าวร้าวไม่จำเป็นจะต้องเกิดจากความคับข้องใจเกี่ยวกับแรงกระตุ้นทางเพศ (โดยการแสวงหาความพอใจ) ฟรอยด์ได้เสนอทฤษฎีโดยมีพื้นฐานอยู่บนสัญชาตญาณ 2 อย่างที่ตรงข้ามกัน คือ แรงขับของการมีชีวิต (Eros) และแรงขับของความตาย (Thanatos) อย่างแรกมีผลให้ชีวิตดำเนินต่อไป และอีกอย่างหนึ่งมีจุดมุ่งหมายที่ความตาย อย่างไรก็ตามฟรอยด์เสนอว่าสัญชาตญาณทั้งหลายนั้นล้วนมีคุณสมบัติสำคัญที่เหมือนกัน กล่าวคือความพยายามที่จะลดแรงขับที่มีอยู่ ความต้องการทางเพศเป็นการลดความเครียดทางเพศ และสันนิษฐานเกี่ยวกับความตายคือการขจัดความเครียดในการมีชีวิตข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการลดความเครียดนี้ เป็นแกนกลางหลักสำหรับทฤษฎีแรงจูงใจของฟรอยด์ ขณะเดียวกันเขายังเน้นในเรื่องสัญชาตญาณของความก้าวร้าวด้วย การที่เราจะเข้าใจและประเมินถึงความก้าวร้าวได้โดยสมบูรณ์นั้นจะต้องพยายามทบทวนทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดของจิตวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ ฟรอยด์ตระหนักว่า ในบางครั้งความรู้สึกพึงพอใจเพิ่มพูนขึ้นเนื่องจากสิ่งเร้าภายใน เช่น ในกรณีที่มีความตื่นเต้นทางเพศอย่างไรก็ตาม เขาคิดว่าโดยทั่วไปแล้วอินทรีย์มีแนวโน้มที่จะควบคุมสิ่งที่มากระตุ้นหน้าหลักการของการตอบสนองความพอใจนั้น จะต้องตามมาด้วยด้วยการทำให้ความเครียดลดลง

ดังนั้น จุดมุ่งหมายของการแสวงหาความพึงพอใจ คือ การทำให้ความเครียดลดลง ยกตัวอย่างเช่น พฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์กับการลดภาวะโดยมีความตื่นเต้นสูงขึ้น ดังนั้นความปรารถนาในกิจกรรมทางเพศที่บุคคลแสวงหา ก็เพื่อลดแรงกระตุ้นภายในแท้ที่จริงแล้วไม่ว่าพฤติกรรมใดก็ตามย่อมนำไปสู่การลดความเครียดด้วยการช่วยให้เกิดความพึงพอใจแต่ว่าสัญชาตญาณเกี่ยวกับความตายนั้น เป็นการขจัดความตื่นเต้นเช่นกันหรือไม่ ฟรอยด์เชื่อว่าเป้าหมายอันเป็นสากลของสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย คือการแสวงหาสันติภาพในชีวิตจากความ

ตาย เพราะความตายย่อมช่วยให้หลุดพ้นจากสิ่งกระตุ้นทั้งหลาย คือการแสวงหาการกลับไปสู่ภาวะอันสงบของโลกอินทรีย์ หรืออาจพูดอีกอย่างว่า สิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายย่อมแสวงหาสันติภาพในชีวิตจากความตาย เพราะความตายย่อมช่วยให้หลุดพ้นจากสิ่งกระตุ้นทั้งหลาย หลักการความพอใจก็นำมาใช้นี้ได้กับสัญชาตญาณของความตาย ฟรอยด์กล่าวว่า การปรับภาวะของสัญชาตญาณของความตายเกิดจากสัญชาตญาณทางเพศของการมีชีวิต และอาจจะสันนิษฐานได้ว่าย่อมทำให้การมีชีวิตดูจะยากลำบากยิ่งขึ้นไปอีก

อย่างไรก็ตามฟรอยด์คิดว่ามนุษย์มีชีวิตอยู่พร้อมกับมีสัญชาตญาณแห่งความตาย อย่างไรก็ตาม สัญชาตญาณของการมีชีวิตอยู่สามารถจะเปลี่ยนทานาโทส (Thanatos-สัญชาตญาณแห่งความตาย) ได้ 2 ประการด้วยกัน คือ อินทรีย์พยายามอยู่ในภาวะอันสงบของอินทรีย์ ซึ่งไม่เพียงทำให้เกิดการทำลายตนเองไปสู่ผู้อื่น ดังนั้น การทำร้ายบุคคลอื่นจึงเป็นความพยายามที่จะลดความกดดันมีฉะนั้นย่อมไปสู่จะนำไปสู่ความตายของตนเองประการต่อมาคือ แรงขับทางเพศจะผสมกลมกลืนไปกับพลังของสัญชาตญาณแห่งความก้าวร้าวซึ่งไม่เพียงทำให้เป็นแรงขับทางเพศ (ยกตัวอย่างเช่น ทำให้พฤติกรรมก้าวร้าวเป็นที่มาของความสุขทางเพศ) แต่ยังทำให้อันตรายต่อชีวิตคลอตาม อย่างไรก็ตามการทำร้ายบุคคลอื่น หรือการฆ่าตัวตายไม่ใช่วิถีทางเดียวของการปล่อยพลังของความรุนแรงตามความเห็นของฟรอยด์ สัญชาตญาณของความตายอาจตอบสนองได้ในทางที่สังคมยอมรับบางครั้งความก้าวร้าวก็เป็นสิ่งที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน โดยทั่วไปยกตัวอย่างเช่น พนักงานขายมักได้รับคำชมเชยในความก้าวร้าวของเขา ซึ่งในที่นี้ความหมายของความก้าวร้าวคืออย่างเดียวกับพฤติกรรมกล้าแสดงออก (assertiveness) แต่ฟรอยด์ให้ความหมายลึกซึ้งไปยิ่งกว่านั้นเขาเชื่อว่า คือการที่แรงขับทางเพศปรับภาวะสัญชาตญาณการทำลายซึ่งผลักดันให้บุคคลพยายามที่จะควบคุมมีอำนาจ พฤติกรรมเหล่านี้ได้รับกระตุ้นจากสัญชาตญาณของความตายซึ่งสามารถทำให้เกิดความพึงพอใจได้เช่นกัน จากการวิเคราะห์ถึงแรงจูงใจ โดยทั่วไปและความก้าวร้าวแสดงว่าบุคคลย่อมแสวงหาทางที่จะปลดปล่อยพลังภายในตัวออกไปในทางใดก็ทางหนึ่ง พฤติกรรมกล้าแสดงออกและการแข่งขันย่อมได้รับความกดดันจากพลังของการทำลายบางส่วน ถ้าสัญชาตญาณของความตายถูกนำออกไปภายนอกย่อมทำให้เกิดสงคราม ชาติที่ไม่ทำสงครามย่อมไม่มีทางออกที่เหมาะสม ย่อมต้องทำลายตนเอง ดังนั้นสงครามจึงเป็นความจำเป็นเพื่อความอยู่รอดของชาติเป็นความพยายามเพื่อความคงอยู่ของตนเอง ดังนั้นสงครามจึงเป็นความจำเป็นเพื่อความอยู่รอดของชาติเป็นความพยายามเพื่อความคงอยู่ของตน ฟังเป็นแนวความคิดที่ดูหมัดหวัง และมีดมน ปัจจุบันนักจิตวิเคราะห์น้อยคนยอมรับสมมุติฐานของฟรอยด์เกี่ยวกับสัญชาตญาณความก้าวร้าว และแนวคิดเกี่ยวกับแรงขับภายในของการทำลายก็ยังไม่มีความสำคัญจากการศึกษาวิจัยพิสูจน์มาสนับสนุน นอกจากนี้ข้อสันนิษฐานของเขายังไม่ได้รับการโจมตีทั้งด้านเหตุผลและข้อเท็จจริง

1.5.2 ทฤษฎีความก้าวร้าวที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ทฤษฎีความก้าวร้าวที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม นักจิตวิทยาที่เชื่อในทฤษฎีนี้มีความเห็นว่าสภาพแวดล้อม ทำให้บุคคลเกิดความคับข้องใจ ซึ่งก่อให้เกิดความก้าวร้าวทฤษฎีนี้แบ่งความคิดออกเป็นสองแนวทาง คือ

1. ทฤษฎีความก้าวร้าวที่มาจากความคับข้องใจ (Frustration –Aggression) คนส่วนใหญ่เชื่อว่า ความก้าวร้าวเป็นปฏิกิริยาการตอบสนองที่เกิดมาจากความคับข้องใจแนวความคิดนี้เป็นสิ่งที่มีมานานแล้ว งานระยะต้นของฟรอยด์กล่าวถึงความก้าวร้าวว่า เป็นปฏิกิริยาพื้นฐานเมื่อมีความคับข้องใจเกิดขึ้น หรือเมื่อใดก็ตามที่พฤติกรรมแสวงหาความพึงพอใจ หรือหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดถูกขัดขวางดอลลาร์ด (ปริศนา พิขุนทด. 2547 : 59; อ้างอิงจาก Dollard et al. 1939 : 21) นักจิตวิเคราะห์รวมทั้งจิตแพทย์หลายคนเห็นด้วยกับแนวความคิดนี้มากกว่าทฤษฎีฟรอยด์พัฒนาขึ้น

ความหมายของความคับข้องใจ และความก้าวร้าวมีมากมายด้วยกัน นิยามความก้าวร้าวไว้ในหนังสือ Frustration and Aggression กล่าวไว้ว่า การที่มีอุปสรรคหรือมีสิ่งมาขัดขวางพฤติกรรมเพื่อไปสู่เป้าหมายในช่วงเวลาที่พอเหมาะขณะกำลังดำเนินพฤติกรรมเพื่อไปสู่เป้าหมาย โดยได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์แสดงถึง ความหมายนี้ เด็กชายป็อกได้ยินเสียงกระดิ่งรถไอศกรีมและต้องการรับประทานไอศกรีมโคน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เด็กชายป็อกได้รับการกระตุ้นให้เกิดความพยายามจะเอาไอศกรีม เป็นผลให้เกิดลำดับของพฤติกรรมตอบสนองเขาวิ่งไปหา มารดา คิดถึงความอร่อยของไอศกรีม เรียกมารดาเมื่อถึงตัวมารดาและอ่อนวอนขอไอศกรีม ดึงมือมารดาไปยังประตูหน้าบ้าน กิจกรรมเพื่อไปสู่เป้าหมายหรือลำดับการตอบสนองจะสิ้นสุดลงเมื่อป็อกได้ไอศกรีมโคน (บรรลุเป้าหมาย)และมีการตอบสนองที่เข้าสู่เป้าหมาย นั่นคือ รับประทานไอศกรีม นั่นหมายถึงว่า อาจสันนิษฐานได้ว่า เด็กชายป็อกได้รับความพอใจและการตอบสนองที่เข้าสู่เป้าหมายเป็นปฏิกิริยาซึ่งลดแรงขับแต่ถ้าเด็กชายป็อกไม่ได้รับไอศกรีม มารดาปฏิเสธเช่น อาจให้เขารอจนรับประทานข้าวเย็นเสร็จก่อน เป้าหมายถูกขัดขวางเด็กชายป็อกไม่สามารถรับประทานไอศกรีมได้ทำให้เกิดความคับข้องใจ

ดังนั้น ตามความหมายดังกล่าวแสดงว่า คำนี้หมายถึงสภาพการณ์หรือเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดอุปสรรคหรือขัดขวางลำดับการตอบสนอง ไม่ใช่หมายถึงปฏิกิริยาทางด้านอารมณ์อันเป็นผลมาจากการถูกขัดขวาง อย่างไรก็ตาม แรงขับที่ถูกขัดขวางไม่จำเป็นที่จะต้องเกิดจากสาเหตุจากภายนอกตัวบุคคลอาจเกิดจากสาเหตุภายในตัวบุคคล เช่น เด็กชายป็อกอาจได้เงินจากมารดามาซื้อไอศกรีมแต่เขาอาจนึกขึ้นมาได้ว่ากำลังเก็บเงินไว้ซื้อลูกบอล ทำให้มีความขัดแย้งใจเกิดขึ้น ความต้องการเก็บเงินเพื่อบรรลุเป้าหมายอื่นมาขัดขวางลำดับการตอบสนองการจะรับประทานไอศกรีมทำให้มีความคับข้องใจเกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม แรงขับไม่จำเป็นต้องทำให้เกิดการกระทำเสมอไป เช่น อัตรารุนแรงของแรงขับทางเพศในผู้ใหญ่ขึ้นอยู่กับสิ่งกระตุ้นทั้งภายนอกและภายใน สิ่งเร้าภายนอกอาจกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาทางเพศได้มาก แต่ถ้าเขาไม่สนใจสิ่งเร้าหรือมันไม่มีความสำคัญพอที่จะกระตุ้นแรงขับทางเพศ แรงขับนี้จะอยู่ในระดับต่ำทำนองเดียวกับบุคคลที่ไม่ได้รับประทานอาหารมาเป็นเวลาหลายชั่วโมงไม่จำเป็นต้องโกรธเพราะลิ้มกินข้าว เขาอาจยุ่งหรือเพลิดเพลินอยู่กับการทำงานจนลิ้มกินข้าว เขาอาจยุ่งหรือเพลิดเพลินอยู่กับการทำงานจนลืมกิจกรรมต่างๆ ในการทำงานจึงไม่ถูกรบกวน ดังนั้น ตามแนวความคิดนี้ ความโกรธเป็นผลมาจากการที่กิจกรรม

เพื่อไปสู่เป้าหมายถูกขัดขวางเท่านั้น ดอลลาร์ด (ปริศนา พีขุนทด. 2547 : 62; อ้างอิงจาก Dollard et al. 1939 : 25) ได้จำแนกภาวะความคับข้องใจไว้ 4 ชนิด คือ

1. อุปสรรคทางกายภาพ
2. การเริ่มต้นหรือการทำให้การตอบสนองเสร็จสิ้นสมบูรณ์ต้องเน้นซ้ำออกไป
3. รางวัลที่เคยได้รับถูกงดเว้น หรือลดน้อยลง
4. แนวโน้มของการตอบสนองที่ตอบโต้ออกมาไม่สอดคล้องกับที่กำลังดำเนินอยู่

แม้ว่าสถานะเหล่านี้มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้านแต่สถานะทั้งหมดสามารถกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาการตอบสนองเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่กำลังดำเนินอยู่เป็นลูกโซ่ ซึ่งสภาพการณ์เหล่านี้ทำให้เกิดปฏิกิริยาภายในที่สามารถขัดขวางลำดับการตอบสนองที่กำลังดำเนินอยู่ ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นจะต้องจำแนกความแตกต่างของสถานะที่สร้างให้เกิดความขัดแย้งในและความคับข้องใจ เหตุการณ์ทั้งสองแบบทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้าน (elicit) โกลสตริน (มุขิตา ศิริจันทร์. 2547 : 95; อ้างอิงจาก Goldstein. 1975 : 19) สันนิษฐานว่า ความคับข้องใจสามารถทำให้เกิดความก้าวร้าวได้โดยไม่ต้องแสดงออกมาในรูปพฤติกรรมภายนอก บ่อยครั้งที่ปฏิกิริยาก้าวร้าวนี้ถูกซ่อนเร้นไว้เมื่ออินทรีย์ไม่แน่ใจว่า ถ้าแสดงความก้าวร้าวแล้วอาจถูกลงโทษหรือตอบโต้กลับมา ซึ่งบุคคลจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อมีสถานการณ์ไปกระตุ้นให้เกิดขึ้น สถานการณ์ต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. แรงจูงใจไม่ก้าวร้าว เช่น การถูกเพื่อนดูถูกหรือสบประมาท ทำให้เกิดความอยากที่จะแก้แค้น และทำให้ตนพ้นเสียจากภาวะความกดดันนั้น ๆ จึงแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมา
 2. จากการที่บุคคลมีความใกล้ชิดกันสัมพันธ์กันมากก็ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้โดยไม่ต้องกลัวว่าจะมีใครเห็นเหตุการณ์ได้ เช่น ในประเทศ สหรัฐอเมริกา พบว่าการฆาตกรรมถึง 294 ระยะเวลา ที่เหยื่อหรือผู้เคราะห์ร้ายเป็นฆาตกรเป็นเพื่อน หรือญาติพี่น้องที่สนิทกัน
 3. แอลกอฮอล์เป็นสิ่งสำคัญที่ไปกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้มาก พบว่าการฆาตกรรมที่เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่ ฆาตกรได้ดื่มสุราแล้วจึงกระทำการฆาตกรรม
 4. เวลาที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้ง่ายขึ้น ในเวลากลางคืน เป็นช่วงเวลาที่มีการฆาตกรรมมาก เพราะความมืดช่วยในการแอบซ่อนได้ดี
 5. ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระของร่างกาย เช่น การเป็นโรคทางสมองก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ไปกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้
 6. การมีอาวุธปืนและของมีคมอยู่ใกล้ตัวก็เป็นการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมความก้าวร้าวได้ง่ายหรือรุนแรงขึ้นจนกระทั่งเป็นการฆาตกรรมได้
- มุขิตา ศิริจันทร์. (2547 : 90) ได้สรุปองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าวไว้ดังนี้

1. อุปนิสัยของบุคคลนั้นชอบความก้าวร้าว และขาดสติยั้งคิดที่จะควบคุมการกระทำของตนเอง หุนหันพลันแล่น มีระดับจริยธรรมต่ำ ไม่มีเป้าหมายที่แน่นอนในชีวิตชอบอ้าง

เหตุผลและโทษผู้อื่นเสมอ และเป็นบุคคลที่เคยได้รับรางวัลเมื่อแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ไม่ว่าจะ เป็นทางกายหรือทางวาจา

2. สิ่งแวดล้อมของบุคคลที่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว โดยมากเป็นสิ่งแวดล้อมที่ขาดความอบอุ่นทางใจ ขาดความรัก มีแต่การทะเลาะกัน ซึ่งจะช่วยให้บุคคลแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้มากขึ้น

2. ทฤษฎีสัญญาณความก้าวร้าว (Aggression Cues Theory)

แนวคิดของเบอร์โควิทซ์ (มุขิตา ศิริจันทร์. 2547 : 87; อ้างอิงจาก Berkowitz. 1983 : 135) ที่กล่าวว่า คนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เกิดจากความคับข้องใจแต่จะแสดงความก้าวร้าวออกมา มากหรือน้อยหรืออาจไม่แสดงพฤติกรรมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เข้ามากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว กล่าวคือ ถ้าเกิดความคับข้องใจน้อยแต่มีสถานการณ์มากระตุ้นมากอาจเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว หรือถ้าเกิดความคับข้องใจแต่มีสถานการณ์มากระตุ้นน้อยทำให้ไม่เกิดพฤติกรรมได้เช่นกัน นอกจากนี้เบอร์โควิทซ์ ยังได้เสริมแนวคิดของมิลเลอร์และดอลลาร์ด (ปริศนา พิขุนทด. 2547 : 62; อ้างอิงจาก Dollard and Miller. 1939 : 1) ไว้อีก 3 ประการ ดังนี้

1. การตอบโต้ทางอารมณ์ (ความโกรธ) เป็นผลมาจากความคับข้องใจ ความโกรธเป็นความพร้อมที่จะแสดงความก้าวร้าว
2. แม้จะมีความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว แต่จะไม่แสดงออกมาเลยถ้าไม่มีสิ่งเร้ามาเป็นเครื่องชี้แนะที่เหมาะสม
3. ต้องนำเอาภาวะคุกคามที่เป็นสิ่งเร้าภายนอกมาพิจารณาด้วย

1.5.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ เซียร์ส (วิลเฟร ด์ ปัญญา. 2548 : 84; อ้างอิงจาก Sears. 1969 : 159 – 197) เชื่อว่า พฤติกรรมเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมจากพ่อแม่ เซียร์ส กล่าวว่าพ่อแม่มีอิทธิพลในการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กเป็นอย่างมากเพราะพ่อแม่มีหน้าที่ในการฝึกวินัยและให้แรงเสริมแก่พฤติกรรมของเด็ก โดยปกติ เซียร์ส เชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากแรงขับภายใน ได้แก่ ความต้องการพื้นฐานและสิ่งเร้าภายนอก เช่น การให้ความรัก การลงโทษ ตัวอย่าง เด็กต้องการกินนม แม่ต้องการให้เด็กหย่านม เด็กจึงร้องไห้ แม่ก็ลงโทษ การลงโทษทำให้เด็กร้องไห้เสียงดังยิ่งขึ้น การเกิดพฤติกรรมจึงเป็นเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องในลักษณะเหตุผล คือ พฤติกรรมหนึ่งจะเป็นสาเหตุของอีกพฤติกรรมหนึ่งในเวลาต่อมา ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา มีความเห็นว่า ความก้าวร้าวเป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ และเชื่อว่าองค์ประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมก้าวร้าวมี 2 ประการ คือ แม่แบบ (Model) และการเสริมแรง (Reinforcement) และได้อธิบายด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ในบริบทของสังคมที่มีต่อพฤติกรรม ซึ่งครอบคลุมหลักการเรียนรู้ด้วยเงื่อนไข การกระทำแล้ว ยังสามารถขยายการอธิบายการเรียนรู้จากการสังเกตผู้อื่นเป็นบทบาทสำคัญ ดังนั้นการได้ดูตัวแบบที่กระทำพฤติกรรมก้าวร้าว ก็ทำให้บุคคลเรียนรู้ว่าแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวอย่างไร เมื่อไร แหล่งที่สำคัญที่เป็นตัวแบบก้าวร้าวตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมก็คือ ครอบครัว

การที่เด็กได้เห็นพ่อแม่ลงโทษด้วยความรุนแรงในครอบครัวของเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์ สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นโอกาสที่เป็นตัวแบบ ยังสามารถผ่านได้ในหลายทาง นอกจาก ครอบครัวแล้ว เช่น สื่อมวลชน โดยเฉพาะ โทรทัศน์ ซึ่งอาจแสดงความรุนแรงและก้าวร้าวที่เด่นชัดซึ่งมีข้อมูลเชิงประจักษ์ยืนยันว่าการดูรายการทีวีที่รุนแรงจะทำให้บุคคลเพิ่มความก้าวร้าวขึ้น เฟรนด์ริช และ สทีน (วรรณภา ขาวนิ่ม, 2548 : 88; อ้างอิงจาก Friedrich and Stein, 1973)

สรุปได้ว่า พฤติกรรมก้าวร้าว เกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เกิดจากตัวบุคคล ที่แสดงการกระทำที่ผิดปกติเพื่อตอบสนองหรือปลดปล่อยความโกรธ สิ่งที่ไม่ดี โดยแสดงออกทางร่างกาย วาจา ประการที่สองเกิดจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดจากการลอกเลียนแบบ พฤติกรรมต่างๆจากสิ่งแวดล้อม เช่น การติดเกม เป็นต้น และการที่จะเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์จำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีต่างๆ เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ความก้าวร้าวเป็นการกระทำที่นักจิตวิทยาและบุคคลทั่วไปสนใจกันมาก จึงทำให้มีทฤษฎีที่นักจิตวิทยาได้ศึกษาความก้าวร้าว โดยอธิบายการพัฒนาของความก้าวร้าวและแนวคิดด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังนี้

1.5.4 ทฤษฎีความก้าวร้าวที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory of Aggression)

ทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าความก้าวร้าว นั้น เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคล และเชื่อว่าองค์ประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมก้าวร้าวมี 2 ประการ คือ แม่แบบ (Model) และการเสริมแรง (Reinforcement) ตามความเห็นของแบนดูรา ที่เชื่อว่า เด็กไม่ได้เรียนรู้ความก้าวร้าวโดยตรงจากการให้รางวัลหรือการลงโทษจากผู้ปกครองเพียงอย่างเดียว แต่เด็กจะเลียนแบบผู้ที่มีอิทธิพลต่อตนเอง ถ้าเด็กได้เห็นตัวอย่างความก้าวร้าวและพฤติกรรมนั้นบ้าง แล้วได้รับรางวัล เด็กก็แสดงพฤติกรรมนั้นอีก ทฤษฎีนี้เน้นการเสริมแรง (Reinforcement) คือถ้าบุคคลนั้นได้รับการเสริมแรง ก็จะแสดงพฤติกรรมนั้นต่อไป แต่ถ้าได้รับการลงโทษบุคคลก็เลิกแสดงพฤติกรรมนั้น .

แบนดูรา (สมพร สุทัศน์ีย์, 2529 : 15 – 18 ; อ้างอิงจาก Bandura, 1976 : 203 – 227) ได้อธิบายความก้าวร้าวในทฤษฎีความก้าวร้าวที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคม 3 ลักษณะ คือ

1. การเกิดความก้าวร้าว (Original of Aggression)
2. ตัวกระตุ้นให้เกิดความก้าวร้าว (Instigator of Aggression)
3. การเสริมแรงที่ทำให้ความก้าวร้าวคงอยู่ (Reinforcement of Aggression)

3.1. การเกิดความก้าวร้าว หมายถึง พฤติกรรมก้าวร้าวได้มาอย่างไร ได้มาในรูปแบบใดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชื่อว่า พฤติกรรมก้าวร้าวเกิดจากการเรียนรู้ 2 ลักษณะคือ

3.1.1 การสังเกต เป็นการเรียนรู้จากตัวอย่าง โดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น หรือเรียกว่าการสังเกตตัวแบบ การสังเกตตัวแบบนี้ผู้สังเกตจะเรียนรู้กลวิธีในการแสดงพฤติกรรมในเวลาต่อมาได้ นอกเหนือจากพฤติกรรมของตัวแบบ แบนดูราเชื่อว่า การเรียนรู้จากการสังเกตต้องรวมตัวแปรกระบวนการทางปัญญาด้วย การสังเกตจึงสอนให้บุคคลคำนึงถึงผลกรรมที่เกิดขึ้น เช่น การสังเกตตัวแบบที่ได้รับการเสริมแรงทางอ้อม กระบวนการทางปัญญาทำให้

บุคคลคาดหวังผลธรรมที่จะได้รับ ถ้าตนแสดงพฤติกรรมเช่นนั้นบ้าง ความคาดหวังจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่สำคัญ การสังเกตประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้คือ

1) การสังเกตลักษณะที่สำคัญของพฤติกรรมที่ตัวแบบ

แสดงบุคคลจะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพถ้าเขาสนใจลักษณะสำคัญของพฤติกรรมที่ตัวแบบ แสดงการสนใจหรือใส่ใจย่อมเกิดจากความเด่นของตัวแบบ ความแจ่มชัดของพฤติกรรม รวมทั้งลักษณะเฉพาะตัวของผู้สังเกตด้วย เช่น ความสามารถในการรับสัมผัสและการรับรู้ ตลอดจนประสบการณ์การได้รับแรงเสริม

2) การจดจำการจดจำที่ได้จากการสังเกตตัวแบบจะทำให้ตัวแบบนั้นมี

อิทธิพลต่อผู้สังเกต การจดจำจะเกิดขึ้นในลักษณะของสัญลักษณ์ เช่น จินตภาพคำพูด หรือสัญลักษณ์อย่างอื่น วิธีการหนึ่งที่จะช่วยในการจดจำ คือ การฝึก หรือการทบทวนทางปัญญา

3.1.2 การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (รวมกระบวนการกระทำและ

กระบวนการจูงใจ) ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวแล้วได้รับรางวัล แรงเสริม หรือการลงโทษ พฤติกรรมก้าวร้าวนั้นจะเกิดขึ้นอีกในโอกาสต่อไป โดยนัยนี้พฤติกรรมก้าวร้าวจะเกิดในลักษณะพฤติกรรมที่ต้องกระทำเองจึงจะได้รับแรงเสริมหรือแรงจูงใจ

3.2 ตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ได้แก่ ประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งมี

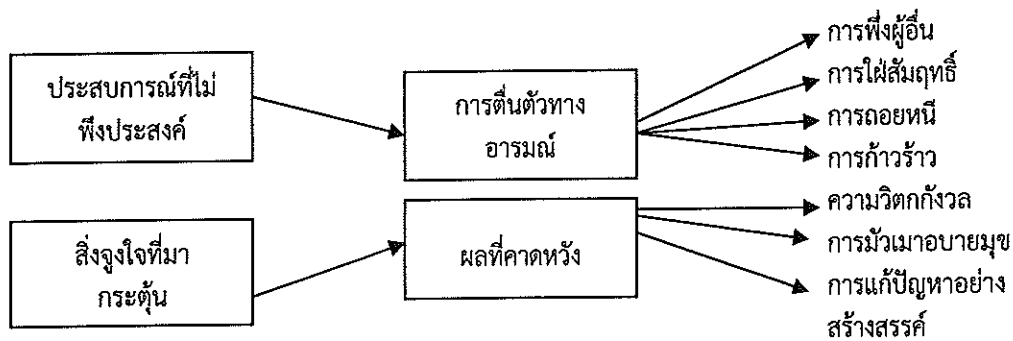
ดังต่อไปนี้

3.2.1 อิทธิพลของตัวแบบ ตัวแบบมีอิทธิพลที่ทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว

ได้ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์ทดลอง จากการทดลองของแบนดูราในปี ค.ศ. 1973 ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่สังเกตตัวแบบก้าวร้าว โดยเฉพาะตัวแบบที่ได้รับการเสริมแรงจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่สังเกตตัวแบบไม่ก้าวร้าว

3.2.2 สิ่งเร้าที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การต่อสู้ การทำร้ายร่างกาย การดูถูก

เหยียดหยามหรือการถอดถอนแรงเสริม สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความคับข้องใจ หรือความโกรธซึ่งจะทำให้เกิดพฤติกรรมในรูปต่าง ๆ รวมถึงพฤติกรรมก้าวร้าวด้วย แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่พึงประสงค์ไว้และแบนดูรา (สมพร สุทัศนีย์. 2529 : 15-18; อ้างอิงจากRibes-Inesta and Bandura, 1976 : 203-219)

3.2.3 สิ่งจูงใจ ส่วนใหญ่พฤติกรรมก้าวร้าวของคุณเกิดจากการคาดหวังผลทางบวก ฉะนั้นตัวกระตุ้นคือ แรงเสริมที่บุคคลคาดหวังมากกว่าการกระทำที่คนอื่นเจ็บปวด

3.2.4 การควบคุมด้วยการสอน ในกระบวนการสังคมประภคิต หรือการอบรมเลี้ยงดูนั้น บุคคลจะถูกฝึกให้เชื่อฟังกฎและระเบียบต่าง ๆ ผู้ฝึกจะให้รางวัลแก่การเชื่อฟังและลงโทษแก่การไม่เชื่อฟัง วิธีการลงโทษที่รุนแรงยอมทำให้บุคคลเกิดความก้าวร้าวได้ เพราะทำให้บุคคลคับข้องใจ และเห็นตัวแบบที่ก้าวร้าวด้วย

3.2.5 การควบคุมด้วยสิ่งที่เป็นมายา มายาเป็นสิ่งเร้าภายนอกที่เกิดจากความเชื่อที่ผิด บางครั้งความเชื่อที่ผิดทำให้บุคคลก้าวร้าวได้

3.3 สิ่งที่ทำให้ความก้าวร้าวคงอยู่ ได้แก่ แรงเสริม แบบดูรา (สมพร สุทัศนีย์. 2529 : 18; อ้างอิงจาก Bandura. 1976 : 219) ได้แบ่งแรง เสริมออกเป็น 3 ชนิดคือ

3.3.1 แรงเสริมภายนอก เมื่อบุคคลแสดงความก้าวร้าวแล้วได้รับแรงเสริม พฤติกรรมก้าวร้าวจะคงอยู่

3.3.2 แรงเสริมที่ได้จากการสังเกต บุคคลจะสังเกตและเลียนแบบ พฤติกรรมก้าวร้าวของตัวแบบที่ได้รับรางวัลมากกว่าตัวแบบที่ไม่ได้รับรางวัล ฉะนั้น ตัวแบบก้าวร้าวที่ได้รับรางวัลจะเป็นตัวแบบที่มีประสิทธิภาพ แรงเสริมที่ได้จากการสังเกตจะทำหน้าที่ให้ข้อมูลและแรงจูงใจให้บุคคลแสดงความก้าวร้าว

3.3.3 แรงเสริมที่เกิดจากตนเอง ได้แก่ การลดค่าหรือศักดิ์ศรีของผู้อื่น เช่น การพูดนินทา หรือตำหนิผู้อื่น จะทำให้ตนเองรู้สึกมีค่ามากขึ้น รู้สึกพึงพอใจและได้ระบาย ความ คับข้องใจ

แบบดูรา กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมมนุษย์ว่ามีขั้นตอน ดังนี้

1. การตั้งใจ (Attention Process) เป็นเหตุประการแรกในการเรียนรู้ กล่าวคือ มนุษย์เรามีโอกาสพบเห็น สังเกต หรือสัมผัสกับตัวแบบนั้นเสียก่อน ตัวแบบที่เราให้สังเกตนั้น จะต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจและโดดเด่นพอสมควร อีกทั้งมนุษย์จะต้องเอาใจใส่ (Attention) รับรู้ การกระทำของตัวแบบนั้นด้วย นอกจากความสนใจและความโดดเด่นแล้วยังต้องได้รับการ ประเมินค่าไปในทางที่ดีกระทำได้ง่ายและก่อให้เกิดประโยชน์

2. การจดจำ (Retention Process) จากขั้นตอนการสังเกตแล้วต้องมีการจดจำซึ่งเป็น ขั้นตอนการเก็บรูปแบบการกระทำจากตัวแบบไว้ โดยมีการลงรหัสไว้ในรูปของสัญลักษณ์หรือตัว ภาษา(Verbal) อย่างเป็นทางการ ซึ่งเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์จริงจะได้สร้างพฤติกรรมขึ้นมาใหม่ (Reproduce) ตามแบบอย่างที่เคยเห็นมาจากต้นแบบ

3. การแสดงพฤติกรรม (Production Process) หลังจากที่ผ่านมาขั้นตอนการจดจำแล้ว เมื่อตนเองเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ก็ทำให้แสดงพฤติกรรมที่เคยจดจำไว้ออกมา

4. แรงจูงใจ หรือการเสริมแรง (Motivational Process or Reinforcement Process) การที่จะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบต้องอาศัยแรงจูงใจพฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรง ในทางบวกหรือรางวัลจะเป็นสิ่งจูงใจในการที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาจนกลายเป็นแบบแผน พฤติกรรมใหม่ประจำตัว ดังนั้นเมื่อต้องเผชิญหน้ากับสิ่งเร้าโอกาสในการแสดงพฤติกรรมใหม่ก็จะ

ออกมา (Probability) สูงกว่าพฤติกรรมอื่น ๆ แต่ถ้าเป็นพฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงในทางลบจะกลายเป็นสิ่งที่เข้ามาคิดขวางไม่ให้มนุษย์เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้น

เนื่องจากความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมและยังมีอิทธิพลส่งผลถึงกันและกันแล้วนั้น ยังทำให้สภาพแวดล้อมหรือสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่นั้นกลายเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการที่จะทำให้มนุษย์เราตัดสินใจเลือกกระทำหรือไม่เลือกกระทำตามพฤติกรรมที่ตนเองนั้นได้เรียนรู้มา

สภาพแวดล้อมทางสังคมมนุษย์มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมให้เกิดการเรียนรู้ และนำไปสู่พฤติกรรมตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม พบว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นตัวแบบให้มนุษย์สามารถเรียนรู้เลียนแบบ และจงใจให้กระทำพฤติกรรมใด ๆ มากที่สุด คือ ตัวมนุษย์ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. บุคคลซึ่งเป็นตัวแบบ เมื่อได้รับการถ่ายทอดผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นแบบอย่างที่มีอยู่อย่างมากมาย มนุษย์เปิดรับสื่อยอมรับรู้แบบอย่างของการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ตัวแบบที่ผ่านสื่อมวลชนนับได้ว่าเป็นตัวแบบที่สำคัญทำให้มนุษย์เกิดการเลียนแบบ

2. บุคคลเป็นสมาชิกของสถาบันที่แวดล้อมตนเองอยู่นั้นก็คือ ครอบครัว บุคคลที่มีอิทธิพลในการเรียนรู้โดยตรง ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง ครูญาติ ปู่ย่าตายาย พี่น้อง รองลงมา คือครู อาจารย์รวมทั้งบุคลากรในสถาบันการศึกษาและสำคัญที่สุด คือกลุ่มเพื่อน ล้วนเป็นแบบอย่างส่งผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งสิ้น โดยมนุษย์แต่ละคนมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป ทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้และเลียนแบบที่แตกต่างกันไปเช่นกัน

ดังนั้น ตัวแบบที่กล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ซึ่งมีบุคคลแวดล้อมที่แตกต่างกันไป ทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้จากตัวแบบที่แตกต่างกัน และนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกันแบนดูรากล่าวว่า ตัวแบบที่ทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการทางพฤติกรรมนั้นมาจากทั้งในบ้าน ในสถาบันการศึกษา สนามเด็กเล่น หนังสืออ่านเล่น และจากโทรทัศน์ของทุก ๆ บ้าน แม้ว่าวัยรุ่นจะมีแนวโน้มของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวสูงกว่าวัยอื่น ๆ เนื่องจากสภาวะทางจิตใจที่เข้ามาเป็นตัวสนับสนุนแต่ละตัวแบบ เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่มีสภาวะทางจิตใจที่อ่อนไหวง่ายต่อสิ่งที่เข้ามากระทบ ตัวแบบจึงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมมากขึ้นตามไปด้วย ถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวก็จะส่งผลให้วัยรุ่นแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวสูงขึ้น

จากแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น สรุปได้ว่าพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่นมีแนวโน้มเกิดขึ้นสูงกว่าวัยอื่น เนื่องจากมีสภาวะทางจิตใจมาเป็นตัวสนับสนุน และตัวแบบเป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ซึ่งมีลักษณะที่เป็นแบบอย่างและเสริมแรงในการผลักดันให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (สมพร สุทัศน์ีย์. 2529 : 15-18; อ้างอิงจาก Bandura. 1976 : 203-209) แสดงให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดู ภูมิหลังของครอบครัว กลุ่มเพื่อน พฤติกรรมของครู และการเปิดรับสื่อเป็นปัจจัยทางสังคม ผู้วิจัยคาดหมายว่าจะเกี่ยวข้องกับการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวโดยมีอิทธิพลมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ

สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นตัวสนับสนุนและส่งผลให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมา พฤติกรรมก้าวร้าวจึงเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคมส่วนรวม ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนทั้งทางร่างกายและความรู้สึก ซึ่งมีผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าวและตั้งทฤษฎีขึ้นมาหลายท่าน สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมทำให้นักเรียนเกิดความคับข้องใจ และกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเป็นการเรียนรู้จากตัวแบบโดยตรงทำให้นักเรียนจะศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ในกลุ่มเยาวชน เพื่อจะได้ทราบสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว และนำไปใช้เป็นแนวทางในการลดหรือป้องกันการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว จากแนวคิดทฤษฎีข้างต้น ผู้วิจัยคัดเลือกปัจจัย 6 ประการที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ได้แก่ จิตลักษณะ การอบรมเลี้ยงดู ภูมิหลังครอบครัว อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน พฤติกรรมของครู และการเปิดรับสื่อ

1.6. ปัจจัยสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว

1.6.1 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

การที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมใดออกไปนั้น สภาพแวดล้อมก็มีส่วนในการกำหนด พฤติกรรมด้วยเช่นกัน ทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญาสังคมกล่าวว่าในขณะที่บุคคลถูกกระตุ้นจะมีปฏิกริยาสนองตอบที่แตกต่างกันเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เขาอาศัยอยู่ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางกายภาพ เช่น อายุ ขนาดของร่างกาย เชื้อชาติ เพศ สรีระทางกายที่ค่อนข้างจะแยกออกจากสิ่งที่เขาพูดและกระทำ นอกจากนี้การสนองตอบนั้นยังขึ้นอยู่กับบทบาทและสถานภาพทางสังคมของเขอีกด้วย เช่น เด็กที่ถูกมองว่าเป็นเด็กก้าวร้าวจะกระตุ้นให้เพื่อนมีปฏิกริยาตอบสนองด้วยการแกล้งเพื่อนให้โกรธ เป็นต้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสถานภาพทางสังคมของเขา และลักษณะที่ปรากฏนั้นสามารถมีผลต่อสภาพแวดล้อมทางสังคมก่อนที่เขาพูดหรือกระทำสิ่งใดนั่นเอง

1.6.2 ปัจจัยส่วนบุคคล

นอกจากสภาพแวดล้อมแล้วบุคคลก็จะเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมด้วยซึ่ง ทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญาสังคมยังกล่าวว่าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคิดความรู้สึกและการกระทำ ความคาดหวัง ความเชื่อ การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง เป้าหมาย และความตั้งใจ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวกำหนดลักษณะและทิศทางของพฤติกรรม สิ่งที่บุคคลคิด เชื่อ และรู้สึก จะกำหนดว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมเช่นใดในขณะที่เดียวกันการกระทำของบุคคลก็จะเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดลักษณะการคิดและการตอบสนองตอบทางอารมณ์ของเขา ลักษณะของร่างกายและระบบการรับรู้และระบบประสาทมีผลต่อพฤติกรรม และศักยภาพของบุคคล เช่นเดียวกับระบบการรับรู้และโครงสร้างของสมองก็ปรับเปลี่ยนได้โดยประสบการณ์ทางพฤติกรรมเช่นกัน กรีนอฟ (สมพร สุทัศน์ย์. 2529 : 59 อ้างอิงจาก Greenough et al.1987 : 114) และจากกระบวนการเลียนแบบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตัวแปรภายในของบุคคลที่สัมพันธ์กับความคิดก่อให้เกิดพฤติกรรมอันเป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางจิตบางประการของบุคคลกระบวนการที่

เปลี่ยนแปลงตัวแปรภายในของบุคคลนี้สามารถอธิบายได้ด้วย General Aggression Model (GAM) โมเดลพื้นฐานของความก้าวร้าว (GENERAL AGGRESSION MODEL (GAM))

จากที่เบนดูวาได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมและบุคคลกับการแสดงพฤติกรรมในทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม ในส่วนของ GAM นี้จะเป็น Model ที่ใช้ในการอธิบายกระบวนการรับรู้ การแปลความหมาย การตัดสินใจ และการแสดงออก ในส่วนของบุคคลว่ามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและจะเกิดพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งจะรวมถึงการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวด้วย โดยที่ GAM ประกอบไปด้วย

1. perceptual schemata โครงสร้างทางสมองซึ่งจัดระบบเหตุการณ์ตามสิ่งที่รับเข้ามา
2. person schemata โครงสร้างทางสมองที่เกี่ยวกับความเชื่อของตัวบุคคลหรือกลุ่มคน
3. behavioral scripts รายละเอียดของพฤติกรรมซึ่งนำตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล

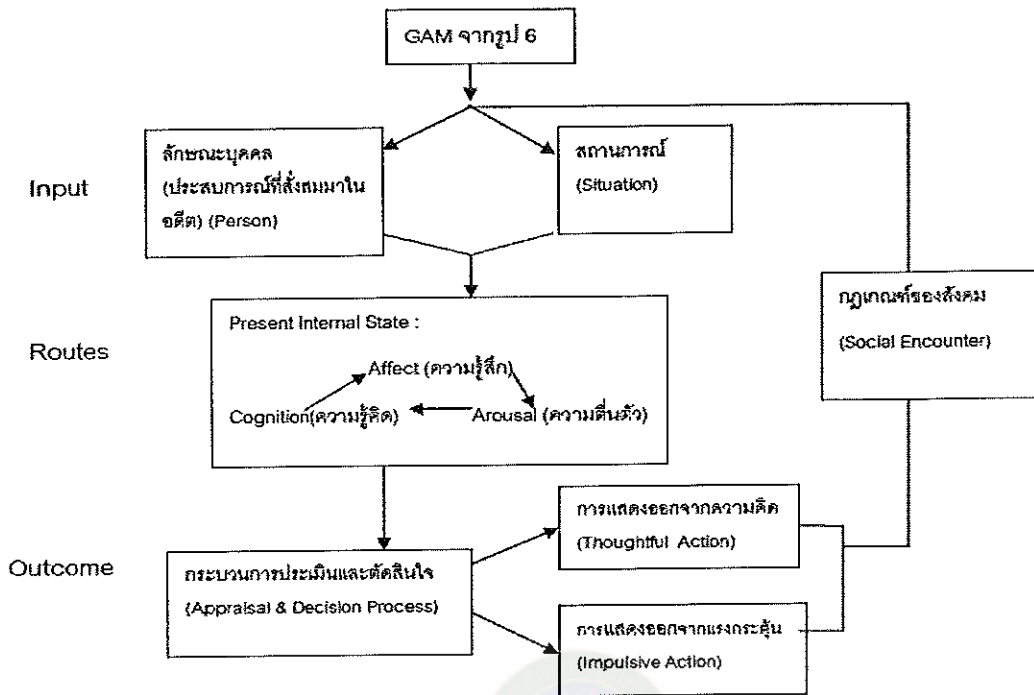
โครงสร้างความรู้นี้จะรวมถึงองค์ประกอบ 3 ด้าน

ด้านแรก คือ ประสบการณ์ที่สั่งสมมาในอดีต การเลียนแบบจากตัวแบบต่างๆ เช่น พ่อแม่ กลุ่มเพื่อน ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการแสดงพฤติกรรม

ด้านที่สอง คือ สิ่งที่เข้ามากระทบกับความรู้สึกและเมื่อเข้ากระทบแล้วบุคคลจะมีการตัดสินใจแสดงพฤติกรรมอย่างไรต่อไป เช่น เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความโกรธ เป็นต้น

ด้านที่สาม คือ สถานการณ์และพฤติกรรมซึ่งนำ (script) รวมถึงแบบแผนของการแสดงออกในสังคม แอบเลสัน (วัชรินทร์ จามจุรี.2550 : 89; อ้างอิงจาก Ableson. 1981 : 3) เช่น หากเราถูกคนยั่วแต่ไม่สามารถโต้ตอบได้เนื่องจากคนที่ยั่วเรามีอำนาจเหนือกว่า

GAM จะเน้นไปที่บุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ในที่นี้เราจะเรียกว่า “episode” เป็นระบบที่จะเกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์กันในสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลพื้นฐานความก้าวร้าว (GAM)

จากภาพที่ 2 แบ่งเป็นสามส่วนคือส่วนที่ 1 เป็นส่วนที่รับเข้า (INPUT) มาส่วนที่ 2 เป็น ส่วนของการประมวลผลภายในตัวบุคคล (Route) และส่วนที่ 3 เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมา (Outcomes) อธิบายในแต่ละส่วน ได้ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เป็น INPUT ประกอบด้วย

3.1 Person Factors เป็นองค์ประกอบของบุคคล เช่น เพศ ทักษะคิด ความเชื่อ รวมถึงประสบการณ์ในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ส่งสมในตัวบุคคลมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานประกอบกันเป็นองค์ความรู้เฉพาะตัวของแต่ละคนมิเชลและโชดา (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 45; อ้างอิงจาก Mischel 1999; Mischel; and Shoda. 1995 : unpagged)

GAM จะนำเอาในส่วนขององค์ประกอบของบุคคลและสถานการณ์มาเป็นตัวเริ่มต้นในกระบวนการการตัดสินใจในการแสดงพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย

1. คุณลักษณะ (Traits) หมายถึง ลักษณะนิสัยใจคอของบุคคลที่

เป็นพฤติกรรมถาวร เช่น เป็นนักกีฬาที่ดี เป็นคนใจเย็น เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นคนก้าวร้าว เป็นต้น และคุณลักษณะนี้เองที่เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ระดับความก้าวร้าวสูงขึ้นเมื่อมีสถานการณ์ที่มากระตุ้น เช่น ความคับข้องใจ ยกตัวอย่างเช่น บุคคลที่เป็นคนก้าวร้าวมักใช้ความรุนแรงในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกไปให้ผู้อื่นรับรู้ถึงความก้าวร้าวหรือคาดหวังให้ผู้อื่นจัดการกับความขัดแย้งด้วยความก้าวร้าว อี.จี. คลิกและดอร์จ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 45 อ้างอิงจาก e.g., Crick & Dodge. 1994; Dill et al.1997: unpagged) และบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงและมี

คุณลักษณะทางอารมณ์ที่ไม่แน่นอนก็สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้เช่นกันหากไม่สามารถบรรลุเป้าหมายหรือมีสิ่งทำให้เกิดความคับข้องใจ บิวมิสเตอร์ บัสแมนและบิวมิสเตอร์ และเคอร์นิส (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 46; อ้างอิงจาก Baumeister et al. 1996; Bushman and Baumeister. 1998; Kernis et al. 1989 : unpagued)

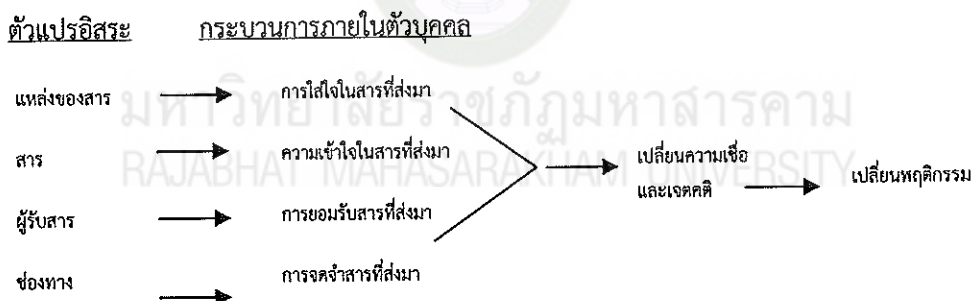
2. เพศ (Sex) ชายและหญิงมีความก้าวร้าวในระดับที่แตกต่างกัน อัตราส่วนของชายกับหญิงในการเกิดคดีฆาตกรรมในสหรัฐอเมริกามีอัตราส่วน 10 : 1 (FBI 1951-1999) ซึ่งตรงกับในงานวิจัยของ เดโบราห์ ริชาร์ดสัน (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 46; อ้างอิงจาก Deborah C. Richardson. 1978 : unpagued) พบว่าตามปกติผู้หญิงจะแสดงความก้าวร้าวน้อยกว่าผู้ชาย แต่ที่เป็นเช่นนี้ไม่ใช่เพราะเป็นไปตามธรรมชาติแต่เหตุผลที่เป็นไปได้ก็คือวัฒนธรรมในสังคมที่มักจะมีอคติหวาดกลัวต่อผู้หญิงต่างจากผู้ชาย คนในสังคม (รวมถึงสังคมไทย) มักจะยอมรับที่ผู้ชายจะแสดงความก้าวร้าวได้ตามสมควรแต่ในทางตรงกันข้ามกลับไม่ยอมรับหากผู้หญิงจะแสดงความก้าวร้าวออกมานอกจากนั้นผู้ชายจะมีการแก้ไขปัญหาคับข้องใจด้วยความก้าวร้าวมากกว่าในขณะที่ผู้หญิงจะไม่ใช้ความก้าวร้าวในการแก้ปัญหาอี.จี.ไอเตอร์แมน (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 46 อ้างอิงจาก e.g., Oesterman et al. 1998 : unpagued)

3. ค่านิยม (Values) คือ แนวทางที่บุคคลคนหนึ่งจะกระทำหรือควรจะทำอะไร ในที่นี้จะหมายถึงแนวทางในการที่จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งคนส่วนใหญ่จะใช้ความก้าวร้าวในแก้ปัญหาต่อความขัดแย้ง ยกตัวอย่างเช่น ค่านิยมทางเหนือและทางตะวันตกของสหรัฐอเมริกามักจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อถูกดูถูกในเกียรติยศศักดิ์ศรี (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 46; อ้างอิงจาก Nisbett and Cohen. 1996 : unpagued)

4. เป้าหมาย (Long-Term Goals) เป้าหมายจะมีส่วนในการชักจูงในการที่จะแสดงความก้าวร้าวได้ ยกตัวอย่างเช่น การข่มขู่ให้คนอื่นยำเกรงหรือกลัวเป็นเป้าหมายของสมาชิกในกลุ่ม ไฮโรวิสและสวอร์ด(วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 46; อ้างอิงจาก Horowitz and Schwartz. 1974 : Klein and Maxson. 1989 : unpagued)

5. ความเชื่อ (Beliefs) มีหลายความเชื่อที่มีบทบาทต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถ เช่น มีความเชื่อว่าการทำให้ได้ผลสำเร็จนั้นจะต้องใช้พฤติกรรมก้าวร้าวจึงจะสำเร็จได้ (Self-efficacy หรือ การรับรู้ความสามารถแห่งตน) ซึ่งการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวนี้มีความสัมพันธ์กับความเชื่ออย่างมีนัยสำคัญคือยิ่งมีความเชื่อมากจะแสดงพฤติกรรมมาก เฮิร์ตแมนน์ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 47; อ้างอิงจาก Huesmann; and Guerra. 1997 : unpagued) ซึ่งสอดคล้องกับ (ทิพย์วัลย์ สุทิน. 2539 : 34; อ้างอิงจาก Erdley. 1992 : 90) ได้ตรวจสอบกระบวนการทางปัญญาสังคม (social cognitive) 3 ตัว คือเป้าหมายทางสังคมการเชื่อในความสามารถของตนเองและความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว พบว่าเด็กกลุ่มที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวสูงจะมีกระบวนการทางปัญญาที่แตกต่างกับกลุ่มที่ไม่ก้าวร้าว คือกลุ่มก้าวร้าวมีจุดมุ่งหมายในการแสดงพฤติกรรมต่อต้านสังคมกลุ่มที่ไม่ก้าวร้าวจะมีจุดมุ่งหมายในพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของสังคมเด็กก้าวร้าวมีความเชื่อว่าจะสามารถทำความก้าวร้าวได้ดีกว่ากลุ่มไม่ก้าวร้าวและความเชื่อว่าการแก้ไขปัญหาคับข้องใจด้วยความก้าวร้าวเป็นสิ่งที่ควรทำ

มากกว่าจะหลีกเลี่ยงปัญหาหรือแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีและการที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมใดๆนั้น ส่วนหนึ่งมาจากความเชื่อต่อสิ่งที่จะกระทำว่ามีความสอดคล้องกับความเป็นจริงเจตคติ (Attitude) เป็นพื้นฐานของการประเมินของบุคคลเกี่ยวกับผู้คนวัตถุรอบตัวรวมถึงประเด็นหัวข้อ ในการสนทนา (Petty & Cacioppo, 1986 : 4) การเรียนรู้จากผลการกระทำในอดีตถ้าผลกรรม นั้นน่าพึงใจเราจะ มีแนวโน้มจะทำอย่างนั้นอีกเมื่อมีสิ่งเร้าเดิมปรากฏและถ้าผลกรรมนั้นไม่น่าพึงใจเราจะหาทางหลีกเลี่ยงไม่ทำอย่างนั้นอีกเมื่อมีสิ่งเร้าเดิมปรากฏขึ้นมาบุคคลที่แสดงเจตคติ ออกมาเป็นภาษาแล้วได้รับแรงเสริมย่อมจะทำให้เจตคตินั้นมั่นคงยิ่งขึ้นแต่ถ้าได้รับผลกรรมที่ไม่ พึงพอใจเขาจะเปลี่ยนเจตคติไปในทิศทางอื่นและในบางครั้งเจตคติที่เรามีอยู่เกิดมาจากการ เลียนแบบจากผู้อื่นเพียงแต่เราเห็นตัวอย่างจากผู้อื่นเราก็จะเรียนรู้ได้แล้วถึงแม้เราจะมิได้นำเอา ความรู้นั้นมาปฏิบัติตามที่ตาม เช่น พ่อแม่ที่แสดงอาการไม่ชอบและวิจารณ์คนอื่นในด้านไม่ดี ลูก ซึ่งได้เห็นการกระทำเช่นนี้บ่อยๆก็จะได้รับเอาเจตคติของพ่อแม่มาโดยการเลียนแบบและแสดง ทำทางที่ไม่ดีต่อคนๆนั้นเช่นกัน การเปลี่ยนแปลงของเจตคติที่เกิดขึ้นนี้เป็นกระบวนการที่เกิดจาก การที่ผู้รับสารเกิดการใส่ใจต่อสารที่ส่งมา สารทำให้ผู้รับเกิดความเข้าใจความหมายที่ส่งมากับสาร จนทำให้ผู้รับสารเกิดการยอมรับและช่องทางในการสื่อสารมีผลต่อการจดจำสารรูปของ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของระบบการสื่อความหมายกับกระบวนการที่เกิดภายในตัว บุคคลในขณะที่มีการเปลี่ยนเจตคติ (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2546 : 129) รายละเอียด ดังภาพ ที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงแนวคิดในการเปลี่ยนเจตคติโดยใช้การสื่อความหมาย

เมื่อผู้รับสารใส่ใจในตัวสารที่ส่งมาจนเกิดความเข้าใจความหมายของสารแล้ว หาก สารมีความหมายตรงกับความต้องการของเขา เขาจึงจะยอมรับสารได้เร็วและง่าย ในทางตรงกันข้ามคนเราอาจจะเข้าใจสารได้ดีแต่อาจจะต่อต้านไม่รับสารเพราะว่าไม่ตอบสนองความต้องการ และหากผู้รับสารจดจำได้ อิทธิพลของสารนั้นจะเปลี่ยนเจตคติของผู้รับสารได้ดังเช่นการที่เด็กได้ ยินพ่อแม่ที่แสดงอาการไม่ชอบและวิจารณ์คนอื่นในด้านไม่ดีเมื่อเด็กได้เห็นคนที่พ่อแม่วิจารณ์ในที่ อื่นๆก็จะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อคนๆ นั้น เจตคติที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้นจะมีองค์ประกอบดังนี้ (งามตา วนินทานนท์, 2535 : 212)

องค์ประกอบทางการรู้คิด (Cognitive component) เจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นจะต้องประกอบด้วยความรู้หรือความเชื่อที่บุคคลมีเกี่ยวกับเป้าหมายของเจตคติ (attitude object) ที่อาจเป็นวัตถุ บุคคลหรือเหตุการณ์เป็นอันดับแรกและเป็นความรู้ที่มีทิศทางประกอบด้วย คือทางที่ว่าสิ่งนั้นดีเลว มีคุณหรือมีโทษมากน้อยเพียงใด เป็นความรู้หรือความเชื่อถือที่ใช้ประเมินสิ่งนั้นได้ ไม่ได้เป็นเพียงข้อเท็จจริงโดยทั่วไปเท่านั้น เช่น การที่เด็กจะมีเจตคติต่อการเล่นเกมนั้น เด็กจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเกมหรือเคยเล่นเกมมาก่อน ปริมาณความรู้ที่จำเป็นสำหรับการก่อตั้งเจตคตินั้นขึ้นอยู่กับแต่ละคน บางคนมีความรู้เพียงเล็กน้อยและด้านเดียวก็มีเจตคติที่ดีแต่บางคนอาจต้องรู้อย่างละเอียดทั้งด้านดีและไม่ดีก่อนที่จะตั้งเจตคติของตนได้

องค์ประกอบทางความรู้สึก (Affective component) คือ อารมณ์ของบุคคลเกี่ยวกับวัตถุทางเจตคตินั้นเช่นเดียวกับองค์ประกอบแรก ความรู้สึกของบุคคลก็ต้องมีทิศทางด้วย ซึ่งหมายถึงความชอบความไม่ชอบสิ่งหนึ่ง หรือความพอใจไม่พอใจสิ่งหนึ่ง องค์ประกอบนี้ของเจตคติต่อสิ่งหนึ่งของบุคคลจะสอดคล้องกับทิศทางขององค์ประกอบแรกของเขาด้วย กล่าวคือ ถ้าบุคคลเชื่อว่าสิ่งใดดีมีประโยชน์ บุคคลก็จะชอบและพอใจสิ่งนั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลเชื่อว่าสิ่งนั้นเลวหรือมีโทษ บุคคลก็จะไม่ชอบไม่พอใจสิ่งนั้น

องค์ประกอบทางการพร้อมกระทำ (Action tendency component) เมื่อบุคคลมีความรู้เชิงประเมินค่าและมีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นแล้ว สิ่งที่สอดคล้องกันซึ่งติดตามมาคือความพร้อมที่จะกระทำทำให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตนต่อสิ่งนั้นด้วยนอกจากองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ เจตคดียังมีลักษณะที่สำคัญอีก 2 ประการ คือ มีทิศทาง หมายถึง มีทิศทางไปในทางบวกหรือลบ ดีหรือเลว ชอบหรือไม่ชอบ มีความเข้มหรือความรุนแรง เช่น อาจมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดรุนแรงมากและอีกสิ่งหนึ่งเบาบางขึ้นอยู่กับความสำคัญของสิ่งนั้น บุคคลที่มีเจตคติในทางบวกต่อความรุนแรงก็เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะเฉพาะของบุคคลที่มีความก้าวร้าวด้วยเช่นกัน หากกลุ่มบุคคล(สังคม)ที่มีเจตคติทางบวกต่อความรุนแรงมากบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มก็ยิ่งจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวมาก ยกตัวอย่างเช่น หากมีเจตคติทางบวกต่อการกระทำรุนแรงกับผู้หญิงก็จะมีความสัมพันธ์กับการกระทำรุนแรงทางเพศต่อสตรี อี.จี.มาลามัทซ์ (วัชรินทร์ จามจุรี. 2550 : 49; อ้างอิงจาก e.g., Malamuth et al. 1995 : unpagged) หรือในอีกความหมายหนึ่งก็คือในสังคมที่มีเจตคติทางบวกต่อการกระทำรุนแรง ผู้หญิงจะเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับความรุนแรงมากกว่าในสังคมโดยทั่วไป แอนเดอร์สัน (วัชรินทร์ จามจุรี. 2550 : 49; อ้างอิงจาก Anderson. 1996 : unpagged)

กระบวนการของการเลียนแบบถือเป็นส่วนสำคัญต่อการถ่ายทอดเจตคติ การเล่นเกมรุนแรงของเด็ก การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและบุคคลในครอบครัวที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น บิดามารดา เด็กมักเลียนแบบพ่อแม่ในการกระทำต่าง ๆ หากเด็กโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพและนิยมความรุนแรงมักจะผ่านการเลียนแบบมาจากพ่อแม่ที่เกรี้ยวกราดรุนแรงหรือที่ชอบการลงโทษ ลักษณะการเลียนแบบนี้เรียกว่าการเลียนแบบต่อผู้ก้าวร้าว ขบวนการนี้เนื่องจากเด็กที่หวาดกลัวได้รับเอานิสัยความก้าวร้าวจากบุคคลที่ขู่เข็ญและด้วยเหตุนี้เขาจึงแปรสภาพจากความกลัวมาเป็นชอบของบุคคลนั้น (จาร์อง เงินดี. 2543 : 375)

3.2 Situational Factors เป็นสถานการณ์ที่เข้ามากระตุ้นหรือสถานการณ์ที่แนะนำหรือชักจูงให้เกิดความก้าวร้าว ประกอบไปด้วย

3.2.1 สัญญาณความก้าวร้าว (Aggressive Cues) จากแนวคิดของ เบอร์โควิทซ์ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 49; อ้างอิงจาก Berkowitz. 1964 : 67) กล่าวว่า ความคับข้องใจเป็นตัวที่ก่อให้เกิดความก้าวร้าวแต่การแสดงความก้าวร้าวจะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม กล่าวคือ แรงขับภายในจะต้องสัมพันธ์กับสถานการณ์ที่เข้ามากระตุ้นนั้นคือถ้าเกิดความคับข้องใจน้อย แต่มีสถานการณ์กระตุ้นมากก็เกิดความก้าวร้าวได้หรือถ้าเกิดความคับข้องใจมากแต่มีสถานการณ์เข้ามากระตุ้นน้อยก็ไม่เกิดความก้าวร้าว นอกจากนี้สัญญาณความก้าวร้าวยังมีความสัมพันธ์ระหว่างความก้าวร้าวกับความคิดทางปัญญา พบว่าการได้เห็นปืนหรืออาวุธ ไม่ว่าจะป็นรูปภาพหรือคำพูดที่พูดถึงอาวุธเพียงเล็กน้อยสามารถเพิ่มความคิดเกี่ยวกับความก้าวร้าวได้ ในสถานการณ์อื่น ๆ ก็เช่นเดียวกันเช่น การดูทีวี ภาพยนตร์ หรือ การเล่นเกมที่มีความรุนแรงจะมีผลกระทบต่อความคิดของคนที่ได้เห็นหรือมีปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์นั้นๆ แอนเดอร์สันและดิล (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 49; อ้างอิงจาก Anderson and Dill 2000; Bushman 1998 : 45)

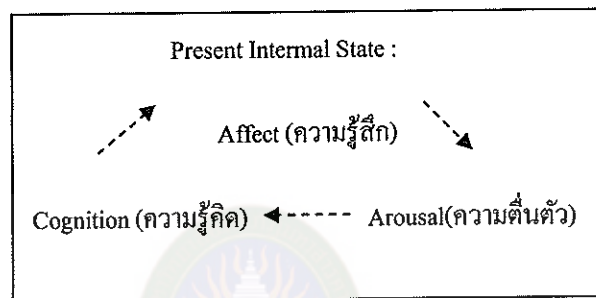
3.2.2 การกระตุ้น (Provocation) หมายถึง การหมิ่นประมาท การดูถูก ซึ่งเป็นความก้าวร้าวทางวาจา , ความก้าวร้าวทางร่างกาย , การบรรลุให้ถึงเป้าหมาย มีผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการอยู่ในสถานที่ที่มีความรุนแรงและมีความก้าวร้าว เป็นสถานที่ซึ่งมีคนพาล โควี โฟเกอร์และบารอน (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 49; อ้างอิงจาก Cowie et al. 2001; Folger and Baron. 1996 : unpagged) พบว่าสามารถกระตุ้นให้เกิดความก้าวร้าวได้ เช่นเดียวกันการที่บุคคลได้พบเห็นความไม่ยุติธรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความก้าวร้าว

3.2.3 ความคับข้องใจ (Frustration) หมายถึง การขัดขวางไม่ให้บรรลุถึงเป้าหมายและโดยสิ่งที่เข้ามากระตุ้น (provocation) ก็จะเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุที่ทำให้เกิดความคับข้องใจเช่นกัน ในกรณีที่บุคคลถูกขัดขวางไม่ให้บรรลุเป้าหมาย ความคับข้องใจนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้เกิดหรือเพิ่มความก้าวร้าวได้ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 50 อ้างอิงจาก e.g., Dill and Anderson 1995 : unpagged) แต่ความคับข้องใจไม่ใช่สิ่งที่มีความเข้มแข็งพอที่จะทำให้เกิดความก้าวร้าวเพียงอย่างเดียวยังมีสาเหตุอื่นที่ทำให้เกิดความคับข้องใจได้เช่นกัน มาคัส-นิวฮอลล์ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 50 อ้างอิงจาก Marcus-Newhall et al. 2000; Pederson et al. 2000 : unpagged)

3.2.4 การได้รับบาดเจ็บและความไม่ได้รับความสะดวกสบาย เบอร์โควิทซ์ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 50 อ้างอิงจาก Berkowitz .1993 : 117) พบว่าเหตุการณ์ที่มีสิ่งเร้าที่มีเสียงดัง เช่น ความร้อน เสียงดัง และความไม่สะดวกสบาย สามารถเพิ่มความก้าวร้าวได้ ความไม่สะดวกสบายต่างๆ ไป เช่น การนั่งอยู่ในห้องที่มีอากาศร้อนซึ่งภาวะการเช่นนี้จะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกความคิดและกระบวนการของการปลุกกระตุ้นต่อความก้าวร้าวให้ทำงานได้อย่างทันทีทันใดเหมือนกับเป็นการตอบสนองโดยอัตโนมัติหรือเครื่องตุ้มที่มีแอลกอฮอล์และคาเฟอีนก็จะส่งผลกระทบต่อความก้าวร้าวโดยสามารถทำให้เพิ่มความก้าวร้าวได้เช่น

เดียวกัน บัสแมน (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 50 อ้างอิงจาก Bushman, 1993 : unpagged) นอกจากนั้นยาหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์จะเป็นปัจจัยที่จะทำให้เกิดความก้าวร้าวได้ง่ายขึ้น เมื่ออยู่ในสภาพการณ์ เช่น ความคับข้องใจ

ส่วนที่ 2 เป็นรายละเอียดของกระบวนการภายในตัวบุคคล (ROUTE) จากภาพประกอบที่ 4 จะเห็นว่าในส่วนนี้ประกอบด้วย Cognitive Affect และ Arousal ซึ่งเป็นตัวแปรที่เกิดมาจากกระบวนการภายในและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม เช่น คุณลักษณะก้าวร้าวของบุคคลและความเชื่อมโยงระหว่างฉากก้าวร้าวในภาพยนตร์กับการเรียนรู้หรือความคิดภายใน ความรู้สึกก้าวร้าว และพฤติกรรมก้าวร้าวซึ่งสามารถอธิบายได้จากภาพที่ 4

ภาพที่ 4 (ROUTE) แสดงรายละเอียดของกระบวนการภายในตัวบุคคลก่อนการตัดสินใจในการแสดงพฤติกรรม

3.3 Cognition (ความรู้คิด) ความรู้คิดภายในตัวบุคคลต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว นั้นจะประกอบไปด้วย

3.3.1 ความคิดมุ่งร้าย (Hostile Thoughts) ตัวแปรบางตัวที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวมีความสัมพันธ์กับความคิดภายใน ความถี่ของสิ่งเร้าที่เข้ามากระตุ้นจะทำให้ผู้ถูกกระตุ้นบันทึกเหตุการณ์และรับเข้ามาในความคิดและความจำ ด้วยเหตุนี้เองผลจากสถานการณ์ที่เข้ามากระตุ้นอย่างทันทีทันใดก็จะสามารถทำให้เกิดความคิดได้ในช่วงระยะเวลาอันสั้น อี.จี.บาร์จ เซโดคิตส์และสโครอนกิ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 51; อ้างอิงจาก e.g., Bargh et al. 1988 ; Sedikides and Skowronski. 1990 : unpagged) ซึ่งการเกิดความคิดเพียงชั่วขณะนี้เรียกว่า priming ยกตัวอย่างเช่น สื่อก้าวร้าวเช่นเกม ก็สามารถทำให้เกิด priming ได้ เช่น ในขณะที่มีศัตรูเข้ามาทำร้ายก็จะเกิด priming ที่จะตอบสนองต่อการทำร้ายนั้น

3.3.2 Scripts เมื่อเด็กมีการเปิดรับสื่อรุนแรงหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ก้าวร้าวพวกเขาจะเรียนรู้ว่าความก้าวร้าวรุนแรงนั้นมีลักษณะอย่างไรเช่นหากเด็กเปิดรับสื่อจำพวกหนังสงคราม การฆ่ากันในหนัง การต่อสู้ เด็กก็จะเรียนรู้ความรุนแรงจากสื่อเหล่านี้ หรือจากเพื่อนและบุคคลในครอบครัวที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวก็เช่นกันเด็กจะเกิดกระบวนการประมวลผลขั้นพื้นฐานของการพัฒนาการทางสติปัญญาเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมชั้นนำของความก้าวร้าว หากเด็กได้เห็นการแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งแล้วเด็กก็รู้ว่าควรจะ

แสดงพฤติกรรมได้ตอบสนองสถานการณ์หรือกับพฤติกรรมนั้นอย่างไรแสดงว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้น เช่น ครั้งแรกเห็นเพื่อนพูดจาหยาบค้ายกันในกลุ่ม ต่อมาเมื่อเข้ากลุ่มจึงพูดจาหยาบค้ายกับเพื่อนด้วย นอกจากนั้น Scripts ยังสามารถทำให้เกิดการลำเอียงของการระบุเหตุของความก้าวร้าวซึ่งจะไปมีความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมซึ่งนำความก้าวร้าวได้เช่นกัน Crick และดอร์จ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 49; อ้างอิงจาก Crick and Dodge 1994; Dodge and Coie. 1987 : unpagged) เช่น เด็กที่หกล้มเนื่องจากสะดุดขาเพื่อนหากเด็กคนนั้นมีความลำเอียงของการระบุเหตุของความก้าวร้าว (เกิดจากเด็กเคยได้รับประสบการณ์ว่าเพื่อนเคยแกล้งแบบเดียวกันนี้) ก็จะเข้าใจว่าเพื่อนคนนั้นหาเรื่องทะเลาะวิวาท เป็นต้น

Scripts จะรวมเอารายละเอียดของพฤติกรรมในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ กัน เมื่อเกิดบ่อยขึ้นก็จะกลายเป็นแบบแผนของพฤติกรรม แอบลิสัน (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 51; อ้างอิงจาก Ableson. 1981; Schank and Abelson. 1977 : unpagged) ยิ่งไปกว่านั้น script ยังสามารถเปลี่ยนความคาดหวังและเจตนาของบุคคลในการแสดงพฤติกรรมซึ่งก่อให้เกิดความสำคัญในพฤติกรรมทางสังคมอีกด้วย แอนเดอร์สัน (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 51; อ้างอิงจาก Anderson 1983) ยกตัวอย่างเช่น บุคคลคาดหวังว่าจะแก้ปัญหาเหตุการณ์ที่มีการขัดแย้งด้วยความก้าวร้าวก็จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวหรือคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะต้องแสดงความก้าวร้าวในการแก้ปัญหาด้วยเช่นกันซึ่งสอดคล้องกับการทดลองของบุชแมน และ แอนเดอร์สัน (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 51; อ้างอิงจาก Bushman and Anderson. 2001 : unpagged) ที่ได้ทำการทดลองกับนักเรียนในวิทยาลัย จำนวน 224 คน เป็นชายและหญิงอย่างละ 112 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกให้เล่นเกมรุนแรง อีกกลุ่มหนึ่งให้เล่นเกมไม่รุนแรงหลังจากนั้นให้อ่านแบบสอบถามที่เป็นเหตุการณ์ที่แสดงความขัดแย้งกันแล้วให้เด็กตอบว่าจะทำ, พูด, คิดหรือรู้สึกกับเหตุการณ์อย่างไรต่อไป ผลปรากฏว่าเด็กที่เล่นเกมรุนแรงจะตอบในลักษณะที่จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวในการแก้ปัญหา มีความคิดและความรู้สึกโกรธต่อความขัดแย้งนั้นมากกว่าเด็กที่ไม่เล่นเกมรุนแรงจะเห็นได้ว่าการแสดงพฤติกรรมตามสถานการณ์และพฤติกรรมซึ่งนำ (scripts) จะมีส่วนเชื่อมโยงไปยังหน่วยความจำที่มีอยู่เดิม ดังนั้นยิ่งเกิดพฤติกรรมเหล่านั้นบ่อยครั้งเท่าไรยิ่งเพิ่มการเชื่อมโยงนี้ให้เข้มข้นมากขึ้นตามไปด้วย ในกรณีเดียวกันหากเด็กได้เห็นสื่อก้าวร้าวรุนแรงในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การต่อสู้ในเกมซึ่งมีฉาก (สถานการณ์) ไม่ซ้ำกันหรือการได้เห็นพฤติกรรมก้าวร้าวในชีวิตประจำวันจากเพื่อน บุคคลในครอบครัวที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวเด็กก็จะจำและบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ นั้นไว้แล้วเอาไปเชื่อมโยงกันในความจำกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เคยเห็นมาและจะถูกเก็บไว้ในรูปของสัญลักษณ์ภายในสมองหรือเป็นสัญลักษณ์ทางภาษาซึ่งสามารถใช้ในการอ้างอิงในอนาคตต่อไปส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้ในอนาคต

3.4 Affect (ความรู้สึก) เป็นตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลทำให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งองค์ประกอบและรูปแบบของความรู้สึกที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนั้นจะประกอบไปด้วย

3.4.1 อารมณ์และความรู้สึก (Mood And Emotion) ตัวแปรที่ส่งผลโดยตรงต่อความรู้สึกจะถูกสร้างขึ้นหลังจากที่เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวออกไปแล้ว ยกตัวอย่างเช่น การบาดเจ็บจะเพิ่มความโกรธและความมึนงง เบอร์โควิทซ์ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 52

อ้างอิงจาก Berkowitz. 1993) การอยู่ในสภาวะที่มีความไม่สะดวกสบายสามารถเพิ่มความรู้สึกทางด้านลบทั้งในระดับที่ไม่รุนแรงไปจนถึงรุนแรง แอนเดอร์สัน (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 52; อ้างอิงจาก Anderson et al. 1996a : unpagged) ความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์รุนแรงก็สามารถส่งผลต่อความรู้สึกก้าวร้าวได้เช่นเดียวกับแอนเดอร์สัน (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 52; อ้างอิงจาก Anderson. 1997 ; Bushman 1995 ; Bushman & Geen. 1990 ; Hassen & Hansen. 1990 : unpagged) ดังนั้นในตัวบุคคลคนหนึ่งก็จะมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกที่มุ่งร้ายหลากหลายรูปแบบ

3.4.2 แรงขับเคลื่อนการตอบสนอง (Expressive Motor Response)

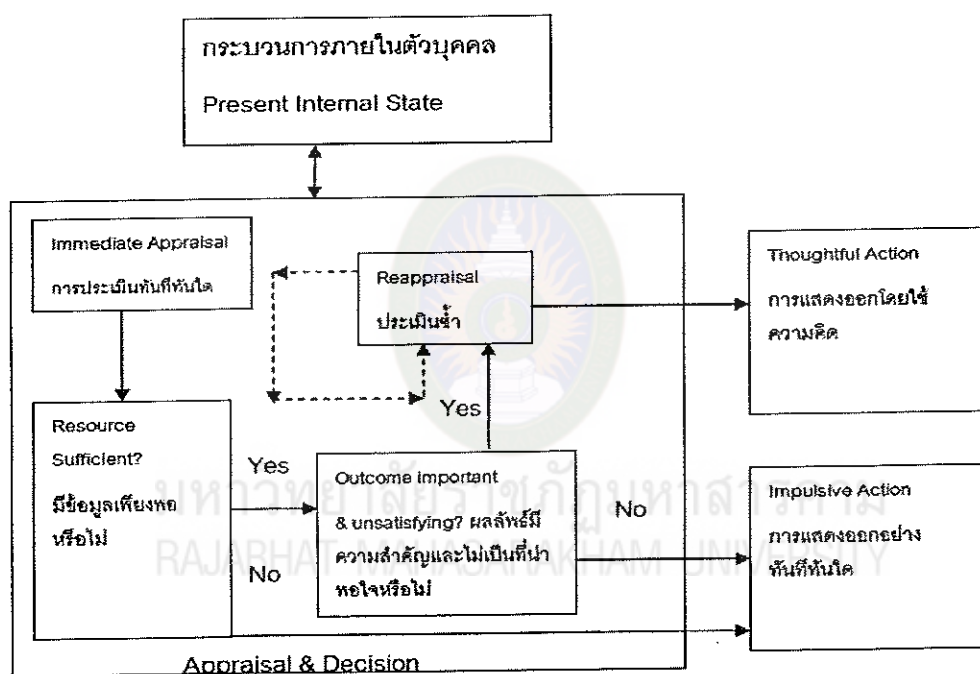
เป็นการตอบสนองต่อความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติซึ่งเป็นการแสดงออกทางสีหน้าที่เกิดจากการที่ได้รับความเจ็บปวดโดยกะทันหันหรือแม้แต่การแสดงความเจ็บปวดจากการที่ได้รับวัคซีนในทารกแรกเกิด ซิติง ไอชาร์ต (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 52; อ้างอิงจาก citing Izard. 1991 : 245) ซึ่งจะมีการตอบสนองที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของเบอร์โควิทซ์ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 52; อ้างอิงจาก Berkowitz .1993 : 341) ซึ่งพบว่าหากบุคคลประสบกับเหตุการณ์ที่มีสิ่งเร้าโดยตรงจะทำให้เกิดการกระตุ้นต่อแรงขับทางความก้าวร้าวที่ส่งผลไปยังการแสดงความรู้สึกออกทางสีหน้า ซึ่งการแสดงออกเช่นนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของโครงสร้างทางความรู้ในแต่ละบุคคล เช่น บางคนสามารถระงับการแสดงออกทางสีหน้านี้ได้แม้ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์ที่มากกระตุ้นต่อแรงขับทางความก้าวร้าวและหากบุคคลตกอยู่ในสภาพการณ์รุนแรงหรือก้าวร้าวซ้ำๆกัน ความรู้สึกต่อสภาพการณ์นั้นอาจเป็นความรู้สึกที่เฉยเมยหรือไม่มีความรู้สึกใด ๆ เรียกว่ามีการลดความรู้สึกต่อความก้าวร้าวซึ่งหมายถึง การแผ่ขยายของความรุนแรงที่ทำให้การตอบสนองต่อความก้าวร้าวในด้านความกลัวลดลงถึงแม้ว่าความรุนแรงจะอยู่ในระดับที่เพิ่มขึ้นซิติงดราบแมนและโทมัส (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 53; อ้างอิงจาก citing Drabman and Thomas. 1974; Thomas et al, 1977) เช่น ความรู้สึกเฉยเมยต่อการทะเลาะวิวาท เป็นต้น

3.5 Arousal (ความตื่นตัว) หมายถึงสภาวะร่างกายที่เกิดการเปลี่ยนแปลง

ภายในหลายด้าน เช่น หัวใจเต้นเร็วขึ้น เลือดสูบฉีดแรงขึ้น ซึ่งเป็นผลให้บุคคลมีความร้อนผ่าวขึ้นที่ใบหน้า ความตื่นตัวนี้สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือทางสรีระหลายชนิด เช่น วัดอัตราการเต้นของหัวใจ หรือระดับการสูบฉีดโลหิต คนส่วนมากที่ประสบกับสภาพการณ์ที่ได้รับการโจมตีด้วยวาจาและการทำร้ายร่างกายจะเกิดความตื่นตัวและพร้อมที่จะตอบสนองเป็นความก้าวร้าวได้ อากาศที่ร้อนก็สามารถเพิ่มอัตราการเต้นของหัวใจในขณะที่จะไปลดการตื่นตัวในเวลาเดียวกัน เหตุนี้เองที่เป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่าความร้อนอาจจะเพิ่มความก้าวร้าวในส่วนของกระบวนการภายในตัวบุคคลก่อนที่จะแสดงพฤติกรรม (Route) แอนเดอร์สัน (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 53; อ้างอิงจาก Anderson et al. 2000 : unpagged) ทั้ง Cognitive, Affect and Arousal จะมีการติดต่อเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน (Interconnection) ซึ่งสาเหตุของพฤติกรรมที่เกิดจากความคิดและความตื่นตัว (Cognition and Arousal) จะไปกระตุ้นความรู้สึก (Affect) และเกิดกระบวนการทางด้านความคิดในสมองหลายๆ ครั้ง สการ์ตเตอร์ (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 53; อ้างอิงจาก Schachter; and Singer 1962 and William James 1890) ในขณะเดียวกันความรู้สึกก็จะไป

กระตุ้นความคิดและความตื่นตัว (Bower, 1981) มีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลมักจะใช้สถานะความรู้สึกในการบังคับหรือเป็นตัวชี้้นำการตัดสินใจและแสดงออกต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระตุ้น เกิดเป็นพฤติกรรม โฟกัส (วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 53) และพฤติกรรมที่แสดงออกมาสามารถอธิบายจากกระบวนการต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทั้งที่เป็นการแสดงออกโดยไตร่ตรองและโดยอัตโนมัติที่ยากเกินจะควบคุมได้ อี.จี.โรบินสัน(วัชรินทร์ จามจรี. 2550 : 53; อ้างอิงจาก e.g.,Robinson 1998; Smith; and Lazarus. 1993 : unpagged)

ส่วนที่ 3 เป็น Outcome จะเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการที่ตัวแปรที่เข้าผ่านไปในกระบวนการประเมินและตัดสินใจซึ่งจะไปมีส่วนสัมพันธ์กับความคิดความรู้สึก และความตื่นตัว ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ส่วนขยายให้เห็นกระบวนการประเมินและการตัดสินใจ : The general aggression model

ในทันทีที่มีการประเมินสถานการณ์ เพื่อจะแสดงพฤติกรรมทั้งในสถานการณ์ที่มีหรือไม่มีสิ่งเร้าเข้ามากระตุ้น คุณลักษณะของบุคคลในแต่ละคนจะเข้ามามีผลในการเกิดพฤติกรรมด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น ถ้าบุคคล (target) เคยได้รับประสบการณ์จากการแสดงความก้าวร้าวที่เข้ามากระตุ้น หรือการได้เห็นการตอบสนองจากตัวแบบแล้วมีการแสดงพฤติกรรมออกมาต่อสถานการณ์นั้นตามการเรียนรู้ในอดีตก็เท่ากับว่าเด็กได้เรียนรู้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นและพร้อมที่จะตอบสนองได้อย่างทันทีทันใดต่อสถานการณ์เดียวกัน

การเกิดพฤติกรรมใด ๆ ก็ตาม ในส่วนของตัวบุคคล (Person Factors) จะมีผลต่อการตัดสินใจต่อการเกิดพฤติกรรมไม่ว่าจะมีสถานการณ์เข้ามาในรูปแบบใด ซึ่งกระบวนการภายในตัวบุคคล (present internal state) นี้เองที่เป็นจุดกำเนิดเป้าหมาย และความคาดหวังของบุคคลจากการสังสมองค์ความรู้ต่าง ๆ ในส่วนที่ต่อเนื่องมาจากอดีต เช่น การรับสื่อรุนแรง ความยากจนของบิดามารดา ทำให้เกิดความก้าวร้าวได้เมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เฮิร์ตแมน (วัชรินทร์ งามจรี.2550 : 55; อ้างอิงจาก Huesmann and Milker. 1994; Patterson et al. 1992 : unpagged) รวมถึงการมีตัวแบบที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น กลุ่มเพื่อน หรือบุคคลในครอบครัว ดังนั้นผลกระทบในระยะยาวจากการพัฒนาการของสมองในสภาพแวดล้อมหรือการเลียนแบบจากตัวแบบในที่นี้โมเดลของ GAM จะใช้ตัวแบบจากการเล่นเกม ซึ่งจะทำให้มีการพัฒนาการเกิดเป็นองค์ประกอบของโครงสร้างทางความรู้

โครงสร้างทางความรู้ทั้งห้าตัวนี้จะส่งผลทำให้บุคลิกภาพของบุคคลเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับผู้ที่เปิดรับสื่อรุนแรงเป็นระยะเวลาหลายๆ ก็สามารถทำให้บุคคลนั้นกลายเป็นผู้ที่มีท่าทางก้าวร้าวมากขึ้น จะมีความลำเอียงในการรับรู้ เจตคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เครก เอ แอนเดอร์สัน และเจบัสแมน (วัชรินทร์ งามจรี. 2550 : 56; อ้างอิงจาก Craig A. Anderson and Brad J. Bushman. 2002 : unpagged) การใช้ระยะเวลาในการเล่นเกมนานๆ ซ้ำๆ กันจะทำให้บุคลิกภาพก้าวร้าวของบุคคลเปลี่ยนแปลงและจะไปสัมพันธ์กับกระบวนการในการเกิดพฤติกรรมของตัวบุคคลซึ่งจะปรากฏชัดมากขึ้นเมื่อบุคคลนั้นมีพฤติกรรมก้าวร้าวและมีนิสัยชอบในการแสดงออกในทางก้าวร้าวมากขึ้น และหากในชีวิตประจำวันมีการพบเห็นหรือมีปฏิสัมพันธ์กับความก้าวร้าว เช่น กลุ่มเพื่อน บุคคลในครอบครัวที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวซ้ำๆ กันทุกวันก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้เช่นเดียวกันภาพ

The General Aggression Model (GAM : Anderson and Bushman) จากภาพประกอบที่ 5 จะแสดงให้เห็นภาพรวมของโมเดลนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อบุคคลเรียนรู้โดยการสังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัวและการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นบุคคลในครอบครัวหรือเพื่อนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวการเล่นเกมนานๆ จะทำให้โครงสร้างทางความรู้ของมนุษย์พัฒนาขึ้นมาจนเกิดโครงสร้างความรู้ทั้ง 5 ตัว ซึ่งได้แก่

เจตคติต่อพฤติกรรมก้าวร้าว เกิดจากการที่เด็กได้รับตัวแบบที่ก้าวร้าว หรือมีการเล่นเกมรุนแรงซ้ำๆ กัน ซึ่งกระบวนการเลียนแบบนี้ถือเป็นส่วนสำคัญต่อการถ่ายโอนเจตคติโดยเด็กจะรับเอาความก้าวร้าวมาเป็นความชอบของเด็กเอง ทำให้มีเจตคติไปในทางบวกต่อความก้าวร้าว การรับรู้ต่อพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นการตอบสนองขั้นแรกสุดของเด็กต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม สมองจะตีความสิ่งที่รู้สึกต่อไปอีกขั้นหนึ่งเป็นการรับรู้ถึงสิ่งที่เห็นนั้น ได้ยิน หรือรู้สึก นั่นคืออะไร (สุภาณี สนธิรัตน์. 2545 : 143) เมื่อสมองเกิดการรับรู้ก็จะเกิดกระบวนการตีความ ซึ่งจะตีความว่าอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ อันได้แก่ ประสบการณ์เดิม ความคาดหวัง ในขณะนั้น ความสนใจ การจัดหมวดหมู่ของสิ่งเร้า ซึ่งทำให้แต่ละคนรับรู้แตกต่างกันออกไป ดังนั้นการรับรู้เกี่ยวกับความก้าวร้าวจึงหมายถึง การที่บุคคลแสดงให้เห็นการจัดระบบของพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นกลุ่มตามลักษณะร่วม เช่น ลักษณะของการต่อสู้ของตัวละครในเกม หรือ

สถานการณ์ที่ระบุได้ว่าเป็นสถานการณ์ก้าวร้าวและส่งผลทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวตามมาอย่างไร ยกตัวอย่างเช่นเด็กที่เล่นเกมรุนแรงจะสามารถบอกได้ว่าตัวละครในเกมรุนแรงนั้นมีลักษณะอย่างไร หรือมีฉากในเกมแบบใดที่ต้องใช้การต่อสู้ เป็นต้น

ความคาดหวังต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เกิดจากการได้รับรู้รายละเอียดของการแสดงพฤติกรรมจากตัวแบบบ่อย ๆ จนเปลี่ยนความคาดหวังและเจตนาของบุคคลในการแสดงพฤติกรรม ตามที่ฟิสไบน์และไอเซน (วีชรินทร์ จามจรี. 2550 : 57; อ้างอิงจาก Fiehbien and Ajzen's .1975 : Online) กล่าวว่า เมื่อบุคคลนั้นได้รับรู้จากสื่อหรือตัวแบบ สื่อหรือตัวแบบนั้นๆ จะมีอิทธิพลต่อเจตคติผ่านความคาดหวัง ถ้ามีความคาดหวังต่อสิ่งใดหรือการกระทำใดมากก็จะมีเจตคติทางบวกต่อสิ่งนั้นมากเช่นกัน อธิบายได้ว่าลักษณะทางจิตใจเป็นปัจจัยที่อธิบายในตัวบุคคลที่จะกำหนดพฤติกรรม ซึ่งบุคคลเกิดการรู้คิดประเมินค่าเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทำนองที่ให้ประโยชน์หรือโทษ ทำให้มีความรู้สึกโน้มเอียงไปในทางที่ชอบ พอใจมากขึ้นต่อสิ่งนั้น ๆ หรือความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ รวมทั้งความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมเฉพาะอย่างไรไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งในทางบวกหรือทางลบต่อสิ่งนั้น บริติสซ์ (วีชรินทร์ จามจรี. 2550 : 57; อ้างอิงจาก British Journal of Social Psychology. 2000, 39 : 363-380) แสดงให้เห็นว่าเมื่อเด็กมีเจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวก็จะทำให้มีแนวโน้มในการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวมากขึ้น

การเรียนรู้พฤติกรรมซึ่งนำต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เกิดจากการที่เด็กมีการเปิดรับสื่อรุนแรงหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ก้าวร้าวพวกเขาจะเรียนรู้ว่าความก้าวร้าวรุนแรงนั้นมีลักษณะอย่างไร เช่น หากเด็กเปิดรับสื่อจำพวกหนังสงคราม การฆ่ากันในหนัง การต่อสู้ เด็กก็จะเรียนรู้ความรุนแรงจากสื่อเหล่านี้ หรือจากเพื่อนและบุคคลในครอบครัวที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวก็เช่นกัน เด็กจะเกิดกระบวนการประมวลผลขั้นพื้นฐานของการพัฒนาการทางสติปัญญาเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมซึ่งนำของความก้าวร้าว หากเด็กได้เห็นการแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งแล้วเด็กก็ควรจะแสดงพฤติกรรมได้ตอบสนองต่อสถานการณ์หรือกับพฤติกรรมนั้นอย่างไรแสดงว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้น เช่น ครั้งแรกเห็นเพื่อนพูดจาหยาบคายกันในกลุ่ม ต่อมาเมื่อเข้ากลุ่มจึงพูดจาหยาบคายกับเพื่อนด้วย

การลดความรู้สึกต่อความก้าวร้าวจะเกิดขึ้นหากเด็กตกอยู่ในสภาพการณ์รุนแรงหรือก้าวร้าวอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นจากตัวแบบที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว หรือการได้เล่นเกมรุนแรงสิ่งเหล่านี้หากเด็กได้รับเป็นประจำทุกวัน จะเกิดการแผ่ขยายของความรุนแรงที่ทำให้การตอบสนองต่อความก้าวร้าวในด้านความกลัวลดลงถึงแม้ว่าความรุนแรงจะอยู่ในระดับที่เพิ่มขึ้น ซิติง ดราบแมนและโทมัส (วีชรินทร์ จามจรี. 2550 : 52; อ้างอิงจาก citing Drabman and Thomas, 1974; Thomas et al. 1977 : unpagged) เช่น ความรู้สึกเฉยเมยต่อการทะเลาะวิวาท เป็นต้น

ตัวแปรที่เป็นปัจจัยภายในทั้ง 5 ตัวนี้จะส่งผลทำให้ไปเพิ่มบุคลิกลักษณะของความก้าวร้าวในตัวบุคคล หากมีสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาทั้งสถานการณ์และประกอบกับลักษณะภายในตัวของบุคคลไม่ว่าจะเป็นเพศ คุณลักษณะต่าง ๆ ฯลฯ จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวออกมา โดยมีปัจจัยภายในทั้ง 5 ตัวซึ่งจะมีส่วนในการผลักดันให้เกิดพฤติกรรม

1.7 การวัดพฤติกรรมก้าวร้าว

ในการวัดพฤติกรรมก้าวร้าว นั้น ได้มีผู้สร้างแบบสอบถามวัดพฤติกรรมก้าวร้าวไว้มากมาย แต่แบบทดสอบที่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในทางจิตวิทยาก็คือ แบบสอบถามวัดการมุ่งร้าย หรือความก้าวร้าวของบัสส์และเดอร์กี (ศิริรัตน์ ชัชมนมาศ.2552 : 14; อ้างอิงจาก Carlson and Elaine. 1992 : 367-369; citing Buss and Durkey. 1961 : 171-173) โดยใช้ชื่อว่า แบบสอบถามวัดการมุ่งร้าย บัส-เดอร์กี (ศิริรัตน์ ชัชมนมาศ. 2552 : 14; อ้างอิงจาก Buss - Durkey Hostility Inventory : BDHI) ซึ่งสร้างขึ้นในปี.ศ. 1961 แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบถูกผิด จำนวน 75 ข้อ ซึ่งพิจารณาตามลักษณะการแสดงออก โดยแบ่งออกเป็น 7 ด้านดังนี้

1. ความโกรธเคือง (Resentment) เป็นการวัดการแสดงออกด้านความอิจฉาริษยา และความเกลียดชังผู้อื่น โดยแสดงความรู้สึกโกรธอย่างรุนแรงหรือมีความคิดที่จะทำร้ายผู้อื่น
2. การมีอารมณ์ฉุนเฉียวหรือหงุดหงิด (Irritability) เป็นการวัดความพร้อมที่จะแสดงสิ่งที่ทำให้ตนโกรธออกมาให้น้อยที่สุด ซึ่งรวมทั้งการโมโหง่าย , หงุดหงิด , ความขุ่นเคืองใจ หรือรู้สึกเจ็บใจ และการแสดงความหยาบคายต่าง ๆ
3. ความเคลือบแคลงสงสัย (Suspicion) เป็นการวัดลักษณะของการแสดงความมุ่งร้ายที่มีต่อผู้อื่น โดยเป็นการแสดงความไม่ไว้วางใจผู้อื่นที่ตนคิดว่าจะทำร้ายตนเอง
4. การปฏิเสธ (Negativism) เป็นการวัดการแสดงการปฏิเสธที่จะยินยอมหรือให้ความร่วมมือ โดยแสดงการขัดขืนต่อข้อบังคับหรือข้อตกลงต่าง ๆ
5. ความก้าวร้าวทางวาจา (Verbal aggression) เป็นการวัดการแสดงความก้าวร้าวทางวาจาทั้งในรูปของวิธีการพูดและคำพูดที่ใช้ ได้แก่ การโต้เถียง , การตะโกน , การกรีดร้อง , การข่มขู่ , การสาปแช่ง และการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง
6. การแสดงความก้าวร้าวทางอ้อม (Indirect aggression) เป็นการวัดการแสดงความก้าวร้าวทางอ้อมหรือไม่มีการโต้ตอบโดยตรง ซึ่งได้แก่ การนินทาแบบใส่ร้ายผู้อื่น , การปฏิเสธ , การระงับอารมณ์เอาไว้แต่ภายในใจมีเจตนาร้ายต่อผู้อื่น รวมทั้งการก้าวร้าวที่ไม่แสดงโดยตรงต่อผู้อื่น เช่น การทำลายวัตถุหรือสิ่งของของผู้อื่นแทน การปิดประตูดัง เป็นต้น
7. การใช้กำลังกาย (Assault) เป็นการวัดการแสดงความรุนแรงทางร่างกายโดยตรงกับผู้อื่น โดยรวมถึงการทำร้ายผู้อื่น , การทำลายสิ่งของและการต่อสู้เพื่อป้องกันตัวจากการถูกทำร้าย

จากแนวคิดและทฤษฎีที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น สรุปได้ว่าพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่นมีแนวโน้มเกิดขึ้นสูงกว่าวัยอื่น เนื่องจากมีสภาวะทางจิตใจมาเป็นตัวสนับสนุนและตัวแบบเป็นปัจจัยสำคัญที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ซึ่งมีลักษณะที่เป็นแบบอย่างและเสริมแรงในการผลักดันให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว

จากการทบทวนเอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาแล้วนั้นผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแปรจากการสังเคราะห์ตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน ดังนี้ คือ การอบรมเลี้ยงดู พฤติกรรมครู ความฉลาดทางอารมณ์ และเจตคติต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 การอบรมเลี้ยงดู

ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร (2530 : 187-193) การอบรมเลี้ยงดูเป็นองค์ประกอบประการสำคัญที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กเด็กจะมีพัฒนาการที่ดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ครอบครัวนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการที่บิดามารดาอบรมเลี้ยงดูเด็กซึ่งมีอิทธิพลต่อแบบแผนพฤติกรรมของเด็กในปัจจุบันและศักยภาพของเด็กในอนาคต

ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดู ได้มีผู้ให้ความหมายหรือนิยามแตกต่างกันไป ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมไว้ มีรายละเอียด ดังนี้

งามตา วนิทานนท์ (2535 : 7) ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อเด็กในชีวิตประจำวันเพื่อเลี้ยงดูและฝึกอบรมลักษณะและพฤติกรรมของเด็กทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

วจีณี ไทรงาม (2539 : 12) ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้อบรมสั่งสอนปลูกฝังให้เด็กมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถพึ่งตนเองได้ โดยการให้ความรักความเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือคุ้มครอง สนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เด็กดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

อรนุช สุธีสังข์ (2542 : 7) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นการปะทะสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ซึ่งหมายถึงวิธีการดูแลบุตรและพฤติกรรมการฝึกฝนบุตร รวมถึงการแสดงออกซึ่งคุณค่า เจตคติ ความสนใจ และความเชื่อของบิดามารดา

เชียร์ และคณะ (บุญญาภา แจ็งสี. 2544 : 32; อ้างอิงจาก Sear et al. 1957) ได้สรุปการศึกษาวิจัยจำนวนมากเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูว่าเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของเด็ก และการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาจะมีผลบางประการต่อพฤติกรรมของเด็กในปัจจุบันและศักยภาพของการกระทำในอนาคตของเขา ดังนั้นพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา

ไรท์ (เฉลิมศรี ตั้งสกุลธรรม. 2544 : 15; อ้างอิงจาก Wright. 1976 : 36) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การปฏิบัติของพ่อแม่ ผู้ปกครองที่มีต่อเด็ก 4 ด้าน ได้แก่ การควบคุมการเป็นตัวอย่างแก่เด็ก การให้รางวัล และการลงโทษ

กล่าวโดยสรุป การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่บิดามารดาปฏิบัติหน้าที่ต่อเด็กทั้งทาง วาจาและการกระทำโดยการใช้ความรัก ดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อสนองความต้องการ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก ตลอดจนให้การอบรมกล่อมเกลาพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ เด็กได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูมีความสำคัญมากในแต่ละช่วงวัยของชีวิตโดยเฉพาะในวัยเด็ก นักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้เน้นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูโดยบิดามารดาว่า มีความสำคัญต่อพัฒนาการของบุตร ดังนี้

เฉลิมศรี ตั้งสกุลธรรม (2544 : 28) ได้กล่าวว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งและเป็นหน้าที่ของทุกคนในครอบครัวไม่ใช่เป็นเรื่องของคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะความรักของบิดามารดาเป็นจุดเริ่มต้นของพัฒนาการทางจริยธรรมในเด็ก เด็กที่ได้รับความรักความอบอุ่นจะเกิดความพอใจและมีความสุขและเมื่อเด็กได้อยู่ใกล้ชิดกับผู้เลี้ยงดูเด็กจะเลียนแบบผู้เลี้ยงดูโดยไม่รู้ตัว ถ้าเด็กต้องอยู่ห่างจากผู้เลี้ยงดูจะทำให้เกิดความวิตกกังวลและหัวเหว เด็กจะแก้ความรู้สึกนี้โดยการแสดงการกระทำที่คล้ายคลึงกับผู้เลี้ยงดูจึงเกิดการเลียนแบบขึ้น

มุสเสน (ฉันทนา มุติ. 2540 : 23; อ้างอิงจาก Mussen. 1963 : 193) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูในระยะต้นของชีวิตควรใช้พื้นฐานการให้ความรักความอบอุ่นเป็นสำคัญเมื่อเด็กโตขึ้นจำเป็นต้องได้รับสิ่งแวดล้อมที่จะสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กให้กว้างออกไปซึ่งสภาพที่แวดล้อมเด็กโดยเฉพาะแบบแผนของครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดู รวมทั้งพฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อเด็กนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กทั้งทางด้านสุขภาพกายและจิตใจทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ประเภทของการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทตามลักษณะและการปฏิบัติต่อเด็ก ในที่นี้ผู้วิจัยได้ศึกษาการแบ่งประเภทของการอบรมเลี้ยงดูของนักจิตวิทยาและผู้วิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูทั้งในประเทศและต่างประเทศซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป ดังนี้

โรเจอร์ (เฉลิมศรี ตั้งสกุลธรรม. 2544 : 22-23; อ้างอิงจาก Rogers. 1951 : 117) ได้แบ่งประเภทของการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democracy) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าได้ได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ไม่ตามใจหรือเข้มงวดจนเกินไป ยอมรับความคิดเห็น ตลอดจนให้ความรักความเอาใจใส่

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง (Rejection) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าจะตนเองถูกเกลียดชัง ไม่ได้ได้รับการเอาใจใส่ สนับสนุนหรือให้คำแนะนำเท่าที่ควรมักใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรงและปราศจากเหตุผล ไม่ให้ความสนิทสนมเป็นกันเองและปล่อยปละละเลยความเป็นอยู่

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป (Overprotection) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณเองไม่ได้อิสระเท่าที่ควร ไม่ได้ทำตามที่ต้องการ หรือทำอะไรด้วยตนเอง ต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่พ่อแม่กำหนดไว้ ถูกควบคุมและอยู่ในสายตาหรือถูกคุ้มครองป้องกันให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา

บัมรินด์ (เฉลิมศรี ตั้งสกุลธรรม. 2544 : 23; อ้างอิงจาก Baumrind. 1975 : 270-285) แบ่งประเภทของการอบรมเลี้ยงดูและอธิบายแต่ละรูปแบบ ไว้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian) เป็นการที่พ่อแม่ใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดูให้เด็กทำตามความต้องการของตน ไม่มีการปรึกษาหารือกับเด็ก แสดงความไม่พอใจ ยอมรับเด็กน้อย ไม่ไว้ใจ ห่วงเหิน ให้ความอบอุ่นน้อยและลงโทษในระดับสูง

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ควบคุมสูง ให้เด็กทำตามที่พ่อแม่ต้องการแต่มีการยอมรับในตัวเด็กสูงเช่นกัน มีการให้ความรัก ความอบอุ่น และให้เหตุผล

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (Permissiveness) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ยอมรับเด็กมากให้ความอบอุ่นแต่ไม่มีการประเมินเด็ก ควบคุมเด็กน้อยปล่อยให้เด็กเป็นไปตามที่เด็กต้องการ

แมคโคบี (เฉลิมศรี ตั้งสกุลธรรม. 2544 : 24; อ้างอิงจาก Mccoby. 1980 : 380-381) ได้แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย - เข้มงวด (Permissiveness-Retrictiveness) พ่อแม่บางคนจะบงการและควบคุมพฤติกรรมของลูกมากเกินไปบางคนจะให้อิสระโดยพ่อแม่จำนวนมากจะอยู่กึ่งกลางระหว่างสองขั้ว

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบอบอุ่น - ไม่เป็นมิตร (Warmth - Hostility) ถึงแม้ว่าพ่อแม่จะมีความรักให้กับลูกๆ แต่ก็ยังมีบ่อยครั้งที่พ่อแม่จะแสดงออกถึงความรักที่ผสมกับความรู้สึกปฏิเสธหรือไม่เป็นมิตร (rejection or hostility)

เพอร์ริส และ คณะ (เฉลิมศรี ตั้งสกุลธรรม. 2544 : 24-25; อ้างอิงจาก Perris et al. 1980) แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบใส่ใจดูแล (Supportive or Authoritative style) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความอบอุ่น และความผูกพันใกล้ชิด รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมและการยอมรับ

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบปฏิเสธทอดทิ้ง (Rejection style) หมายถึงการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้การลงโทษและไม่ให้ความรักความอบอุ่น ไม่สนใจ และไม่ยอมรับเด็ก

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป (Overinvolved or Overprotectionstyle) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูแบบไม่让孩子ได้รับอิสระในการกระทำและการตัดสินใจ พ่อแม่จะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับทุกเรื่องและเด็กต้องปฏิบัติตามสิ่งที่พ่อแม่กำหนด เด็กจะถูกควบคุมและให้การช่วยเหลือตลอดเวลา

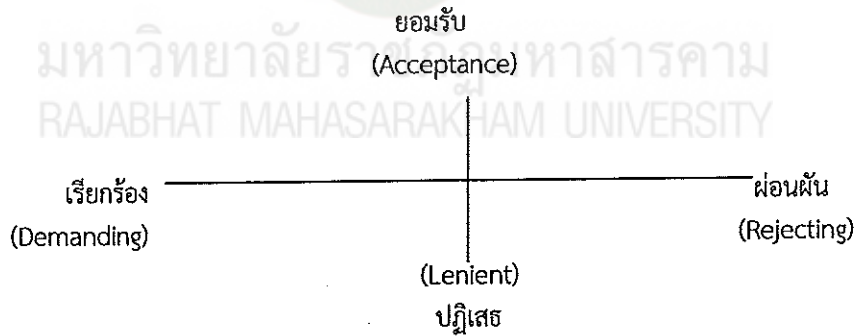
เฮอร์ลอร์ค (เฉลิมศรี ตั้งสกุลธรรม. 2544 : 25; อ้างอิงจาก Hurlock. 1984 : 402-403) ได้แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democratic Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่เด็กรู้สึกว่าเป็นบิตามารดาปฏิบัติต่อตนอย่างยุติธรรม บิตามารดาไม่ทำตามใจและเข้มงวดกวดขันจนเกินไป ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ให้ความร่วมมือแก่เด็กตามโอกาสอันควร

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (Autocratic Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่เด็กรู้สึกว่าเป็นบิตามารดาก้าว่ายเรื่องส่วนตัวของตน ยับยั้งการก้าวร้าวทำให้ตนเองรู้สึกผิดเมื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ถูกบังคับให้ทำตามความต้องการของบิตามารดา และบิตามารดาใช้คำพูดที่ทำให้ตนรู้สึกอับอาย

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Laissez - faire Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่เด็กรู้สึกว่าเป็นตนเองได้รับการตามใจ และไม่ได้รับการเอาใจใส่หรือให้คำแนะนำช่วยเหลือจากบิตามารดาเท่าที่ควร

สไตน์เบอร์ก และ เบลสกี (เฉลิมศรี ตั้งสกุลธรรม. 2544 : 25; อ้างอิงจาก Steinberg and Belsky. 1991 : 309-310) กล่าวถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูซึ่งนักจิตวิทยาพัฒนาการได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดู ออกเป็น 2 มิติ คือ มิติของการให้การยอมรับ ซึ่งตรงข้ามกับการปฏิเสธ (Accepting - Rejecting) และมิติของการเรียกร้องซึ่งตรงข้ามกับการผ่อนผัน (Demanding - Lenient) ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดของสไตน์เบอร์กและเบลสกี

มิติแรก บิตามารดาให้การยอมรับ(Accepting) จะมีลักษณะที่ให้ความรักความอบอุ่นตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก บิตามารดาที่ปฏิเสธบุตร (Rejecting) จะมีลักษณะปฏิเสธและติเตียนบุตร ไม่แสดงความชื่นชมบุตรและไม่สนใจความต้องการของบุตร

มิติที่สอง บิตามารดาที่มีลักษณะเรียกร้อง (Demanding) จะมีการควบคุมสูง บุตรจะต้องเชื่อฟังกฎเกณฑ์หรือการตัดสินใจของบิตามารดาอย่างเคร่งครัด ส่วนอีกด้านหนึ่งของมิตินี้

บิดามารดาที่มีลักษณะผ่อนผัน (Lenient) จะมีการควบคุมน้อย ให้คำแนะนำแก่บุตรน้อย และมักจะยอมจำนนต่อความต้องการของบุตร

พวงเพชร สุรัตน์ภักดิ์ (2545 : 78) ได้ศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก ซึ่งนักวิจัยได้กำหนดรูปแบบวิธีการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 มิติ คือ

1. มิติเข้มงวดกวดขันควบคุมและยินยอมอนุญาตหรืออนุโลม (Restrictiveness - Permissiveness)
2. มิติอบอุ่นและไม่เป็นมิตร (Warmth - Hostility)
3. มิติอารมณ์กังวลวุ่นวายใจและอารมณ์สงบราบเรียบ (Anxious Emotional Involvement-Calm Detachment)

จากลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูที่หลากหลายซึ่งกระจายอยู่ในมิติต่างๆดังที่กล่าวข้างต้น สามารถสรุปรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบใส่ใจดูแลหรือใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล (Supportive or Authoritative Parenting) หมายถึง การที่บิดามารดาตั้งกฎเกณฑ์ให้บุตรปฏิบัติตาม พร้อมทั้งปฏิบัติต่อบุตรด้วยความรักความอบอุ่นโดยส่งเสริมให้กำลังใจและให้การยอมรับในตัวบุตร
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป (Overinvolve or Overprotection Parenting) หมายถึง การที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรด้วยความเข้มงวดกวดขันใช้อำนาจคุ้มครอง ควบคุม และก้าวร้าวในวิถีชีวิตของบุตรโดยไม่ให้เกียรติ หรือให้การยอมรับในตัวบุตร

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปฏิเสธทอดทิ้ง ปล่อยปละละเลย (Rejection Parenting) หมายถึง การที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรด้วยการลงโทษ แสดงความรู้สึกเย็นชา ละเลย ไม่ใส่ใจไม่สนับสนุนให้คำแนะนำช่วยเหลือ และไม่แสดงออกถึงการให้ความรักความอบอุ่น

สมาคมศัลยศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ (2525 : 35) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีอิทธิพลสำคัญยิ่งต่อชีวิตของเด็กพ่อแม่จะเป็นตัวแทนทางสังคมที่ดีในการช่วยเหลือเด็ก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีความสำคัญมาก ในการที่จะส่งเสริมพัฒนาการและปั้นแต่งให้ลูกเจริญเติบโตขึ้นมาในลักษณะเช่นใดซึ่งจะขึ้นอยู่กับวิธีการที่พ่อแม่ใช้ในการอบรมเลี้ยงดู เช่น เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันจะมีบุคลิกภาพแบบหนึ่ง หรือเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยก็จะมีบุคลิกภาพอีกแบบหนึ่ง ทักษะคติของพ่อแม่ตลอดจนการปฏิบัติของพ่อแม่ต่อลูกรวมกันขึ้นเป็นบรรยากาศของครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูแก่ลูกแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ร่วมกันรับผิดชอบเป็นหนึ่งอันเดียวกัน การตัดสินใจใด ๆ ภายในครอบครัวเกิดขึ้นจากการเห็นชอบของสมาชิกทุกคนในครอบครัว โดยถือเอาความสุขของส่วนรวมมีโอกาสหัดคิดริเริ่มและตัดสินใจจากสิ่งเล็กๆไปสู่งานที่ใหญ่ พ่อแม่สนองความต้องการพื้นฐานของลูก ให้ความรักความเอาใจใส่และให้โอกาสที่จะคบหาสมาคมกับเพื่อน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นทุกคนมีส่วนออกเสียงและให้ความเห็น

ถ้าเกิดความขัดแย้งกันขึ้นก็เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมออกเสียงและให้ความเห็นถ้าเกิดความขัดแย้งกันขึ้นก็เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ใช้เหตุผลในการโต้แย้งกัน

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยการอบรมเลี้ยงดูลักษณะนี้พ่อแม่มีความคิดเห็นในการอบรมเลี้ยงดูไปคนละทางตามความเห็นชอบของตน พ่อแม่ไม่สนใจซึ่งกันและกันและไม่สนใจลูกเท่าที่ควร พ่อแม่มักจะเชื่อว่า “เด็กจะดีก็ตัวเอง จะชั่วก็ตัวเอง” ทำให้ไม่ค่อยสนใจรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนลูกเกี่ยวกับความประพฤติเมื่อเกิดปัญหาเฉพาะหน้าขึ้นกับลูกก็ไม่ช่วยเหลือแนะนำพ่อแม่มักจะใช้อำนาจรุนแรงกับลูกทำโทษโดยใช้อารมณ์ปราศจากเหตุผล เด็กที่เกิดมาในบรรยากาศเช่นนี้ จะรู้สึกขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ มองโลกในแง่ร้ายไม่ไว้วางใจคนอื่น ไม่มีโอกาสได้เรียนรู้หรือฝึกฝนให้มีคุณธรรม ขาดระเบียบวินัยและความเชื่อสัตย์

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด ครอบครัวยุคนี้ส่วนใหญ่พอจะเป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวมีอำนาจเด็ดขาดในครอบครัว ตั้งกฎเกณฑ์ให้ลูกปฏิบัติตามมีสิทธิที่จะจัดการกับสมาชิกในครอบครัวตามที่ตนเองปรารถนา การตัดสินใจใดๆ ของครอบครัวลูกไม่มีสิทธิออกเสียงด้วย ความต้องการของลูกไม่ได้รับการตอบสนองเสมอไป พ่อแม่ไม่แสดงความรักใคร่ต่อลูก ความเอาใจใส่กันมีน้อย ทุกคนปฏิบัติตามภารกิจของครอบครัวตามที่ ลูกมีได้รับอนุญาตให้ออกไปไหนไกลบ้าน ผลการอบรมเลี้ยงดูลูกแบบนี้ลูกมักขาดความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพ่อแม่ ทำให้ขาดความคิดริเริ่ม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ซ้ำยังเป็นตัวของตัวเอง ขาดความอบอุ่นมั่นคงปลอดภัย ไม่สามารถตัดสินใจตนเอง ในบางเรื่อง เพราะไม่เคยได้รับการฝึกตัดสินใจด้วยตนเองมาก่อน

ดุซงกี โยเทลา (2545 : 20-21) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็น 2 ประเภท

1. การอบรมเลี้ยงดูทางบวก หมายถึง พฤติกรรมผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็กโดยการให้ความรัก สนับสนุน มีเหตุผลยอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็กมีความสม่ำเสมอและความเหมาะสมในการให้รางวัล และการลงโทษ

2. การอบรมเลี้ยงดูทางลบ หมายถึง การปฏิบัติของผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็กโดยการออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตาม ควบคุมไม่ยอมรับความคิดเห็นของเด็ก หรือการปฏิบัติของผู้ปกครองแบบปล่อยปละละเลยให้เด็กทำอะไรตามใจชอบ ไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551 : 26-27) กล่าวถึงความก้าวร้าวมี 3 ประเภท ดังนี้

1. ก้าวร้าวทางตรง เป็นการระบายก้าวร้าวด้วยการทำร้ายบุคคลที่เป็นเป้าหมายโดยตรง เช่น โกรธใครก็ตรงเข้าชกต่อย ทบตีให้เป้าหมายเจ็บตัว หรือใช้วาจาตำหนิประจานให้เกิดความอับอาย เป็นต้น

2. ความก้าวร้าวทางอ้อม เป็นความก้าวร้าวที่ไม่แสดงตรงตัวบุคคล แต่จะใช้วิธีการแสดงออกด้วยการทำลายสิ่งของทรัพย์สินสมบัติทั้งของตนเองหรือของบุคคลเป้าหมาย ด้วยเพียงหวังทำลายความรู้สึกและจิตใจ เพื่อระบายความคับข้องใจของตนเอง

3. ความก้าวร้าวแฝง ความก้าวร้าวแฝงนี้ไม่แสดงออกทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่จะแฝงเร้นอยู่ในตัวบุคคลที่พร้อมแสดงออกเมื่อรู้สึกว่าต้องแสดงตนว่ามีอำนาจเหนือบุคคลเป้าหมาย ซึ่งหมายความว่าความก้าวร้าวนี้ อยู่ภายใต้จิตสำนึกตลอดเวลา จะแสดงออกมาเมื่อมีโอกาส

โดยเฉพาะกับบุคคลที่อยู่ใกล้ตัวและอ่อนแอกว่า ซึ่งผู้อยู่รอบข้างจะมองไม่เห็นถึงความก้าวร้าว ลักษณะนี้ ผู้มีความก้าวร้าวแฝงมักจะดูดีในสายตาบุคคลอื่น แต่ผู้ถูกรุกรานจะรู้ตัวจากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า พฤติกรรมก้าวร้าวที่แสดงออกมาเกิดจากความคับข้องใจของบุคคล จึงแสดง พฤติกรรมออกมา เพื่อให้มีผลกระทบต่อผู้อื่น ซึ่งการแสดงออกมดังกล่าวนี้เป็นไปเพื่อระบาย ความคับข้องใจและให้บุคคลอื่นได้รับโทษหรืออันตราย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า พฤติกรรมก้าวร้าว แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ พฤติกรรมก้าวร้าวทางตรง พฤติกรรมก้าวร้าวทางอ้อมและพฤติกรรม ก้าวร้าวแฝง ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากสภาพแวดล้อม

2.2 พฤติกรรมของครู

ความสำคัญของครูต่อการจัดการเรียนการสอน (อภิชาติ ศรีประเสริฐ, 2535 : 74) ครู และนักเรียนเป็นสิ่งแวดล้อมอีกอย่างหนึ่งที่มีบทบาทต่อตัวนักเรียน กล่าวคือ ครูเป็นบุคคลที่มี อิทธิพลต่อนักเรียน คำพูด และการกระทำของครูมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดตลอดจนการส่งเสริม วุฒิภาวะของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง ความรัก ความเข้าใจ และความเมตตาที่ครูมีต่อนักเรียน จะ ช่วยพัฒนาให้นักเรียนเจริญงอกงามไปในทางที่ดี ดังนั้นครูจึงควรสร้างสัมพันธภาพที่ดีเป็นกันเอง ยอมรับ และให้กำลังใจแก่นักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความสามารถ อย่างเต็มที่ ทำให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความมั่นคงทางจิตใจสุขภาพจิตดี เพราะ ว่า พฤติกรรมที่แสดงความจงเกลียดจงชังของครูต่อเด็กทำให้เด็กเป็นคนเฉื่อยชาต่อการแก้ปัญหา เป็นปฏิปักษ์ต่อคนอื่น ก้าวร้าว และปรับตัวไม่ได้

สุชา จันทน์เอม (2541 : 35-38) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งที่มีส่วนรับผิดชอบใน ตัววัยรุ่นมากที่สุด เพราะวันหนึ่ง ๆ วัยรุ่นใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนมากเท่ากับที่อยู่ที่บ้านวัยรุ่นจึง อยู่ในสายตาพอ ๆ กับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง สาเหตุที่วัยรุ่นพาลเกรหรือมีพฤติกรรมก้าวร้าว เนื่องมาจากครูใช้ชีวิตปฏิบัติต่อวัยรุ่นไม่ถูกต้องหรือใช้วิธีที่รุนแรงเกินไปตลอดจนลงโทษไม่ถูกทาง ซึ่งปัจจุบันพบว่ายังมีครูอาจารย์อีกมากที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม ไม่มีความสนใจในการหา ความรู้มาถ่ายทอดให้แก่วัยรุ่น ไม่มีเทคนิคการให้การศึกษาหรือฝึกอบรม ไม่อุทิศเวลาเพื่อการ พัฒนาบุคลิกภาพแก่วัยรุ่น อีกทั้งครูอาจารย์มีบุคลิกภาพไม่เหมาะสมในการเป็นครูอาจารย์ เช่น พูดจาไม่น่าฟัง แต่งกายไม่เหมาะสม เป็นต้น หากครูอาจารย์กระทำตนไม่เหมาะสมดังที่กล่าวมา ย่อมส่งผลทำให้วัยรุ่นขาดความเคารพนับถือ ไม่ศรัทธา และอาจมองโลกในแง่ร้ายซึ่งเป็นผลเสีย มาจากการดำเนินชีวิตของวัยรุ่น

ผกา สัตยธรรม (2545 : 41-42) กล่าวว่า ครูต้องใช้ความเหมาะสมและไหวพริบในการ ดูแลเอาใจใส่ การให้ความช่วยเหลือและนำคำแนะนำเนื่องจากครูซึ่งมีความใกล้ชิดกับวัยรุ่นจึง จำเป็นต้องรู้ว่าวัยรุ่นต้องการอะไร การแสดงความไม่พอใจวัยรุ่นมักส่งผลเสีย กล่าวคือถ้าครูไม่ เอาใจใส่ ไม่ให้ความปรึกษา ตลอดจนการลงโทษที่รุนแรงทำให้สุขภาพจิตและระดับสติปัญญา ของวัยรุ่นได้รับความกระทบกระเทือนอย่างมาก

แบนดูรา (Bandura, 1977 : 49-51) กล่าวว่า เนื่องจากสภาพความเป็นจริงในสังคมปัจจุบันสภาวะความตึงเครียดสูงอันสืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางวัตถุ มาตรฐาน คุณภาพชีวิตที่ต่ำลง สภาวะทางเศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรง และเร่งรีบทำให้สถาบันครอบครัวที่เป็นตัวแบบใกล้ชิดวัยรุ่นมากที่สุดได้ลดทอนของตนเองโดยผลึกภาระการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสถาบันจะสามารถอบรมการเป็นแบบอย่างและเป็นแรงเสริมที่ดีเพื่อจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่จะตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ โดยปราศจากพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรุนแรงได้เนื่องจากจำนวนระหว่างนักเรียนกับครูในสถาบันการศึกษาแตกต่างกันมากทำให้ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งบุคลากรในสถาบันการศึกษาไม่สามารถเป็นตัวแบบที่ดีให้กับนักเรียนได้ โดยมีกละเลยการอบรมความประพฤติต่าง ๆ และมุ่งความสนใจไปที่การเรียนการสอนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวนอกจากนั้นการกระทำบางอย่างที่อาจเป็นแรงผลักดันหรือส่งเสริมให้นักเรียนขาดความสนใจในการศึกษาเกิดทัศนคติในทางลบรู้สึกเป็นอุปสรรคต่อสถาบันการศึกษา เช่น การลงโทษ โดยปราศจากความเป็นธรรมไม่ให้การดูแลเอาใจใส่ เป็นต้น ทำให้นักเรียนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความริเริ่มและคิดว่าตนไม่มีใครต้องการซึ่งทำให้เกิดนักเรียนเกิดภาวะความกดดันขึ้นในลักษณะนี้สามารถถูกชักชวนไปสู่การเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวต่าง ๆ

พฤติกรรมครูเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าว พฤติกรรมครู ได้แก่ การลงโทษ ขาดการดูแลเอาใจใส่และการเป็นแบบอย่าง นกตล อธิระกนิษฐ์ (2542) ศึกษาปัญหาด้านการเรียน ด้านส่วนตัว ด้านสังคมของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนอุดรพิทยานุกูล จังหวัดอุดรธานี พบว่า การเป็นแบบอย่างของครูมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าว คาเวลล์และคณะ (Cavell et al. : 199-235) ศึกษาเรื่องการประเมินผลกระบวนการเปลี่ยนแปลงขั้นต้นในเรื่องการป้องกันความก้าวร้าวของเด็กที่เกิดอย่างต่อเนื่อง พบว่า จากการปรับพฤติกรรมครูในด้านกาให้คำปรึกษาตลอดจนการลงโทษอย่างเป็นธรรมมีความสัมพันธ์กับการลดพฤติกรรมก้าวร้าวสอดคล้องกับรูเทอร์ฟอร์ด (Rutherford, 2000 : 3) ที่ศึกษาวิธีการรับมือกับพฤติกรรมก้าวร้าวและความรุนแรง ในโรงเรียน พบว่า การดูแลเอาใจใส่พฤติกรรมของนักเรียนให้มากยิ่งขึ้นส่งผลให้เด็กลดพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงลงได้ และการศึกษาของ สตีเฟนสันและคณะ (Stephenson et al. 2000 : 225-235) ศึกษาพฤติกรรมของครูที่เกี่ยวกับการเริ่มสอนหนังสือในโรงเรียน พบว่าพฤติกรรมครูที่มีลักษณะเป็นมิตรและมีความเป็นธรรมสัมพันธ์กับการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนพฤติกรรมครูกับลักษณะส่วนบุคคล จีรพร สร้อยสุวรรณ. (2539) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายในสถาบันราชภัฏ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า พฤติกรรมครูในการสูบบุหรี่เป็นแบบอย่างมีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตของนักเรียนสอดคล้องกับ โกเมศ กาบแก้ว (2540) ที่ศึกษาเจตคติของนักเรียนช่างอุตสาหกรรมที่ก่อการทะเลาะวิวาทที่มีต่อสภาพภายในสถานศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พฤติกรรมการขาดการดูแลเอาใจใส่จากครูมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสุขภาพจิตของนักเรียน เนื่องจากครูไม่สนใจที่จะถามทุกข์สุขหรือปัญหาของนักเรียนทำให้นักเรียนต้องเก็บความรู้สึกอัดอั้นคับข้องใจไว้ส่งผลทำให้เกิดพฤติกรรมทะเลาะวิวาทได้ง่าย

จากผลการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมครู ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมครู ได้แก่ การลงโทษ ขาดการดูแลเอาใจใส่และการเป็นแบบอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมก้าวร้าวและอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางลักษณะส่วนบุคคล

2.3 ความฉลาดทางอารมณ์

คำว่าความฉลาดทางอารมณ์หรือ Emotional Intelligence เป็นคำ ที่บัญญัติขึ้นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1990 โดยนักจิตวิทยาสองคนคือ Peter Salovey แห่งมหาวิทยาลัย Harvard และ John Meyer แห่งมหาวิทยาลัย New Hampshire ทั้งสองกล่าวว่า ความสามารถของบุคคลในการจัดการกับอารมณ์เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง หลังจากนั้นก็มีผู้ให้ความสนใจกับความฉลาดด้านนี้มากขึ้น มีการศึกษาวิจัยมากมายถึงคุณสมบัติหรือองค์ประกอบของความฉลาดด้านนี้ รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อชีวิตในที่สุดเมื่อปี ค.ศ. 1995 Daniel Goleman นักจิตวิทยาและนักเขียนประจำ หนังสือพิมพ์ New York Time ได้เขียนหนังสือชื่อ .Emotional Intelligence. ขึ้นมา โดยเน้นว่าความสามารถทางอารมณ์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญพอ ๆ กับความสามารถด้านอื่น และบางทีอาจสำคัญกว่าด้วยซึ่งคำว่า ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นคำ กล่าวที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน นอกเหนือจากคำนี้แล้วยังมีกลุ่มคำ ที่ใช้แทนกัน และมีความหมายที่สอดคล้องกัน เช่น ปัญญาอารมณ์ เซาว์นอารมณ์สติอารมณ์ ไอคิวของอารมณ์ เซาว์นสมาธิ ความฉลาดรู้ของอารมณ์ ความฉลาดทางอารมณ์ปริชารมณ์ ทักษะทางอารมณ์ และอัจฉริยภาพทางอารมณ์ ส่วนคำ Personal Intelligence, Emotional Literacy, Emotional Maturity, Emotional Capital, Emotional IQ และ Emotional Competence (อุมาพร. 2544 : 12) ในภาษาอังกฤษ เช่น Emotional Quotient, Emotional Intelligence, Social Intelligence, Tacit knowledge,

ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์

มีผู้รู้หลายท่านได้พยายามให้ความหมายของคำ ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ดังนี้

กรมสุขภาพจิต (2543) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์คือ ความสามารถในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ซึ่งประกอบด้วยความสามารถ 3 ด้าน ดังนี้คือ

ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

เก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

สุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ภูมิใจในตนเอง พึงพอใจในชีวิต มีความสุขสงบทางใจ

นงพงา ลิ้มสุวรรณ (2554 : 198-199) กล่าวว่าความฉลาดทางอารมณ์ คือ

ความสามารถด้านต่างๆ ทางจิตใจอารมณ์และสังคมหลายๆ ด้าน ซึ่งที่จริงก็คือวุฒิภาวะทางอารมณ์หรือทักษะชีวิต คนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะมีคุณสมบัติทั่ว ๆ ไปดังนี้

1. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์
2. มีการตัดสินใจที่ดี
3. ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้
4. มีความอดกลั้น
5. ไม่หุนหันพลันแล่น
6. ทนต่อความผิดหวังได้
7. เข้าใจจิตใจของผู้อื่น
8. เข้าใจสถานการณ์ทางสังคม
9. ไม่ย่อท้อหรือยอมแพ้ง่ายๆ
10. สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้
11. ไม่ปล่อยให้ความเครียดท่วมทับความคิดไปหมดจนทำอะไรไม่ถูก

รังสรรค์ โฉมยา (2553 : 51) ให้นิยามว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่มีลักษณะเป็นความสามารถในการตระหนักถึงอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น และใช้เป็นแรงจูงใจในการบริหารจัดการ อารมณ์ความรู้สึกของตนเองได้เป็นอย่างดี

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2544 : 12) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์คือ ความสามารถของเราในอันที่จะเข้าใจอารมณ์ของตนเอง จัดการกับอารมณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รู้จักมองโลกในแง่ดี และปรับตัวกับปัญหา ตลอดจนความเครียดต่างๆ ได้ดี

BarOn (1997 : 14) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นชุดของขีดความสามารถ สมรรถนะ และทักษะทางจิตพิสัย (Affective domain) ที่ส่งผลต่อความสามารถที่จะประสบความสำเร็จ ในการต่อสู้กับข้อเรียกร้องและแรงกดดันต่าง ๆ ที่มาจากภาวะแวดล้อม

Cooper and Sawaf (1997) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคล ในการที่จะรับรู้เข้าใจ และรู้จักใช้พลังงานด้านอารมณ์ของตนเอง เป็นรากฐานในการสร้างสัมพันธภาพและโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น

Goleman (1998 : 317) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง และความรู้สึกของผู้อื่น จนสามารถบริหารจัดการกับอารมณ์ของตน เพื่อจูงใจในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ประสบความสำเร็จ

Mayer and Salovey (1997 : 23) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นความสามารถในการ

1. รับรู้ ประเมิน และแสดงอารมณ์ออกมาได้อย่างเหมาะสม
2. เข้าถึงและ / หรือสร้างความรู้สึที่ดี ที่เกื้อกูลความคิดได้
3. เข้าใจอารมณ์และกระบวนการของอารมณ์ได้ดี
4. คิดใคร่ครวญและควบคุมภาวะอารมณ์ได้ดี ในทางที่ส่งเสริมความเจริญงอกงาม

ของสุขภาพจิต และเขาวนปัญญา

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ซึ่งประกอบด้วยความสามารถ 3 ด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง และ ด้านสุข

องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

อุมภาพร ตรังคสมบัติ (2544 : 20-23) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ว่าประกอบด้วยความสามารถด้านใหญ่ ๆ 2 ด้านคือ ประสิทธิภาพส่วนตัวและประสิทธิภาพทางสังคม

1. ประสิทธิภาพส่วนตัว

คนที่มีประสิทธิภาพส่วนตัว (Personal competence) จะมีคุณสมบัติ 3 ประการคือ มีความเข้าใจตนเอง มีการควบคุมตนเอง มีการผลักดันตนเอง

1.1 มีความเข้าใจตนเอง (Self awareness)

1.1.1 ตระหนักและเข้าใจในอารมณ์ของตน คือ รู้ว่าตนกำลังรู้สึกอย่างไร และเพราะอะไรจึงมีความรู้สึกแบบนี้

1.1.2 รู้ว่าความคิด ความรู้สึก และการกระทำ นั้นเกี่ยวพันกันอย่างไร

1.1.3 รู้ว่าความรู้สึกของตนมีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างไร

1.1.4 ประเมินตนเองได้อย่างถูกต้องรู้ว่าตนมีจุดแข็งและจุดอ่อนอะไรบ้าง

พยายามพัฒนาจุดแข็งให้แข็งยิ่งขึ้นและเปลี่ยนจุดอ่อนที่มีอยู่ให้กลายเป็นจุดแข็ง

1.2 มีการควบคุมตนเอง (Self regulation)

1.2.1 มีระเบียบวินัยในชีวิต

1.2.2 ควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนได้ เช่น ควบคุมอารมณ์โกรธ

ไม่ให้รุนแรงเกินไปหรือควบคุมความต้องการทางเพศให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม

1.2.3 มีความสงบมั่นคง แม้สถานการณ์รอบตัวจะแย่งก็ตาม

1.2.4 คิดและตัดสินใจได้อย่างระจ่าง แม้จะอยู่ในสภาวะที่กดดัน

1.2.5 มีความรับผิดชอบสูง รักษาสัญญาที่ตนให้ไว้กับผู้อื่น

1.2.6 บังคับตนเองให้อดทนทำ งานจนสำเร็จ

1.2.7 ทำ สิ่งต่าง ๆ อย่างมีสติ

1.2.8 มีความยืดหยุ่น ปรับตัวได้ดีกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

1.2.9 ดำรงตนให้อยู่ในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์และไว้วางใจได้

1.3 มีการผลักดันตนเอง (Self motivation)

1.3.1 มีแรงจูงใจที่จะประสบความสำเร็จ

1.3.2 ตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะทำงานให้สำเร็จโดยมีมาตรฐานที่ดี

1.3.3 กล้าตั้งเป้าหมายที่ท้าทาย แม้จะเป็นไปได้ยากก็ตาม

1.3.4 พยายามพัฒนาตนเอง

1.3.5 แสวงหาโอกาส แทนที่จะรอให้โอกาสมาถึงเอง

1.3.6 ไม่กลัวความล้มเหลว มองโลกในแง่ดี และมีความหวังอยู่เสมอ

1.3.7 มีความมุ่งมั่น และพยายามฟันฝ่าต่อสู้กับอุปสรรค

1.3.8 เชื่อมมั่นในตนเอง รู้ว่าตนเป็นคนที่มีคุณค่า และมีความสามารถ

1.3.9 ยินหยัดในสิ่งที่ตนคิดว่าถูกต้อง แม้จะแตกต่างไปจากคนอื่นก็ตาม

1.3.10 มีใจกว้างยอมรับฟังและเรียนรู้จากผู้อื่น

2. ประสิทธิภาพทางสังคม

คนที่มีประสิทธิภาพทางสังคม (Social competence) จะมีคุณสมบัติ 2 ประการคือ มีความเข้าใจผู้อื่น และมีทักษะทางสังคม

2.1 มีความเข้าใจผู้อื่น (Empathy)

2.1.1 เข้าใจผู้อื่นว่ามีอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และความต้องการอย่างไร

2.1.2 ไวต่อความรู้สึกของผู้อื่นตามสมควร

2.1.3 มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

2.1.4 มีน้ำใจพยายามช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ รู้จักให้ผู้อื่นบ้างไม่ใช่คอยแต่รับอย่างเดียว

2.1.5 มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ต้องการเห็นผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี

2.1.6 ยอมรับนับถือในตัวผู้อื่นยอมรับว่า มนุษย์มีความหลากหลายและมีความแตกต่างกัน

2.2 มีทักษะทางสังคม (Social skills)

2.2.1 สามารถสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

2.2.2 สื่อสารได้อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา รู้จักฟัง และรู้จักโต้ตอบ

2.2.3 รู้จักประเมินสถานการณ์ รู้ว่าตนควรจะทำอย่างไร

2.2.4 จัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.5 สามารถประนีประนอมและร่วมมือกับผู้อื่นได้

2.2.6 มีความเป็นผู้นำ

2.2.7 รู้จักโน้มน้าวจิตใจคน สร้างความร่วมมือร่วมใจ แรงบันดาลใจ และ

ความกระตือรือร้นให้เกิดขึ้นในกลุ่ม

BarOn (1997) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ซึ่งมี 15 องค์ประกอบย่อย ได้แก่

1. องค์ประกอบภายในตนเอง ประกอบด้วย
 - 1.1 ความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจความรู้สึกของตนเอง
 - 1.2 ความสามารถในการแสดงความรู้สึก ความเชื่อ ความคิด และปกป้องสิทธิของตนเองด้วยวิธีการอย่างสร้างสรรค์
 - 1.3 ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจ และศรัทธาในตนเอง
 - 1.4 การรับรู้ถึงคุณค่าของตนเอง ทำในสิ่งที่สามารถทำได้และต้องทำด้วยความสุขและความพอใจ
 - 1.5 ความสามารถในการกำหนดเป้าหมายของตนเอง สามารถควบคุมความคิด การกระทำ โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น
2. องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประกอบด้วย
 - 2.1 ความสามารถในการสร้างและคงสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่นแสดงออกโดยมีความผูกพันทางอารมณ์ที่แน่นแฟ้น รวมทั้งรู้จักการให้และรับความรัก ความเอาใจใส่
 - 2.2 ความสามารถในการร่วมมือและมีส่วนในการสร้างสรรค์สังคมที่ตนเกี่ยวข้อง
3. องค์ประกอบด้านการปรับตัวทางอารมณ์ ประกอบด้วย
 - 3.1 ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจปัญหา และสามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 3.2 ความสามารถในการแยกแยะความรู้สึกส่วนตัวกับสิ่งที่มีอยู่ในความเป็นจริง และสามารถปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์นั้น

Salovey และ Mayer (1990 : 189) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. รู้จักอารมณ์ตนเอง (Knowing one semotion) การรับรู้อารมณ์ของตนเองตามความเป็นจริง รู้สึกโกรธ เสียใจ ฯลฯ การรับรู้อารมณ์นำไปสู่การเข้าใจตนเองดีขึ้น
 2. การจัดการกับอารมณ์ (Managing emotions) ความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม
 3. การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง (Motivating oneself) ความสามารถควบคุมตนเองให้กำลังใจและกระตุ้นตนเองได้
 4. รู้จักอารมณ์บุคคลอื่น (Recognizing emotions in others) เห็นอกเห็นใจ รู้ความต้องการของผู้อื่น ซึ่งนำไปสู่การเข้าใจผู้อื่นและเป็นที่ยอมรับทางสังคม
 5. สร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น (Handling relationships) สามารถจัดการกับอารมณ์ของผู้อื่น มีศิลปะในการสร้างสัมพันธ์ภาพ เป็นผู้นำ สามารถจัดการกับความขัดแย้งระหว่างบุคคล
- กรมสุขภาพจิต (2543) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

ดี	เก่ง	สุข
1. ควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง 1.1 รู้อารมณ์และความต้องการ 1.2 ควบคุมอารมณ์ได้ 1.3 แสดงออกอย่างเหมาะสม	1. รู้จักและมีแรงจูงใจในตนเอง 1.1 รู้จักศักยภาพของตนเอง 1.2 สร้างขวัญและกำลังใจ 1.3 มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย	1. ภูมิใจในตนเอง 1.1 เห็นคุณค่าในตนเอง 1.2 เชื่อมั่นในตนเอง
2. เห็นใจผู้อื่น 2.1. ใส่ใจผู้อื่น 2.2. เข้าใจและยอมรับผู้อื่น 2.3. แสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม	2. ตัดสินใจและแก้ปัญหา 2.1 รับรู้และเข้าใจปัญหา 2.2 มีขั้นตอนในการแก้ไข ปัญหา 2.3 มีความยืดหยุ่น	2. พึงพอใจในชีวิต 2.1 มองโลกในแง่ดี 2.2 มีอารมณ์ขัน 2.3 พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่
3. รับผิดชอบ 3.1 รู้จักให้ / รู้จักรับ 3.2 รับผิดชอบ / ให้อภัย 3.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม	3. มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น 3.1 สร้างสัมพันธภาพที่ดีได้ 3.2 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม 3.3 กล้าแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์	3. มีความสงบทางใจ 3.1 มีกิจกรรมที่สร้างความสุข 3.2 รู้จักผ่อนคลาย 3.3 มีความสงบทางจิตใจ

องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับการปลูกฝังและพัฒนาต่อเนื่องกันมาตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมของพ่อแม่และผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดหรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก โดยการให้โอกาสได้รับรู้ ตีความหมายและแสดงอารมณ์ได้ถูกต้อง การสอนให้เด็กจัดการกับอารมณ์ตนเอง รู้จักรอคอย มีวินัย ควบคุมอารมณ์และเอาชนะโดยการสร้างพฤติกรรมในทางบวก รู้จักเข้าใจและเห็นใจคนอื่น สร้างสัมพันธภาพหรือผูก

มิตรกับคนอื่นได้ นอกจากการอบรมเลี้ยงดูแล้ว การกระทำตนเป็นแบบอย่างของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงให้เด็กได้เลียนแบบ การเปิดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์ด้านต่างๆ ที่นำไปสู่การเรียนรู้และเกิดทักษะทางอารมณ์ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะส่งเสริมให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีความสามารถทางอารมณ์ที่มีทั้ง ดี เก่ง สุข อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับตนเองและความสงบสุขของสังคมโดยรวม

ลักษณะของความฉลาดทางอารมณ์

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2543 : 56-59) กล่าวว่าไว้ว่าความฉลาดทางอารมณ์มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นผลร่วมจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในแต่ละวัฒนธรรม อาทิ ครอบครัว สื่อ โรงเรียน ที่มีบทบาทหล่อหลอม พฤติกรรมที่สะท้อนถึงความฉลาดทางอารมณ์ หรือ Ego Development ของบุคคล บทบาทของสถานการณืและวัฒนธรรม หรือ อนุวัฒนธรรม (Subculture) มีผลต่อระดับความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลเป็นอย่างยิ่ง
2. เกี่ยวข้องอย่างมากกับบุคลิกภาวะอารมณ์ที่เจริญสมวัย อาทิ ความอดได้รอได้ ไม่หุนหันพลันแล่นหรือใจร้อน โกรธง่าย การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา การไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เป็นต้นความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลในช่วงวัยเด็ก วัยรุ่น อาจแตกต่างไปจากรดับความฉลาดทางอารมณ์ของคน ๆ เดียวกัน เมื่อเติบโตเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ หรือเมื่ออายุมากขึ้นแล้ว ผู้ชายบางคนเมื่อมีบุตรธิดาแล้ว กลับเป็นคนสุขุม ใจเย็น มีระดับของความเอาใจเขามาใส่ใจเรามากขึ้น
3. เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพแบบฉบับที่เป็นปกติวิสัยของบุคคลนั้น ที่จำ เป็นต้องใช้ เวลาและความเอาจริงเอาจัง ในการปรับเปลี่ยนพัฒนาการเรียนรู้ของความฉลาดทางอารมณ์ มักจะเกิดกับชีวิตในช่วงหลังการศึกษาเล่าเรียนเป็นส่วนมาก เป็นเรื่องของ โลกในความเป็นจริง
4. เรียนรู้ได้ ฝึกฝนได้ พัฒนาได้ เป็นการฝึกสมองทั้งสองด้านโดยเฉพาะในซีกของ Limbic System แต่ต้องใช้ความอดทนเอาจริงเอาจัง และที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับระดับ ประสบการณ์ของบุคคล การเรียนรู้ของความฉลาดทางอารมณ์ มีทั้งที่ไม่ปรากฏให้เห็น (Implicit) ซึ่งถือเป็นการเรียนรู้ได้ต่อกันภายในตัวบุคคล (Intraindividual) หรืออาจแสดงออกมาอย่างชัดเจน (Explicit) ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์

อริยา คูหา (2545 : 155) กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงและต่ำ ดังนี้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงและต่ำ

ผู้ที่มี EQ สูง	ผู้ที่มี EQ ต่ำ
1. แสดงออกอย่างตรงไปตรงมาชัดเจน	1. ไม่รับผิดชอบต่อความรู้สึกของตน ตำหนิผู้อื่น
2. ไม่ถูกครอบงำ โดยความรู้สึกทางลบ	2. บอกไม่ได้ว่าทำไมถึงรู้สึกเช่นนั้น
3. อ่านภาษาท่าทางในการสื่อสารได้ดี	3. กล่าวหาโจมตี ตำหนิ ตัดสิน ทำลายขวัญ กำลังใจผู้อื่น
4. ผสานเหตุผลของชีวิตด้วยความจริง	4. มุ่งวิเคราะห์ผู้อื่นมากกว่าแสดงความเข้าใจ
5. ใช้ตรรกะและสามัญสำนึก	5. ปุ่มบวม ทึกทัก มักคิดแทนเราเช่น ผมคิด (เชื้อหรือเดา) ว่าคุณ....”
6. พึ่งพาตนเองได้เป็นอิสระต่อเหตุผลเชิง จริยธรรม	6. แสดงความไม่เชื่อตรงเกี่ยวกับความรู้สึกนึก คิดของตน
7. สร้างขวัญกำลังใจ ภายในตนเองได้	7. พุดสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนสูงหรือ ต่ำกว่าความเป็นจริง
8. นำสภาวะอารมณ์ของตนเองกลับสู่สภาวะ ปกติได้	8. ทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่
9. มองโลกในแง่ดี ไม่ยอมแพ้กับอุปสรรคและ ปัญหา	9. ขาดสติสัมปชัญญะสิ่งที่พุดกับสิ่งที่ทำไม่ ตรงกัน
10. ใส่ใจในความรู้สึกของผู้อื่น	10. ผูกใจเจ็บ อาฆาตแค้น ให้อภัยคนไม่ได้
11. ไม่ถูกครอบงำ กับความกลัว วิตกกังวล	11. ชอบทำ ให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเขาผิด
12. ระบุความรู้สึกทางอารมณ์กับตนเองได้	12. ยัดเยียดความรู้สึกนึกคิดต่างๆให้ผู้อื่น ฟังหรือ คนอื่น
13. เป็นธรรมชาติเมื่อพุดเกี่ยวกับความนึกคิด ต่างๆ	13. เผยความรู้สึกที่แท้จริงที่เกิดขึ้นกับตน ไม่ได้
14. ชีวิตเป็นอิสระต่ออำนาจความร่ำรวย ตำแหน่งศักดิ์ศรี ชื่อเสียงการยอมรับ	14. ไม่ใส่ใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
15. กล้าเปิดเผยความรู้สึกนึกคิดของตนเอง	15. พุดออกมาโดยไม่คิดถึงห้วงคนอื่น

ผู้มีEQ สูง	ผู้มีEQ ต่ำ
16. ไม่สอหดแทรกความคิดไว้ในความรู้สึกตน	16. ยึดมั่นในความคิดความเชื่อของตนเองใจ 17. เป็นผู้ฟังที่ไม่ดี ขูดขัณฑ์จ้งหะ บั่นทอนขวัญ และกำลังใจคู่สนทนา เน้นข้อเท็จจริงมาก 18. ใช้ภูมิปัญญาของตน วิพากษ์ตำหนิผู้อื่น สร้างภาพว่าตนฉลาด

การประเมินความฉลาดทางอารมณ์

กรมสุขภาพจิต (2543) ได้สร้างแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ โดยประเมินใน 3 ด้านคือ ดี เก่ง สุข ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยและคุณสมบัติที่ต้องการประเมิน ดังต่อไปนี้

1. ด้านดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และความต้องการของตนเองรู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งแบ่งเป็นองค์ประกอบย่อยและคุณสมบัติที่ต้องการวัดคือ

1.1 ควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง ได้แก่ รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง ควบคุมอารมณ์ได้ และแสดงออกอย่างเหมาะสม

1.2 เห็นใจผู้อื่น ได้แก่ ใส่ใจผู้อื่น เข้าใจและยอมรับผู้อื่น และแสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม

1.3 รับผิดชอบ ได้แก่ รู้จักให้/รู้จักรับ รับผิดชอบ/ให้อภัย และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2. ด้านเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งแบ่งเป็นองค์ประกอบย่อยและคุณสมบัติที่ต้องการวัด คือ

2.1 รู้จักและมีความแรงจูงใจในตนเอง ได้แก่ รู้จักศักยภาพของตน สร้างขวัญและกำลังใจและมีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย

2.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา ได้แก่ รับรู้และเข้าใจปัญหา มีขั้นตอนในการแก้ปัญหาและมีความยืดหยุ่น

2.3 มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น ได้แก่ สร้างสัมพันธภาพที่ดีได้ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และกล้าแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์

3. ด้านสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ซึ่งแบ่งเป็นองค์ประกอบย่อยและคุณสมบัติที่ต้องการวัดคือ

3.1 ภูมิใจในตนเอง ได้แก่ เห็นคุณค่าตนเอง และเชื่อมั่นในตนเอง

3.2 พึงพอใจในชีวิต ได้แก่ มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน และพอใจในสิ่งที่ตนมี

อยู่

3.3 มีความสุขสงบทางใจ ได้แก่ มีกิจกรรมที่สร้างความสุข รู้จักผ่อนคลาย และมีความสงบทางจิตใจโดยกำหนดให้แต่ละคุณสมบัติที่ต้องการวัด มีข้อคำถามด้านละ 2 ข้อเท่า ๆ กัน ซึ่งข้อคำถามแต่ละข้อมีข้อความในเชิงบวกและลบอย่างละ 1 ข้อ รวมเป็นข้อคำถามที่ใช้เป็นแบบประเมิน 52 ข้อ และกำหนดเกณฑ์ให้ประเมินข้อคำถาม ตอบเป็น 4 ระดับ คือ

ไม่จริง หมายถึง ผู้ตอบไม่มีลักษณะเช่นนั้นเลย

จริงบางครั้ง หมายถึง ผู้ตอบมีลักษณะเช่นนั้นแต่ไม่บ่อยนัก

ค่อนข้างจริง หมายถึง ผู้ตอบมีลักษณะเช่นนั้นบ่อยมาก

จริงมาก หมายถึง ผู้ตอบมีลักษณะเช่นนั้นเกือบตลอดเวลาเสมอ ๆ

สำหรับการใช้แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ในวัฒนธรรมตะวันตกส่วนใหญ่ จะใช้ประโยชน์ในการทำนายความสำเร็จและการพัฒนาศักยภาพหรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน และการประกอบอาชีพ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์และแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับประชาชนไทย อายุ 12-60 ปี ของกรมสุขภาพจิต ซึ่งไม่แตกต่างจากของต่างประเทศมากนัก แต่จะให้ความสำคัญกับการเป็นคนที่มีความสามารถในการปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มากกว่าจะเน้นเรื่องการใช้ความฉลาดทางอารมณ์เพื่อการแข่งขัน การมีแรงจูงใจสูงเพื่อความสำเร็จหรือความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ดี เก่ง สุข ความฉลาดทางอารมณ์ดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับการปลูกฝังและพัฒนาต่อเนื่องกันมาตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมของพ่อแม่และผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดหรืออยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก โดยการให้โอกาสได้รับรู้ ตีความหมายและแสดงอารมณ์ได้ถูกต้อง การสอนให้เด็กจัดการกับอารมณ์ตนเอง มีวินัย ควบคุมอารมณ์และเอาชนะโดยการสร้างพฤติกรรมในทางบวก รู้จักเข้าใจและเห็นใจคนอื่น สร้างสัมพันธ์ภาพหรือผูกมิตรกับคนอื่นได้นำ ไปสู่การเรียนรู้และเกิดทักษะทางอารมณ์ที่จะส่งเสริมให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีความสามารถทางอารมณ์ที่มีทั้ง ดี เก่ง สุข อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับตนเองและความสงบสุขของสังคม

2.4 เจตคติต่อพฤติกรรมก้าวร้าว

ความหมายของเจตคติ

คำว่า เจตคติ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Attitude มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า Aptus แปลว่า ไน้มเอียง เหมาะสม แต่เดิมนั้นเจตคติใช้คำว่า ทศนคติ ต่อมาคณะกรรมการการบัญญัติศัพท์ 2519 และกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการได้ใช้คำนี้ตลอดจนมาถึงปัจจุบัน (ธีรวิทย์ เอกะกุล.2550 : 1)

พจนานุกรม “ The American Heritage Dictionary ” (วารสาร สืบสหการ, 2545 : 22) ได้บัญญัติไว้ว่า “ เจตคติ ” คือสภาวะของจิตหรือความรู้สึกที่มีต่อบางสิ่งบางอย่าง

อรรถวรรณ ปิลาธนีโอวาท. (2546 : 25) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง แนวโน้มของคน ๆ หนึ่งที่มีต่อสิ่งเร้าหรือเรื่องบางเรื่อง หมายความว่าถึงผลรวมของความรู้สึก อคติ ความกลัว ความคิด และความรู้สึกอื่น ๆ ที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ และมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ (Beliefs) ในเรื่องต่าง ๆ หรือโลกทัศน์ที่ปลูกฝังอยู่แล้ว (Predispositions)

อนาสตาซี (Anastasi. 1968 : 470-480) ได้กล่าวไว้ว่า ทัศนคติเป็นความโน้มเอียงทางจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ที่ได้รับ อาจจะมีมากหรือน้อยในทางพึงพอใจ เห็นด้วยหรือชอบ ซึ่งเรียกได้ว่าเห็นไปในทางบวก ถ้าไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบก็เรียกว่า เป็นทัศนคติทางลบ ถ้ารู้สึกเฉย ๆ ไม่ชอบไม่เกลียด ก็เรียกว่า เห็นทัศนคติในทางกลาง ๆ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเจตคติสรุปได้ว่า เจตคติ คือสภาวะของจิตหรือความรู้สึกที่มีต่อบางสิ่งบางอย่าง หรือ เป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความคิด หรือ ความรู้ ความรู้สึก ความเชื่อ ความเข้าใจของบุคคลกับแนวโน้มของพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ลักษณะของเจตคติ

เจตคติมีลักษณะเป็นนามธรรม เราไม่อาจสัมผัสเจตคติได้โดยตรง แต่เราอาจทราบเจตคติของบุคคลได้ จากการสังเกตพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

ศักดิ์ สุทรเสถณี (2538 : 6-7) ได้กล่าวถึง เจตคติไว้ว่า โดยทั่วไปแล้ว “เจตคติ” มีคุณสมบัติมากมายหลายอย่าง ถ้าเรามองเจตคติในแง่ของมิติ (Dimensions) ต่างๆ จะสามารถมองเจตคติได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นและเข้าใจเจตคติได้ดีขึ้น การมองเจตคติในแง่มุมหรือมิติต่างๆ นั้นทำได้หลายวิธี อย่างไรก็ตามมิติที่น่าสนใจและสมควรกล่าวมีถึง 7 ด้าน คือ

1. ด้านความเข้มข้น (Intensity) คือลักษณะอื่นของเจตคติเข้ามาประกอบทำให้เกิดความเข้มข้น ส่วนมากมักจะมีสิ่งอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ความมั่นใจ ความสำคัญของจุดมุ่งหมายที่มีต่อวัตถุประสงค์ของเจตคติ เช่น เจตคติที่มีต่อบิดามารดาของเราย่อมเข้มข้นกว่าเจตคติต่อบิดามารดาของคนอื่น
2. ด้านขนาดหรือปริมาณ (Magnitude) คือปริมาณการชอบหรือไม่ชอบว่ารุนแรงหรือไม่เพียงใด คือ ชอบมาก ชอบน้อย หรือไม่ชอบเลย
3. ด้านความเด่น (Salience) คือความพร้อมที่จะแสดงเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น เราเป็นคนไทยนับถือพุทธศาสนา เมื่อมีคนมาว่าพุทธศาสนาไม่ดี เราพร้อมที่จะตอบโต้
4. ด้านความเป็นแกนสำคัญของชีวิต (Centrality) เจตคติบางอย่างมีสถานภาพที่สูงมาก การที่บุคคลมองโลกมองชีวิต จะใช้เจตคตินี้เป็นหลักในการมอง เจตคติที่ว่านี้เป็นส่วนหนึ่งของความคิดรวบยอดของบุคคล (Self - concept)
5. ด้านมิติทั้งสามองค์ประกอบเจตคติ คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความรู้สึก และด้านการกระทำ (The Cognitive, Affective and Action Tendency Trachotomy) การมองมิติทั้งสามนี้เป็นการมองในด้านความเชื่อ ความคิดเห็น ในความรู้สึกและในด้านการกระทำหรือพฤติกรรมนั่นเอง

6. ด้านจิตสำนึก (Consciousness) ตามมิตินี้เจตคติจะถูกมองว่าอยู่ในสภาวะจิตสำนึกหรือจิตไร้สำนึก หรืออยู่ในสำนึกเพียงบางส่วน

7. ด้านความมั่นคง (Stability) การพิจารณาเจตคติตามมิตินี้ก็ดูได้จากว่า เจตคตินั้นๆ มีความทนทานยืดหยุ่น หรือง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงมากน้อยขนาดไหนอย่างไร

Thurstone (1967) ได้กล่าวถึงเจตคติว่าเป็นตัวแปรทางจิตวิทยาชนิดหนึ่ง ที่ไม่สามารถสังเกตได้ง่าย แต่เป็นความโน้มเอียงภายในแสดงออกมาได้โดย พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และเจตคดียังเป็นเรื่องของความชอบไม่ชอบ ความลำเอียง ความรู้สึก ความรู้สึกรู้สึก และความเชื่อมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ธีรวิมล เอกะกุล (2550 : 3-5) ยังได้กล่าวถึงเจตคติว่า เจตคติเป็นความรู้สึกที่บ่งชี้ลักษณะทางจิตใจ อารมณ์ของบุคคล ซึ่งอาจเป็นลักษณะที่ไม่แสดงออกมาภายนอกให้บุคคลอื่นเห็นหรือเข้าใจได้ ซึ่งมีลักษณะทั่วไปที่สำคัญ 5 ประการ

1. เจตคติเป็นเรื่องของอารมณ์ (Feeling) อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลจะมีการกระทำที่เสแสร้งโดยแสดงออกไม่ให้ตรงกับความรู้สึกของตนเมื่อเขารู้ตัวหรือรู้ว่ามีคนสังเกต

2. เจตคติเป็นเรื่องเฉพาะตัว (Typical) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกันแต่รูปแบบ การแสดงออกแตกต่างกันไป หรืออาจมีการแสดงออกที่เหมือนกัน แต่ความรู้สึกต่างกัน

3. เจตคติมีทิศทาง (Direction) การแสดงออกของความรู้สึกสามารถแสดงออกได้ 2 ทิศทาง เช่น ทิศทางบวกเป็นทิศทางที่สังคมปรารถนา และทิศทางลบเป็นทิศทางที่สังคมไม่ปรารถนา ได้แก่ ซื่อสัตย์-คดโกง รัก-เกลียด ชอบ-ไม่ชอบ เป็นต้น

4. เจตคติมีความเข้ม (Intensity) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องความเข้มที่บุคคลรู้สึกมากน้อยต่างกัน เช่น รักมาก รักน้อย ขยັນมาก ขยັນน้อย เป็นต้น

5. เจตคติต้องมีเป้า (Target) ความรู้สึกจะเกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้ เช่น รักพ่อรักแม่ ขยັນเข้าชั้นเรียน เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับเจตคติพบว่า เจตคติมีลักษณะเป็นนามธรรม เราไม่สามารถสัมผัสเจตคติได้โดยตรง แต่อาจทราบเจตคติของบุคคลได้จากการสังเกตพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลนั้น ๆ โดยเจตคติมีลักษณะที่สำคัญทั่วไปคือ เป็นเรื่องของ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ที่มีระดับของความทนทาน หรือเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไข เป็นเรื่องเฉพาะตัว มีความเข้มที่แตกต่างกันแต่ละสถานการณ์ แต่ละบุคคล เจตคติบางอย่างมีลักษณะเป็นแกนสำคัญของชีวิต และเจตคติสามารถเกิดขึ้นในระดับของจิตสำนึก จิตไร้สำนึก และจิตกึ่งสำนึก

องค์ประกอบของเจตคติ (Attitude Components)

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเจตคติพบว่า เจตคติประกอบด้วยส่วนประกอบต่าง ๆ กัน ซึ่งนักจิตวิทยาได้เสนอแนวคิดที่หลากหลายขององค์ประกอบของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติที่มีสามองค์ประกอบ คือ

1.1 องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่ ความรู้และแนวความคิดที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าไม่ว่าบุคคลหรือสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ความรู้และแนวความคิดดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดลักษณะและทิศทางของเจตคติของบุคคล กล่าวคือถ้าบุคคลมีความรู้และแนวคิดต่อสิ่งเร้าใดครบถ้วนแล้ว บุคคลนั้นก็จะมีเจตคติต่อสิ่งเร้านั้นไปในทางบวกหรือลบชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) ได้แก่ อารมณ์หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า อารมณ์หรือความรู้สึกดังกล่าวจะเป็นสิ่งกำหนดทิศทางและลักษณะของเจตคติของบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งใด บุคคลก็จะมีเจตคติไปในทางบวกต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าบุคคลมีอารมณ์หรือความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น บุคคลก็จะมีเจตคติทางลบต่อสิ่งนั้น

1.3 องค์ประกอบด้านแนวโน้มการกระทำ (Behavioral Component) ได้แก่ พฤติกรรมของบุคคลที่จะแสดงออกต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่บอกลักษณะและทิศทางทัศนคติของบุคคลกล่าวคือ ถ้าพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งเร้านั้นชัดเจนแน่นอน ทิศทางก็จะมีลักษณะชัดเจนแน่นอน และเป็นทิศทางบวกหรือลบชัดเจนด้วย

2. เจตคติที่มีสององค์ประกอบ คือ

2.1 องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive Component) หมายถึง องค์ประกอบด้านความเชื่อ ความรู้ ความคิด และความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายของเจตคติ

2.2 องค์ประกอบอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ-ไม่ชอบ หรือทำที่ที่ดี-ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายของเจตคติ

นักจิตวิทยาที่สนับสนุนแนวคิดนี้ได้แก่ แคทซ์ (Katz, 1960) คาร์เพน (Kaplan, 1965) โรเซนเบิร์ก (Rosenberg, 1965) และ กิลฟอร์ด (Guilford, 1960)

3. เจตคติที่มีองค์ประกอบเดียว คือ องค์ประกอบด้านอารมณ์หรือความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ-ไม่ชอบ หรือทำที่ที่ดี-ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อเป้าหมายของเจตคติ

นักจิตวิทยาที่สนับสนุนแนวคิดนี้ได้แก่ เทอร์สตัน อินสโค นิวแมน และ นิวแมน

จากการศึกษาเจตคติ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้เจตคติมีองค์ประกอบด้วยกัน 3 ด้าน คือ

1) องค์ประกอบทางด้านสติปัญญา 2) องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก 3) องค์ประกอบทางด้านความพร้อมที่จะกระทำหรือแนวโน้มของการปฏิบัติ ซึ่งทั้งสามด้านมีความสัมพันธ์กัน โดย

องค์ประกอบด้านความรู้ และด้านความรู้สึกเป็นขั้นพื้นฐาน และจะส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาเป็นองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรมนั่นเอง และถ้าด้านใดด้านหนึ่งเปลี่ยนไป จะทำให้เจตคติโดยรวมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

การเกิดเจตคติ

จากการศึกษาเรื่องแหล่งหรือจุดกำเนิดเจตคติของบุคคลตามแนวคิดของรอย แบล็ควู้ด (Roy Blackwood) และ อรวรรณ บิลันธนีโอวาทนั้นมีอยู่มากมายหลายประการ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

1. เกิดจากการเรียนรู้ เช่น เด็กเกิดใหม่จะได้รับการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีจากบิดามารดา ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนได้เห็นแนวการปฏิบัติของพ่อแม่ แล้วรับมาปฏิบัติตามต่อไป
2. เกิดจากความสามารถในการแยกแยะความแตกต่าง คือ แยกแยะได้ว่าสิ่งใดดี ไม่ดี เช่น ผู้ที่สามารถแยกแยะระหว่างการเมืองที่มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งและหลังแต่งว่าดีหรือไม่ดี
3. เกิดจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลซึ่งแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนมีเจตคติที่ดีต่อการรักษานวลสงวนตัว เพราะได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก
4. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) เจตคติบางอย่างถูกสร้างขึ้นจากการเลียนแบบจากคนอื่น โดยขั้นแรกจากเหตุการณ์บางอย่าง บุคคลจะมองเห็นว่าบุคคลอื่นมีการปฏิบัติตนอย่างไร จากนั้นบุคคลจะแปลความหมายของการปฏิบัติในรูปแบบของความเชื่อ หากบุคคลนั้นให้ความสำคัญกับบุคคลที่แสดงปฏิกริยานั้นอยู่แล้ว บุคคลนั้นจะยอมรับความรู้สึกความเชื่อที่เขาคิดว่าบุคคลนั้น ๆ มี
5. การตอบสนองความต้องการของบุคคล นั่นคือสิ่งใดตอบสนองความต้องการของตนได้ บุคคลนั้นก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หากสิ่งใดตอบสนองความต้องการของตนไม่ได้ บุคคลนั้นก็จะมีเจตคติไม่ดีต่อสิ่งนั้น
6. การเข้าไปเป็นสมาชิก หรือสังกัดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งคนส่วนมากมักยอมรับเอาทัศนคติของกลุ่มมาเป็นของตน หากเจตคตินั้นไม่ขัดแย้งกับเจตคติของตนเกินไป
7. องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) เจตคติของบุคคลหลายอย่างเกิดขึ้นสืบเนื่องจากสถาบัน เช่น โรงเรียน สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาหรือหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสถาบันเหล่านี้จะเป็นแหล่งที่มาและสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้บุคคลเกิดเจตคติบางอย่างได้
8. เกิดจากความเชื่อ ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ ประเด็นสำคัญคือ ความยากง่ายในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อมีระดับแตกต่างกันในความเชื่อแต่ละอย่าง
9. เกิดจากค่านิยม คือ หลักการของความประพฤติที่เป็นที่ยอมรับในสังคมหนึ่ง หลักการนี้มาจากวิชาซีพีแยะจริยธรรมของสังคม
10. เกิดจากปทัสถาน คือ มาตรฐานหนึ่งซึ่งสังคมหนึ่ง ๆ ใช้เป็นแบบแผนในการปฏิบัติตั้งนั้นจึงกล่าวได้ว่า เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือ เกิดจากประสบการณ์ของบุคคล

โดยแหล่งที่ก่อให้เกิดเจตคตินั้นมีมากมาย คือ จากการใช้ประสบการณ์เฉพาะอย่างกับสิ่งที่เกี่ยวข้อง การได้รับการสั่งสอน การเลียนแบบสิ่งที่เป็นแบบอย่าง การได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ต้องการหรือการเป็นสมาชิก

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ

การศึกษาเจตคติเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาพฤติกรรมภายในของตัวบุคคล สิ่งสำคัญคือการศึกษาทฤษฎีเจตคติ ซึ่งทฤษฎีเจตคติมีหลายทฤษฎีที่ใช้อธิบายด้วยกันดังนี้

1. ทฤษฎีความสอดคล้องของความคิด (Cognitive Consistency Theories) ทฤษฎีความสอดคล้องของความคิด เป็นเรื่องเกี่ยวกับการคิดหรือการรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทำให้เกิดความรู้หลายๆ ด้าน หรือมีส่วนประกอบของการรู้ (Cognitive element) หลายอย่าง รู้ในทางที่ดีหรือไม่ดี ถ้ารู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีมากกว่าในทางที่ไม่ดีจะเกิดความสอดคล้องของการรู้ขึ้นทำให้เกิดเจตคติที่ดีในสิ่งนั้น หรือถ้ารู้ในทางที่ไม่ดีมากกว่าในทางดีจะเกิดความไม่สอดคล้องของการรู้ทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีหรือไม่ชอบสิ่งนั้น และเมื่อรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ดีและไม่ดีพอๆ กัน จะทำให้เกิดความขัดแย้งของการรู้ขึ้นเรียกว่า เกิดความไม่สอดคล้องของการรู้ขึ้น (Cognitive dissonance) ดังนั้นจำเป็นจะต้องรู้ในทางที่ดีให้มากกว่าในทางที่ไม่ดี จึงจะมีเจตคติในทางที่ดีมากกว่า กล่าวได้ว่าส่วนประกอบของการรู้ (Cognitive element) ของคนเรา ถ้ารู้ในทางที่ดีมากกว่าในทางที่ไม่ดี จะเกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นในความรู้หรือความคิดของคนเรา ซึ่งทำให้เกิดความมั่นคง (Consistency) เกิดความสมดุล (Balance) เกิดความสอดคล้อง (Consonance) เกิดความเหมาะสม (Congruity) และถ้าส่วนประกอบของการรู้ของเราในทางที่ไม่ดีมากกว่าในทางที่ดี จะเกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นในความรู้หรือความคิดของคนเราดังนี้ เกิดความไม่มั่นคง (Inconsistency) เกิดความไม่สมดุล (Imbalance) เกิดความไม่สอดคล้อง (Dissonance) เกิดความไม่เหมาะสม (Incongruity) (ธีรวุฒิ เอกะกุล. 2550 : 25)

2. ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) และการกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social interaction Theory) ทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) เป็นทฤษฎีประเภทจุลภาค (Micro) นักทฤษฎีที่สำคัญในทฤษฎีนี้คือ จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) จาคอบ โมเรโน (Jacob Moreno) ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton) เออร์วิง กอฟฟ์แมน (Erving Goffman) เฮอร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herber Blumer) และเชนดอน สไตรเกอร์ (Sheldon Stryker) (สนธยา พลศรี. 2545: 91) การกระทำระหว่างกันทางสังคมและการกระทำระหว่างกันทางสัญลักษณ์ การกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social interaction) หมายถึง การกระทำของบุคคลที่มีผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อความคิดหรือการกระทำของอีกบุคคลหนึ่ง ในการจัดให้กลุ่มตัวอย่างได้ร่วมกิจกรรมด้วยกัน ทั้งทางด้านความคิด ความรู้ ความรู้สึก และแนวโน้มในการกระทำนั้น เป็นการทำให้แต่ละคนมีผลต่อความคิดของกันและกัน Mead (สนธยา พลศรี. 2545 : 91) นักปรัชญาชาวอเมริกัน ในฐานะผู้วางรากฐานของทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ มีความเห็นว่าคุณลักษณะเด่นของจิตมนุษย์มี 3 ประการ คือ 1) จิตมีความสามารถใช้สัญลักษณ์กำหนดสิ่งต่าง ๆ

ในสภาพแวดล้อมทำให้สามารถ “รู้จัก” สิ่งต่างๆ เหล่านั้น 2) จิตสามารถฝึกซ้อมแนวการกระทำต่อสิ่งต่างๆ ดังกล่าวแนวทางต่าง ๆ ก่อนที่จะได้ลงมือกระทำจริง และ 3) จิตสามารถหักห้ามแนวการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมไม่สมควร เมื่อพิจารณาที่ได้จากการฝึกซ้อมในใจตามข้อ 2 ก่อนที่จะได้มีการปฏิบัติจริง ซึ่ง Mead เรียกกระบวนการใช้สัญลักษณ์หรือใช้ภาษานี้ว่า “การฝึกซ้อมในใจ” (imaginative rehearsal) ซึ่งแสดงให้เห็นความคิดเกี่ยวกับจิตมนุษย์ของเขาว่า จิตเป็นกระบวนการไม่ใช่เป็นโครงสร้างความคิดเรื่องการฝึกซ้อมในใจนี้เองเป็นความคิดสำคัญทำให้ Mead อธิบายการเกิดขึ้นของกลุ่มที่เป็นระเบียบ (organized group) และการดำรงอยู่ได้ของกลุ่มเหล่านี้ เพราะจิตจะเลือกสรรแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมความร่วมมือและการปรับตัว จึงทำให้กลุ่มเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้

จะเห็นว่า การกระทำของบุคคลหนึ่งบุคคลใด มีผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อความคิดหรือการกระทำของอีกบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่หรือทั้งสองฝ่าย นอกนั้นจิตของมนุษย์สามารถแยกแยะสิ่งถูก ผิด เหมาะสมหรือไม่ สามารถหักห้ามแนวการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม ไม่สมควร

การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลสามารถทำได้หลายวิธีด้วยกัน ดังนี้

1. การรับข้อมูลใหม่จากบุคคลอื่นหรือผ่านทางสื่อมวลชน ซึ่งจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบด้านความคิด ความเข้าใจ และมีผลถึงการเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบด้านความรู้สึก และการประพฤติปฏิบัติ
2. การให้ประสบการณ์ตรง เช่น การให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจาก บุคคลที่ล้มเหลวในเรื่องความรัก เพราะการไม่เห็นคุณค่าต่อพรหมจารีของตนในอดีต ทำให้นักเรียนได้คิดและเกิดการพัฒนาต่อเจตคติในการให้คุณค่าต่อพรหมจารีของตนเองได้
3. การใช้สารชักจูง โดยผ่านสื่อประเภทต่างๆ เช่น บทความ คำพูด โดยผ่านสื่อประเภทต่างๆ ไปยังผู้รับ ทำให้บุคคลเปลี่ยนเจตคติคล้ายตาม โดยการใช้สารที่ทำให้เกิดความกลัวในระดับต่างกัน
4. การอภิปรายกลุ่ม โดยการให้สมาชิกในกลุ่มได้เสนอแนะความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ แล้วหาข้อสรุปที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งมีผลทำให้สมาชิกในกลุ่มรับรู้และคล้ายตามได้
5. การให้คำแนะนำ โดยการให้บุคคลอื่น เช่น ผู้มีอำนาจเหนือกว่า กลุ่มเพื่อนมาแนะนำสิ่งต่างๆ ทำให้บุคคลเปลี่ยนเจตคติได้
6. การใช้อิทธิพลของกลุ่ม
7. การเปลี่ยนแปลงความเชื่อและค่านิยม
8. การใช้ตัวแบบประกอบการให้ข่าวสารข้อมูลในการพัฒนาจาก

การศึกษาค้นคว้าพบว่าแนวทางในการหล่อหลอมและปลูกฝังเจตคติต่อคุณค่าพรหมจารีนั้น มีหลากหลายวิธีด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลดีในการพัฒนาควรเลือกใช้หลายๆ วิธีการอย่างผสมผสานกัน การเลือกใช้แต่ละวิธีการทำให้บุคคลที่อยู่ในสถานการณ์หรือในบริบทนั้น เกิดความสงสัย คับข้อง

ใจในเจตคติของตน การจัดกิจกรรมจะเข้าไปช่วยสะกิดความคิด สะท้อนความรู้สึกและการปฏิบัติแบบเดิมๆ ของนักเรียนในด้านการให้คุณค่าพรหมจารีของนักเรียนหญิง ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดนักเรียนได้ถูกคิดใหม่ว่าพรหมจารีเป็นสิ่งสำคัญ มีคุณค่าควรแก่การเก็บรักษาไว้จนถึงเวลาที่เหมาะสม

ประโยชน์ของการวัดเจตคติ

จากการศึกษาของ อีรูวดี เอกะกุล (2550 : 20) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตคติว่าดังนี้

1. ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยการจัดรูปหรือจัดระบบสิ่งของต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเรา
2. ช่วยให้มี การเข้าข้างตนเอง (Self - Esteem) โดยช่วยให้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งไม่ดีหรือปกปิดความจริงบางอย่าง ซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเขา
3. ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อน
4. ช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง ซึ่งแสดงว่าเจตคตินั้นนำความพอใจมาให้บุคคลนั้น
5. เตรียมบุคคลเพื่อให้พร้อมต่อการปฏิบัติการ
6. ช่วยให้บุคคลได้คาดคะเนล่วงหน้าว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น
7. ทำให้บุคคลได้รับความสำเร็จตามหลักชัยที่วางไว้

จากการศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์ของการวัดเจตคติ พอสรุปได้ว่า ถ้าเราทราบเจตคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว เราสามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคล สามารถหาแนวทางป้องกันและแก้ไขในเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งเข้าใจสาเหตุและผลของพฤติกรรมหรือแนวทางการกระทำของบุคคลได้

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ศิริ ปานแดง (2547 : 1) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับทัศนคติต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยกระบี่ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยกระบี่ จำนวน 307 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี เก่ง และสุข อยู่ในเกณฑ์ปกติ และพบว่านักเรียนที่มีเพศ ระดับการศึกษาและผลการเรียนแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อพฤติกรรมก้าวร้าวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี เก่ง และสุข ของนักเรียนมัศึกษามีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

มุขธิดา ศิริจันทร์ (2547 : 38-40) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเลี้ยงดูกับการแสดงออกของเยาวชนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวในสถานศึกษา กับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในสถานศึกษาสังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2546 จำนวน 73 คน เครื่องมือที่ใช้ในการ

เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .80 และแบบสอบถามการเลี้ยงดูซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .75 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการแสดงออกทางกายของพฤติกรรมก้าวร้าวอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ แต่มีการแสดงออกทางวาจาของพฤติกรรมก้าวร้าวอยู่ในระดับค่อนข้างสูง การเลี้ยงดูแบบให้ความรักมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการแสดงออกทางวาจาของพฤติกรรมก้าวร้าว ($r=-.43$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การเลี้ยงดูแบบลงโทษมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการแสดงออกทางวาจา ($r=.56$) และทางกาย($r=.91$) ของพฤติกรรมก้าวร้าว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยมีสัมพันธ์เชิงลบกับการแสดงออกทางวาจาของพฤติกรรมก้าวร้าว ($r=-.27$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกดขี่เชิงบวกกับการแสดงออกทางวาจา ($r=.86$) และมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการแสดงออกทางกาย ($r=-.39$) ของพฤติกรรมก้าวร้าว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อารยา อาจหาญ (2555 : 92-93) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านธารนพเก้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ปีการศึกษา 2554 จำแนกตามเพศและชั้นเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านธารนพเก้า มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี เก่ง และมีสุขอยู่ในระดับปกติ นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีและด้านสุขต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนหญิงมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีและด้านสุขสูงกว่านักเรียนชาย ส่วนด้านเก่งไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนต่างกันมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีและเก่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีและด้านสุขสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ส่วนด้านเก่งนักเรียนมีความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดีมาก และนักเรียนที่มีเพศและระดับชั้นเรียนต่างกันมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน ความฉลาดทางอารมณ์กับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโดยรวมไม่สัมพันธ์ แต่ความฉลาดทางอารมณ์สัมพันธ์กับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านรักความเป็นไทยและมีจิตสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีและด้านเก่งมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านรักความเป็นไทยและด้านมีจิตสาธารณะ ความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุขมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านรักความเป็นไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุทัศน์ คำชาลี (2548 : 54-58) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสุวรรณภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี

ที่ 6 อำเภอสุวรรณภูมิที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล และเพื่อเปรียบเทียบ ปัจจัยด้านครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู การคบเพื่อน และปัจจัยด้านสื่อของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสุวรรณภูมิ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสุวรรณภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว โดยใช้วิธีการสังเกตจากครูประจำชั้น ครูฝ่าย ปกครองของโรงเรียน และผู้ปกครอง จำนวน 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ผลการศึกษาพบว่า 1. นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อาศัย อยู่ในเขตเทศบาลมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่ใน เขตนอกเทศบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .052 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับ อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน โดยการแสดงแบบมีพฤติกรรมก้าวร้าวมากกว่านักเรียนที่ได้รับอิทธิพลจาก เพื่อนโดยการเสริมแรง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอสุวรรณภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ที่ได้รับอิทธิพลจากสื่อ โดยรวมมี พฤติกรรมก้าวร้าวอยู่ในระดับปานกลาง 4. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยง ดูแบบใช้เหตุผล แบบใช้อำนาจ แบบพหุนิยมเกินกว่าเหตุ และแบบปล่อยปละละเลย มี พฤติกรรมก้าวร้าวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปิยศรี บวรธนสาร (2550 : 99-100) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนเอกชนชายล้วนในกรุงเทพมหานคร ปัจจัยที่ศึกษาแบ่งเป็น 3 ปัจจัย คือปัจจัยด้านส่วนตัว ได้แก่ ระดับชั้นที่ศึกษา ลำดับการเกิด บุคลิกภาพ สุขภาพจิต พฤติกรรม การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง และฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ ลักษณะ กายภาพทางการเรียน สัมพันธภาพทางการเรียน สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน และ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนเอกชนชายล้วนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์ข้อมูล คือการหาค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความ สัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนเอกชนชายล้วนแห่ง หนึ่งในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 1 ปัจจัย ได้แก่ พฤติกรรม การ เล่นเกมคอมพิวเตอร์ (X_{10}) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนเอกชนชายล้วนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 มี 2 ปัจจัย ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง (X_{11}) และลักษณะ กายภาพทางการเรียน (X_{13})

วัชรินทร์ จามจรี (2550 : 3-4) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับ พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) ซึ่งศึกษาอิทธิพลของพฤติกรรมการเล่นเกมรุนแรงที่ส่งผลต่อ พฤติกรรมก้าวร้าวผ่านตัวแปรด้านจิตลักษณะ 5 ตัว คือ เจตคติที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าว การรับรู้

เกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว ความคาดหวังต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว การเรียนรู้พฤติกรรม ซึ่งนำต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว และการลดความรู้สึกรู้สึกต่อพฤติกรรมก้าวร้าว กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 182 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows version 11.5 และใช้โปรแกรม Lisrel version 8.30 ผลการวิเคราะห์พบว่าระยะเวลาในการเล่นเกมนี้อาจมีผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมก้าวร้าวผ่านการรับรู้เกี่ยวกับ พฤติกรรมก้าวร้าว การเรียนรู้พฤติกรรมซึ่งนำต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ความคาดหวังต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว และเจตคติที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ตามลำดับ

สาวิตรี ล้ำเลิศ (2552 : 89-90) ได้ศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าวและการพัฒนาโปรแกรมการควบคุมตนเองเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนหญิงที่กระทำผิด กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็น เยาวชนหญิงที่กระทำความผิดในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานีปี พ.ศ. 2551 จำนวน 120 คน กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโปรแกรมการควบคุมตนเองและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ที่มีคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75 ขึ้นไป จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดพฤติกรรมก้าวร้าว และโปรแกรมการควบคุมเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว ของเยาวชนหญิงที่กระทำผิด สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ และคะแนน เปอร์เซ็นต์ไทล์ของคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าว สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ T-test for dependent Samples และ F-test ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนหญิงที่กระทำผิดที่เข้าร่วม โปรแกรมการควบคุมตนเองเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว มีพฤติกรรมก้าวร้าวต่ำกว่าก่อนการเข้าร่วม โปรแกรมการควบคุมตนเองเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุมาลี เปลี่ยนพันธ์ (2553 : 4) ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของผู้สูงอายุกับพฤติกรรม ก้าวร้าวของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญศึกษา ที่มีอายุระหว่าง 11-15 ปี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 145 คน ได้มาโดยการคัดเลือกเฉพาะนักเรียน ที่มีผู้สูงอายุอยู่ร่วมในครอบครัว ผลการวิเคราะห์พบว่า นักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญศึกษาที่ได้รับ การอบรมเลี้ยงดูตามเพศของผู้อบรมเลี้ยงดู อายุของผู้สูงอายุที่อบรมเลี้ยงดู มีพฤติกรรมก้าวร้าวที่ ไม่แตกต่างกัน นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยสูงมีพฤติกรรม ก้าวร้าวสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยต่ำอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ .05 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยสูงมีพฤติกรรมก้าวร้าว ต่ำกว่ากลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไปสูงมีพฤติกรรมก้าวร้าวต่ำ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ลูคัส (Lucas. 2000 : 51-56) ได้ศึกษาผลของการให้หยุดพัก (Time-Out) และเทคนิค การเสริมแรงแบบดีอาร์เอ (DRA) เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กอายุ 2 ขวบ ที่ได้รับสิ่งเร้าการ ทดลอง เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเด็กอายุ 2 ขวบคนหนึ่ง โดยใช้วิธีการทดสอบเพื่อให้เชื่อมโยง

กับพฤติกรรมก้าวร้าว ผลการวิจัยพบว่า เทคนิคการให้หยุดพักและเทคนิคการเสริมแรงแบบดีอาร์ เอ (DRA) สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กได้

ลี (Li. 2000 : 73-A) ได้ศึกษาการใช้การว่ากล่าวทางวาจา เพื่อแก้ไขพฤติกรรมไม่ดีของนักเรียนชายและหญิง ซึ่งเกิดขึ้นในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 ห้อง ผลการวิจัยพบว่า 1) เมื่อเกิดพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้นในชั้นเรียนครูมักจะใช้วิธีการว่ากล่าวค่อนข้างบ่อย และว่ากล่าวบ่อยกว่าการว่ากล่าวเป็นบางครั้ง 2) เมื่อเกิดพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้นในชั้นเรียน ครูมักจะใช้การว่ากล่าวต่อหน้าผู้อื่น มากกว่าจะใช้วิธีการว่ากล่าวแบบส่วนตัว 3) เมื่อเกิดพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้นในชั้นเรียน ครูมักจะใช้การว่ากล่าวโดยอยู่ห่างจากนักเรียน บ่อยกว่าที่จะใช้วิธีการว่ากล่าวโดยอยู่ใกล้กับนักเรียน 4) ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างที่ครูใช้ปฏิบัติกับนักเรียนชายและหญิง เมื่อเกิดพฤติกรรมที่ไม่ดีขึ้นในชั้นเรียน

เมเยอร์ (Mayer. 2000 : 51-56) ได้ศึกษารูปแบบปฏิกริยาตอบโต้ของกลุ่มเพื่อนจากชีวิตที่คนที่มีผลต่อเด็กเพศชายที่มีพฤติกรรมอยู่ไม่เป็นสุข เด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและพฤติกรรมอยู่ไม่เป็นสุข และเด็กโดยทั่ว ๆ ไป กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม จะได้ดูชีวิตที่คนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบปฏิกริยาตอบโต้ของกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมชอบสังคม ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มีพฤติกรรมอยู่ไม่เป็นสุข และที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและอยู่ไม่เป็นสุข มีพฤติกรรมทางลบเพิ่มมากขึ้น เช่นเตะของเล่น เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มโดยทั่ว ๆ ไป และยังพบอีกว่าเด็กทั้งสองกลุ่มมีความสัมพันธ์ในทางตรงข้ามกับพฤติกรรมชอบสังคมอีกด้วย

ไซ เคมส์ และ เคมส์ (Xie, Cairns and Cairns. 2002 : 341-355) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์ในด้านความขัดแย้งระหว่างบุคคลเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความก้าวร้าวทางสังคมและความก้าวร้าวทางกายของบุคคล กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 510 คน ซึ่งเป็นนักเรียนเกรด 4 ที่เป็นชาย 104 คน และเป็นหญิง 116 คน และจากนักเรียนเกรด 7 ที่เป็นชาย 135 คน และเป็นหญิง 155 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์นักเรียนที่เริ่มเข้าเรียนในชั้นปีแรก ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมแบบ A Riadic Structure จะมีโอกาสในการเกิดความก้าวร้าวทางสังคมสูง ส่วนความสัมพันธ์ทางสังคมแบบ A Dyadic Astructure จะมีความก้าวร้าวทางกายสูง และเด็กผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะใช้ความก้าวร้าวทางกายเพื่อต่อต้านเด็กผู้ชายด้วยกัน เด็กวัยรุ่นที่ชอบรวมกลุ่มจะใช้ความก้าวร้าวทางสังคมมากกว่าวัยรุ่นที่อยู่นอกกลุ่ม

ลิซ่า เคลติกานาส-จาวิเนน (Li/sa Keltikangas-Jarvinen. 2002 : 279-287) ได้ศึกษาผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการแก้ปัญหาความก้าวร้าว พฤติกรรมก้าวร้าว และการยอมรับทางสังคม ในวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มวัยรุ่นจำนวน 1,655 คน เป็นกลุ่มวัยรุ่นหญิงชายอายุ 11 ปี และ 17 ปี (เป็นหญิง 863 คน และชาย 792 คน) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามวิธีการแก้ปัญหาความก้าวร้าว แบบประเมินพฤติกรรมก้าวร้าว และแบบประเมินการยอมรับทางสังคม จากผลการศึกษาพบว่า วิธีการแก้ปัญหาความก้าวร้าวเป็นไปอย่างมีนัยสำคัญ แต่ค่าความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวระหว่างทั้ง 2 กลุ่มอายุ มีไม่สูงมากนักบทบาทของการยอมรับทางสังคมมีค่าความสัมพันธ์สำคัญมาก ความสำคัญของการศึกษา

ครั้งนี้คือการยอมรับพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่น มีการประเมินความก้าวร้าวที่ดำเนินไป นั้นคือระดับวิธีการประเมินค่าความก้าวร้าวของตนเองอยู่ในระดับต่ำเหมือนวัยรุ่นที่ไม่มี ความก้าวร้าว ซึ่งเป็นกรณีพิเศษของวัยรุ่นตอนปลายจริง การประเมินค่าตนเองของวัยรุ่นที่ไม่มี ความก้าวร้าว ไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับทางสังคม โดยสรุปแล้ว พบว่า ความแตกต่างทางเพศบางประการได้อธิบายถึงพัฒนาการในช่วงเวลาของการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ และการเรียนรู้ทางสังคมเกี่ยวกับตนเอง

ซานเตอร์ อินแกรม และ คูซุมาคาร์ (Santor, Ingram and Kusumakar. 2003 : 475–488) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ที่เป็นปัญหากับพฤติกรรมก้าวร้าวทางวาจา ภายใต้สภาวะของการเพิ่มและลดของสถานการณ์ที่เป็นการยั่ว ยุ ทั้งในกรณีที่ เป็นผู้ชนะและผู้แพ้ โดยทำการทดลองกับนักเรียนชายและหญิงที่เป็นวัยรุ่นจำนวน 60 คน โดยนำแบบทดสอบวัดความก้าวร้าวทางวาจา ซึ่งดัดแปลงมาจากแบบของ Taylor Aggression Paradigm มาทำการทดสอบ ผลการวิจัยพบว่า การเพิ่มระดับของการยั่ว ยุ มีผลทำให้มีการเพิ่มความก้าวร้าวสูงขึ้นไม่ ว่าเป็นการชนะหรือแพ้ส่วนการลดระดับของการยั่ว ยุ มีผลทำให้ความก้าวร้าวทางวาจาลดลงได้ เฉพาะในสภาวะที่แพ้เท่านั้นและบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาอย่างรุนแรงจะมีการตอบสนองในลักษณะการก้าวร้าวทางวาจามากกว่าบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพียง เล็กน้อย

วอลเกอร์ (Walker. 2003 : 435–B) ได้ศึกษาพฤติกรรมความรุนแรง ความก้าวร้าวและ ความวุ่นวายของนักเรียนหนุ่มสาวมาอย่างต่อเนื่องที่มีการวินิจฉัยไว้เป็นหมวดหมู่ ด้วยเครื่องมือ การวินิจฉัย และสถิติ (DSM-IV) ความรุนแรงที่สุดในโรงเรียนมีในปีค.ศ. 1992, 1993 และได้รับ รายงานว่าลดลงไปในปีค.ศ. 1999 โดยศูนย์สถิติทางการศึกษาแห่งชาติ (NCES) ในการศึกษาครั้ง นี้ตรวจสอบพฤติกรรมของนักเรียน 178 คน ที่รับสมัครนักเรียนในชนบทที่ประกอบด้วย เด็กชั้นปีที่ 6 จำนวน 190 คน ชั้นปีที่ 7 จำนวน 185 คน และชั้นปีที่ 8 จำนวน 118 คน ในการรวบรวม ข้อมูลเด็กที่เข้าร่วมในชั้นปีที่ 6 จำนวน 42 คน เด็กชั้นปีที่ 7 จำนวน 61 คน และเด็กชั้นปีที่ 8 จำนวน 1 คน มีนัยสำคัญของทักษะสังคมต่ำ นักเรียนที่ได้รับการบันทึกวินัยเป็นเพศชาย มีการ บันทึกกวีวิชาการที่ได้คะแนนน้อย เด็กที่ได้รับวินัยของโรงเรียนอาจจะไม่เพียงตรงในการให้คะแนน ประเมินค่าทักษะทางสังคมหรือเด็กเหล่านี้อาจจะแสดงออกมาจากการปฏิสัมพันธ์ความก้าวร้าว และพฤติกรรมความวุ่นวาย

มอร์ซ (Morse. 2004 : 3191–A) ได้ศึกษาผลกระทบของการปรับใช้แบบจำลองการ สอนครอบครัวในโรงเรียนสำหรับเด็กที่ประสบกับภาวะอารมณ์ที่รุนแรง การวิจัยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพของแบบจำลองการสอนครอบครัวที่ใช้ในโปรแกรมการ ปรับพฤติกรรมในโรงเรียน และผลของโปรแกรมดังกล่าวต่อพฤติกรรมของนักเรียน โดยมี เป้าหมายเพื่อศึกษาว่าแบบจำลองเปิดโอกาสให้เด็กได้มีประสบการณ์ที่น่ายินดี และพึงพอใจใน โรงเรียนโดยการจัดการพฤติกรรมด้วยตัวของพวกเขาเองได้อย่างไร พฤติกรรมการควบคุมตนเอง

ได้ให้เด็กควบคุมสภาพแวดล้อมของพวกเขา และส่งเสริมความยากให้ลดลงด้วยกฎระเบียบของโรงเรียน การดำเนินการทำให้เห็นผลด้านบวกต่อความสามารถของนักเรียนในด้านปฏิกิริยาตอบโต้ต่อคนอื่น ๆ และทัศนคติเกี่ยวกับโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนเอกชน อายุ 17 ปี จำนวน 12 คน ซึ่งนักเรียนเหล่านี้ได้รับการวินิจฉัยว่ามีพฤติกรรมไร้ระเบียบ หลายอารมณ์ การวิจัยได้เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบจำลองของผู้ปกครองและครู ผลการวิจัยพบว่าในตอนแรกผู้ปกครองและครูมีความเห็นไม่แตกต่างกัน

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปจากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว พบว่า เกิดจากปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์เจตคติต่อพฤติกรรมก้าวร้าว และเกิดมาจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และพฤติกรรมของครู อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จึงมีผู้ศึกษาค้นหาแนวทางต่าง ๆ เพื่อใช้ในการปรับพฤติกรรมก้าวร้าว และหรือควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าควรจะศึกษาค้นคว้าหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนเพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการปรับพฤติกรรมก้าวร้าว และควบคุมพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนต่อไปและจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษานักการศึกษานักวิจัย ที่ศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวจากบทความและผลการวิจัยที่ศึกษา

ผู้วิจัย/ปีการศึกษา	ตัวแปร								
	1.การอบรมเลี้ยงดู	2.พฤติกรรมของครู	3.ความฉลาดทางอารมณ์	4.เจตคติต่อพฤติกรรมก้าวร้าว	5.พฤติกรรมก้าวร้าว	6.ลักษณะครอบครัว	7.โปรแกรมควบคุมตนเอง	8.ระดับการศึกษา	9.การยอมรับทางสังคม
ศิริ ปานแดง /2547			/	/	/	/		/	
มุขธิดา ศิริจันทร์ /2547	/				/				
สุทัศน์ คำชาติ /2548	/	/			/	/		/	
ปิยศรี บวรธนสาร /2550		/		/	/				
วัชรินทร์ จามจรี / 2550				/	/				

ผู้วิจัย/ปีการศึกษา	ตัวแปร								
	1.การอบรม เลี้ยงดู	2.พฤติกรรม ของครู	3.ความฉลาดทาง อารมณ์	4.เจตคติต่อ พฤติกรรมก้าวร้าว	5.พฤติกรรม ก้าวร้าว	6.ลักษณะ ครอบครัว	7.โปรแกรม ควบคุมตนเอง	8.ระดับการศึกษา	9.การยอมรับทาง สังคม
สาวตรี ลำเลิศ / 2552					/		/		
สุมาลี เปลี่ยนพันธ์ /2553	/								
อารยา อางหาญ /2555					/				
Lucas /2000			/						
Li /2000				/					
Mayer /2000					/				
Xie,Caims and Caims /2002			/						/
Liisa Keltikangas- jarvinen / 2002									/
Santor,Ingram and Kusumakar /2003	/								
Walker / 2003			/						
Morse / 2004		/							
รวม	4 คน	3 คน	4 คน	4 คน	8 คน	2 คน	1 คน	2 คน	2 คน

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาแล้วนั้นผู้วิจัยได้พัฒนาโมเดลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าว เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปร ซึ่งแนวคิดในการวิจัยที่มีความสำคัญ และการคัดเลือกตัวแปรจากการสังเคราะห์ตัวแปรจากงานวิจัยข้างต้นทำให้โมเดลสมมติฐานการวิจัยเป็นโมเดลที่ใช้ข้อมูลจากการวัดตัวแปรแฝงแต่ละตัววัดจากตัวแปรสังเกตได้ ดังนี้

1. ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous Latent Variables) ได้แก่

1.1 การอบรมเลี้ยงดู (Firm Discipline : FIRM) วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 3

ตัว ได้แก่

1.1.1 ด้านเจ้าระเบียบและเข้มงวด (Authoritarian : AUT)

1.1.2 ด้านความรักมากและปกป้องมากเกินไป (Overprotection : OVE)

1.1.3 ด้านเผด็จการ (Dictator : DIC)

1.2 พฤติกรรมครู (Teacher behavior : TEAC) วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัว

ได้แก่

1.2.1 ด้านการลงโทษ (Punishment : PUN)

1.2.2 ด้านการไม่เอาใจใส่ (Disregard : DIS)

1.2.3 ด้านการเป็นแบบอย่าง (Exemplary : EXE)

2. ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous Latent Variables) ได้แก่

2.1 เจตคติต่อพฤติกรรมก้าวร้าว (Attitude towards aggressive behavior : ATTI) วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัว ได้แก่

2.1.1 ด้านความรู้ (Cognitive Component : COG)

2.1.2 ด้านความรู้สึก (Affective Component : AFF)

2.1.3 ด้านพฤติกรรม (Behavioral Component : BEH)

2.2 ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient : EMOT) วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัว ได้แก่

2.2.1 ด้านความดี (Good : GOO)

2.2.2 ด้านความเก่ง (Acuteness : ACU)

2.2.3 ด้านความสุข (Happiness : HAP)

3. ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous Latent Variables) ที่เป็นตัวแปรตาม ได้แก่

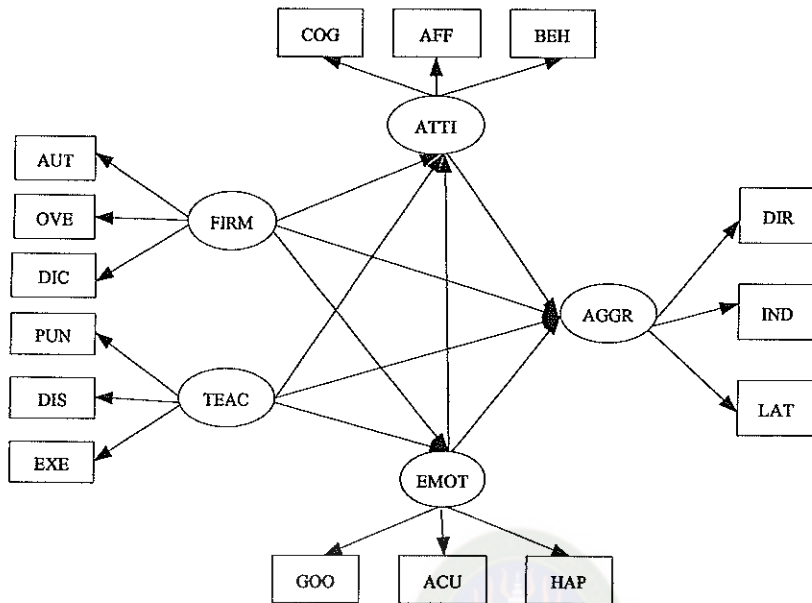
3.1 พฤติกรรมก้าวร้าว (Aggression Behavior : AGGR) วัดได้จากตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร ได้แก่

3.1.1 พฤติกรรมก้าวร้าวทางตรง (Direct aggression : DIR)

3.1.2 พฤติกรรมก้าวร้าวทางอ้อม (Indirect aggression : IND)

3.1.3 พฤติกรรมก้าวร้าวแฝง (Latent aggression : LAT)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยนำมาเขียนสมมติฐานได้ดังนี้

ภาพที่ 7 โมเดลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดบึงกาฬ